

KULTURNO DRUŠTVO
REČAN
CIRCOLO CULTURALE

HOSTNE - COSTNE
MED ZGODOVINO IN LEGENDO

KULTURNO DRUŠTVO
REČAN
CIRCOLO CULTURALE

**HOSTNE - PODLAK - PODHOSTNE
MED ZGODOVINO IN LEGENDO**

***STORIA E LEGGENDA
COSTNE - PODLACH - PODCOSTNE***

1997

Stampato con il contributo della L.R. n. 5 del 28.4.1994, art. 167, commi 19-24
presso **Poligrafiche San Marco - Cormons**

HOSTNE MED ZGODOVINO IN LEGENDO

Aldo Clodig

Hostne-Costne je vas, ki spada donas pod občino Garmak pa nie bluo zmieran takuo v zgodovini.

Ankrat je bila "občina Hostne", ki je imela pod sabo polovico donajšnjega garmiškega kamuna.

An še priet v Hostnim je živela krajica, ki je vladala po vsi dolin...

An še priet?

Takoj po tistih lietih, ko se je astaju led po naših dolinah je paršu v naše kraje an mož. Sam je biu an se je muoru huduo borit pruoti zverinam, ki so živiele oku njega.

Takuo za se ohranit od hudobije je iskau prostor, kjer bi bluo mogoče lieuš an buj lahko živiet.

Vandru je po hostieh, po dolinah an brezieh, dokjer adno jutro, na pomlad, se je najdu v niekim laz, kjer so cvetele biele an lepue dišeče rože.

Usednu se je, parluožu blizu sebe svoje orožje, stegnu svoj žuot na mahove tla, utargu lasen trave, ga deu med zobe an začeu gledat v nebo.

Biele maglice so se lovile nad njim an se skrivale za goro. V tišini je ču vodo teč. Žejan je biu, skočnu je gor an šu proti studencu: tam je bila na majhana roja, pa malo buj dol, pruot dolini, je biu verin. Potle, ki se je biu okrepiu za kar se tiče žeje, je šu do verina, slieku je taz sebe vukuovo kožo an se spustu v počau...

Marzla voda ga je pretresla an je začeu veselo plahutat, an tkaj je miešu vodo, de je zastrašu ribe, ki so začele letat po verine. Tarkaj jih je bilo, de brez obedne težave je popadu adno le z rokami an jo vargu na blato. Skočnu je iz vode, uzeu ribo an šu nazaj na sonce. Jo je azriezu an pokušu mesuo. Dobro je bilo an takuo se je tudi najedu. Sonce je lepue grielo an ga je vabilo na sanj, pa iz gozda so začele parhajaj usake sort žvine, ki so se hodile napajat v verin. Teli čudež ga je puno zanimu, sa tle je bluo zadost hrane za živiet lieta an lieta.

Voda, hrana, sonce. Tele prestor je biu zmieran buj zanimiv za našega prijatelja. »De bi mu ušafat še kako jamo, ali prostor pod kajšnim čelam za se ubranit čez nuoč, bi na bluo slavo živiet tle za nomalo čajta!«

Začeu je gledat okrog, an ries, ne deleč od lazna, je najdu čelo: bilo je v ohranjenim an suhim prostoru.

Pa tam je biu že gospodar velik an čarni vuk, ki kar ga je zagledu mu je pokazu biele an močne zobe.

Ja, ka je meu narest naši dragi prijatelj? Ga pregnat? - Je bilo nagobarno.

Ga ščedit? - Težkuo je bilo priti do njega.

Pa prostor pod tisto skalo je biu pru liep. »Muoram, ki vegruntat, de ga preženen!« - je pomislu naši mladenč an se je počasi po rit varnu pruoti laznu, kjer je biu pustu orodje.

Vuk ga je le gledu an mu kazu jezno zobe an takuo, ki naš prijatelj se je počaso po rit premiku pruoti laznu, takuo počasi je vuk postapu za njim.

»Ka jo ima z mano?«- se je uprašu mladenč kar za harbatan je ču strašan guč an je videu vuka, ki se je zapoteku pruot njemu. Vargu se je na tla an vuk je splu čez anj. Naglo se je obarnu an je hitro razumeu, ka se je gajalo.

Mali vucje so trepetal pruot njemu, te stara je pa zalovila tisto dujačino, ki jih je lovila. Mali vucje so se ustavli vsi zasopeni oku našega prijatelja an on jih je začeu buoscat.

Ko se je varnu stari vuk, je imeu tudi on izik uon z ust, pa se nie zdeu vič takuo strupen kot priet. Parbližu se je h našemu prijatelju an mu oblizu roko.

Takuo vuk an naš človek sta ratala prijatelja an sta se arspartila tist lep prostor pod čelan.

Naš prijatelj se je napravu ležo na suhin pa kier planja pred njim je bla blatasta jo je začeu klicat Luža.

Tele je biu parvi človek, ki je začeu živiet tam, kjer potle je ratala vas Luža, an od nje, takuo ki bomo vidli, je nastalo Hostne.

Šlo je mimo poletje an naš človek se je zamuju okuole "hiše". Je nieki vekopu, je razglihu zemjo, je dodau kamanu zid, je napravu ognjišče an se je naštimu vse, kar se mu je zdieło buj potriebno. Tudi žvina se mu je parvadla an nič nie motilo tiste lepe polietne noči.

An dan je paršla h študencu tudi družina kozi, jo je udomaču an je pripravu lepo ograjo, de so koze lahko spale zavarovane čez nuoč.

An takuo je paršla zima, an vietar je začeu huduo pihat, voda se je začela ledit, an no jutro snieg je pobelevu bregi an planina an sliečene hosti...

Naš prijatelj nie obupu, sa je imeu puno darvi za se griet, an kar je spau, so okuole njega legnili njega prijatelji vucje an ga griel, sa so bli ratali že takuo brumni, de jih lahko začnemo klicat - pisi.

Pa zimske noči so ble zmieran buj duge. Čeglih naš človek se je motu an parpravju novo orožje za jago an za dielo, mu je ratuvalo dugočasno.

Adno vičer se je glih zakopu v liscje za jo zaspat, kar vucje, ah ne... kar pisi so začeli tulit dol pruot verinu, dol pruot dolini.

Luna je na punim sijala, nuoč je bla takuo čista, de si videu iz briega v brieg, vse je bluo bielo od snega, vietar je močnuo pihu an zviuju drevja, ki so cvilile kot de

bi jih kajšan bodu.

Pisi so le napri lajal, naš buogi mož jih je gledu pomerit, pa nie bluo ki, ku ustāt an iti gledat, ka jih je takuo dražilo.

Pogledu je po briegu an potle po dolini, pa nie bluo nič novega. Vidu je samuo dujo mačko, ki je šla mimo po lazū.

Tista je bila stvar, ki je motila njega prijateljē; jih je pobuoscu po harbatu an gledu jih zagnat na lego...

Pa kar je tudi on prestopu prag, pisi so nazaj uha nategnil an začel nazaj lajati...

Naš dragi prijatelj nie viedu, ki narest, pa kier nie bluo ubedne besiede za potalažt svojo žvino, se je vargu na ramana še adno medvedovo kožo, na glavo lesičino kapuzo, uzeu svojo novo orožje, ki ga je biu glih naštimu čez dan, an se je dau pred jamo...

Pisi oku njega so kazal njih biele zobe dol pruoť dolin, dol pruoť verinu.

Naš mož se je dau kuražo an počasi se je premiku po stazi, ki je pejala proti studentu.

Tudi pisi so se dal kuražo an so začeli tec pred njim. Buj, ki je on pohiteu, buj so se oni podali pred njim.

Vse naenkrať so se pisi ustavli oku debele bukve, nieso vič lajal, pa so šele gondernjal an kazali zobe. Tam pod bukvijo je bluo nieki čudnega...

Se mu je zdielo videt an kaman pokrit od snega, pa pod tisto bukvijo nie bluo kamana.

Mož se je počasi bližu, mislu je na kako žvino, na kako veliko žvino, ki je tam zaspala pretresena od mraza an obupana od fadije.

Pisi so se potalažli an začel so uohat buj od blizu. Naenkrať se je ču ujokani ženski glas.

Pisi so se ustrašli an tudi naš prijatelj je skor padu na rit... Potle se je dau kuražo an se parbližu, an je videu, de sta bla mož an žena, ki sta se tiščala, že skor tarda ku led.

Naš prijatelj je potresu oba dva, pa samuo ženska se mu je polamentala an potle se je nazaj zgubila...

Nie viedu, ki narest, potle pa je pregruntu, de je bluo pru pomat tistim saruoťam an takuo jih je zadeu an nesu v svojo gorķo jamo...

Zakopu jih je v liscje an kuazu pisam, naj se polegnejo okuole njih, de jih bojo griel, an potle se ulegnu tudi on. Biu je utrujen an le preca je zaspau.

Se je kumi dielu zuor, kar se je naenkrať zbuđu, skočnu gor an vidu pred sabo mlado žensķo, ki ga je gledala.

Gledala je ankrať njega, ankrať svojega moža, ki je šele ležu an se nie gibu. Mu je začela nieki pravť, pa jo nie zastopu, dokjer se nie začela jokat. Tenčas je potipu buozega moža, ki je biu marzu ku led. Martu je biu an ona se je žalovala, ku de bi

bila zgubila svojo dušo. An ries, sa je bluo takuo, nje mož je martu ležu pred njo potle, ki jo je riešu an parpeju, z velikimi težavami, do novega prijatelja. Pokopali so ga že tisto jutro na drugo stran brega, tja pod tist brieg, ki ga videt od zdol se je pareu an lok, pa tale je druga pravca. Poviejmo še, de preca tele naš mož an uduova sta ratala prijatelja an potle ki mu je bla poviedala kake jih je prenesla zauoj družega moža dol, kjer začne planjava, an zaki sta bla utekla an kuo sta se zgubila po dolinah, an še, an še... ona se je odločila, de ostane pri njemu. An sta se napravila no veliko an lepo družino, parvo družino, ki je živiela na Lužah.

Lieta so šle napri an otroc so zrasli, lepi, močni an veseli. So bli vsi dobri lovci an od oči an matere so se bli naučil vse, kar so starši znal. An potle? Oča, kar uprašanje je šlo mimo njega znanja, jih nie ku pognu na kako dielo. Pa mat je bla buj prijazna, pravla jim je de dol po tisti planji, ki se vide od varha njih brega, so živiel drugi ljudje, ki so imiel puno reči liepih an gardih, ki oni nieso imiel an takuo napri. Pravla jim je tudi, de kar bojo sposobni, bojo muorli iti tja dol če ne družega za ušafat ženo, al pa moža za se nardit družino... Tele pravce jim je pravla mat, četudi jo je skarbielo, kier je viedela, de tam dol je bluo tudi dost hudobije. Lieta po liete je paršu tudi dan, ko te stariš od naših puobu se je odloču, de se da na pot za videt kajšan je tisti sviet, ki mu ga je mat opisovala. Tudi te narmlajš je biu radoviedan an na vso silo je teu iti za njim. Starši so jim branil, četudi so lepuo viedeli, de ne bojo udobili pruoti sili mladine. An ries, naša dva mladenča sta se napravla, pozdravila družino an se dala na pot..

Nie še potriebno poviedat, de za an par miescu sta se varnila an parpejala za sabo puobe an čeče za vso družino an še puno družih reči, ki so ble važne za življenje. An takuo iz tiste naše parve družine je ratala ciela vas. Vas "Lužak". Pa za glih poviedat oni jo nieso klical takuo. Mi na vemo kako je bilo nje parvo ime, kier obedan nam nie znu poviedat. Takuo, ki bomo vidli buj napri, tole ime so ji dali nieki tujci, ki so paršli v tele kraje puno liet potle, kar naši prijatelji so bli že umarli, pa njih rodovina je šla le napri.

An ries, četudi vas se je bla arzšerila, tam je bla zmieram na majhana skupina, ki se nie bla dost razvila. An so šle napri lieta an lieta, iz rodovine v rodovino brez posebnih novic. Sviet pa je rasu, so se razvile dežele an Rim jih je vse uključu pod svojo oblast. Tudi naš majhan kot je biu pod Rimom, četudi ga nie pru nič brigalo. Rim je tudi prepadu, so paršli drugi ljudje iz vzhoda, ki so komandieral an

napenjal njih kraje an njih leče. Pa pri naši vasi je šlo vse mierno napri do tistega dne, ki...

Je bluo no jutro, ku ponavadi. Starac naše vasi, je glih začenu must koze v ograji, kar so mu paršli za rit dva oborožena človeka...

Nieki sta ga uprašala, pa on, kier je biu tudi zastrašen, jih nie razumu. Potisinla sta ga h kraju, uzela mu posodo, kjer je bluo mlieko an se ga napila. Lačna sta bla.

Ko sta se okrepila, sta šla za njim na sred vasi, an tam, adan, ki je znu tudi njih jizik jim je začeu pravt...

Bila sta Slovana. An njih ljudje so, kajšan dan priet, imieli hudo bitko proti Longobardom dol na Broxani, na tisti planji pred starim miestom. Bitka je šla zlo slabo za Slovane, puno jih je umarło, tisti ki so utegnıl uteč, so se varnil na gore. Ona dva sta zadnja se pobrala pruot dolinam an v sili sta se zgubila. Pa kier sta se bala se varnit nazaj za udobit tisto pot, kod so šli njih parjateljı, sta paršla daj tle gor.

Kier v njih nie bilo hudobije, vasnjani so jim še dal za jest an za pit, an jim tudi pokazal, kje morejo se odpočit, priet ku se nazaj luožt na pot. Tekrat adan od njih se je zasmėjau an uprašu, če je mogoče spat na suhim, sa tela vas pari, de leži v "Luži". ->»Luža, ka je tuole?« Ga je uprašu vasnjan. »Luža je tista blata, po kateri hodeta cieu dan, an tale vas ne more imiet družega imena kot "Lužak".« An takuo naša majhana vas je bla prekarščena an tisto ime je ostalo v zgodovini.

Slovana sta ostala v vasi an par dni an sta ratala prijatelja z vasnjani, takuo kar sta se odločila za iti iskat svoje družine, sta obečala, de se varneta an pripejeta za sabo tudi njih sorodnike, kjer "Lužak" jim je bila zelo všeč.

An takuo se je zgodilo, Slovani, ki so bli pregnani iz planjave so se usadili po dolinah, ki od tekrat so ratale slovanske doline.

An ries, tista dva Slovana sta se varnila na Lužak an parpejala za sabo tudi sorodnike. Muormo poviedat, de sta imiela dobaršne družine, puno otruoek an vsi so bli plavolasi an imieli jasne modre oči.

Inaki so bili vsi buj kot naši vasnjani an muoč v tistih časih je bla zelo važna. Takuo preca sta ratala tista človeka, na katere so se vsi nanašali. So bli zmieran v parvi varsti, naj je bluo za dielo ali za jest, za se igrat ali za pomagat. Sta bla tudi dobra lovca an družinam nie parmanjkovala hrana. Sta bla ries dobra prijatelja, pa sinuovi so se zmieran med njimi pokal an jezıl, kier so hoteli biti gospodarij vsega an vse komandierat.

Dva starca sta jih gledala podučit pa nie bluo ki!

Takuo an dan so poklical vse na sred vasi an so odločil, de od sada napri vsak človek, ki je hoteu ostati v vasi je biu muoru spoštovati tistega moža, ki sami vasnjani so ga bli muorli vebrati.

»Mi dva sma stara an preca se preložema na drugi sviet, zatuo je pametno, de se takoj vebere tistega Lužáčana, ki bo komandieru za napri.«

Ta stara dva sina od naših prijateljev sta takoj stopnila napri an vsak je poviedu svoje ražone za ratat mož vasi.

Vasnjani pa jih nieso maral an so vebral družega. Takuo tista dva, ki niesta hotela biti podvaržena nobednemu sta muorla iti iz vasi. Adan je šu gor pod lok, kjer potle je ratala vas Podlak, drugi pa na drugo stran v host, kjer potle je ratala vas Hostne.

Pa ker so muorli arspartiti sviet an žvino an orodje an takuo napri, so se vičkrat zbrali pod sienco lipe, ki je bila par študenci, an tam so sprejemal odločitve. Tista planja je ratala kamunja an tista lipa je simbol tele kamunje.

Potle, kar naše vasi so zrasle an je ratalo vič družin, vsaka je imiela svojo kamunjo, an vič kamunji so nastavile sosednje an vič telih... pa tale je druga pravca.

Kako stoletje je šlo napri brez de bi po naših vaseh ratalo kiek posebnega. Pa an dan iz doline je prihajala majhana skupina ljudi an se je počasi bližala vasi Luža.

Malo precesijo je vodila ženska na konju, na liepim bielim konju an na glave je imiela krono. Ustavla se je na sred vasi an uprašala, kje je glavni mož. Vsi so se parbližal an tudi mož vasi, ki jo je ustrašeno uprašu, kaj hoče od njih. Krajica na konju se mu je posmejala, pogledala je okuole an ga je uprašala, če je bluo mogoče ušafat kako prenočišče za njo an za svoje prijatelje.

Vsi so se odsapnil, kier so bli v strahu pred vsako novico, četudi je prihajala z nasmehom na ustah. Najdli so prestor, četudi ubuogi, za vse an potle se vsi kupe zbral na sred vasi, kjer krajica je začela pravt o težavah, ki so jo parpejale v tele kraje.

Lepuo je znala guorit an vsi so nategoval uha an jo prizadeto poslušal.

Nje oče je biu močan kraj, ki pa je biu usiljen jo dati za ženo niekemu razbuojniku, ki je groznuo napadu njega kraljevstvo. Kier pa je biu usmiljen, potle ki se je biu že zglihu z razbuojnikom, jo je pustu uteč, de bi riešu svoje kraljevstvo an tudi svojo preljubljenno hči.

Vič noči an dnevov so hodili ona an nje prijatelji, de so se oddaljili vič ki so mogli od tistega kraja, ki je biu ratu takuo naobaran za njo. Šli so mimo velikih bregi, preplaval velike rieka an prehodil doline brez konca ne kraja, dokjer se nieso najdli v telim liepim kraju, kjer tisti razbuojnik jih ne bo lahko udobiu.

Zatuo, če Lužáčanj bojo takuo prijazni, de jo bojo sprejeli, ona bi rada ostala tle an zazidala svoj grad.

Drug dan so se zbrali možje iz treh vasi an odločili, de krajica lahko ostane med njim, četudi so se bali, de kajšan prenese v juške kraje tole novico an de tisti razbuojnik jih bo kaznovau, kier so ji pomagali.

Zatuo so vsiem zatrucali, de ne smiejo nobednemu pravt tele "pravce" an takuo tudi mi na vemo dost vič od tele naše krajice.

Vemo pa, de je ona storla zazidat skor na varhu gore, ki stoji nad vasjo cierku, ki jo je posvetila Sv. Matiju.

Pa kar je buj zanimivega je, de med prijatelji, ki so bli z njo, je biu tudi an gospuod, ki je preca vse okarstu an vsi od tekrat so sparjeli kristiansko viero.

Pa kar ne vsi vedo je, de parvi zuon cierkvice, ki so ga ulili prijatelji od krajice, je biu napravljen z vso nje zlatinjo; takuo jo je skrivno ohranila, de jo bo porabila, če bojo paršli kadà buj težki časi.

Krajica, ki je puno dobrega nardila za naše vasnjane, kar je paršla v stare lieta je umarła brez obednemu poviedat, kakuo je biu naret tisti zvon.

Samuo adan od tistih, ki so bili paršli za njo, jo je preživeu an je pravu tole zgodbo vasnjanom, pa obedan mu nie viervu, kier je biu ratau nomalo parsmuknjen.

Tist zvon je imeu tajšan cvenk, de kar se je oglasu ga je bla puna dolina.

Mi pa vemo, de kajšan se je zmislú lieta potle na tole "pravco".

An človek je obljubu, de bo šenku Sv. Matiju še an zvon. De se uštimajo z glasom je bluo trieba peljat proč te starega an kupe jih ulit.

An ries, tele človek je napravu dva zvona, pa vsi so bli žalostni, zak oba kupe nie sta bla uriedna tistega, ki ga je bla krajica napravla.

Duo vie, kje zvoni tisti zvon naše krajice, ki je biu tudi naš an ki je imeu nebeški glas!

So bile tiste lieta, ki v Ogleju so vladovali patriarhi an so imiel oblast tudi na naše doline. Kar iz "Turskih gričev" - takuo, ki so pravli naši te stari - so parhajal tisti hudi ljudje an so ropal po naših dolinah. Pravli so, de je vse utiekalo pred njim, de nobedan nie imeu kuraže se jim poluožt an tudi vasi po naših dolinah so pogosto goriele. An naši ljudje so se umikal v gore an v skrivne prostore.

Tisti krat je ratalo, de skupina telih Turkov je zaliezla tudi v našo majhano vas Luža.

Kar so čul, de so se bližal, naši vasnjani so naglo nabasal na harbat, kar so mogli an se dal na varh Svetega Matija ali pa na varh Huma.

Kar so Turki paršli v vas, so ušafal malo al nič an so se huduo razjezili, takuo huduo, de so zažgali vas.

Vse je gorielo z velikim plemenom, sa hiše so ble skor use lesene an s slamo pokrite. Naši iz varha gore so gledal na tele poraz, pa ku se je nardila nuoč so paržgali povsod velike ognje.

Kot naši, tudi drugi, ki so bli po gorah so paržgali ognje, nomalo za se dat kuražo, nomalo za se griet. Pa Turki, ki so bli po dolinah, kar so videli goriet vse bregi okuole njih so se huduo zastrašli, utekli so iz dolin an se nieso vič varnil.

Drugi dan je biu Sv. Ivan. Na vemo za šigurno, pa kajšan prave, de od takrat vsako lieto po dolinah, po vsieh vaseh, napravljajo kries Sv. Ivana an še donas se nieso pozabil na tole navado.

Lužáčanj pa so se drug dan žalostno varnil v svojo vas. Vasi skor nie bluo vič. Jim je parmanjkala kuraža za jo nazaj obnovit, takuo skor vsi so jo zapustil an se preselil al gor v Podlak al v Hostne.

Ries, je še kaka družina ostala na Lužah an nazaj nardila hišo. Tiste družine so vsi začel klicat Luščaki. An tele priimek je ostu do naših dni.

Sviet je šu napri, naši Slovani so padli pod Benetke, četudi so se sami dajal svoje leče an so vladali po naših dolinah. Tekrat so razpartil doline v sosednje an Hostne je bila ena med njim. Tale Kamunja je imiela pod sabo sviet, ki je začenu dol par Hloč an meje so bli potoki Koderjana, Rijeka an Zahošnjak. Na drugi strani pa gore, dreški Kuk an an kos tarbiskega do Cvintarja. Pod sosednjo so spadale tudi Zverinac, Slapovik, Arbida an seviede Hostne an Podlak.

Župan je stanovau v Hostnem, kier tale vas je imiela narvič ljudi an vsi pravejo, de kjer je bla njega hiša je bla tudi županija. An v Hostnem je šele an kos vasi, ki se kliče Županstvo.

Pa pustimo tole "pravco" za poviedat drugo, ki se nam zdi buj zanimiva. Tele naše sosednje so ble zbrane v Banke an v naših dolinah so ble dvie: tista iz Mierse, ki se je zbierala pri Sv. Antonu an tista iz Landarja, ki se je zbierala pri Sv. Ivane.

Vsako an tarkaj so se veliki župani dvieh Bank srečali pri Sv. Kvirine v Špietru za odločit narvič za kar so bli objubil Benetkam glede davkov an mladih, ki so muorli iti služit v beneško vojsko. Kot davek so muorli dat na vien koliko lesa, dobrega lesa za ladje, ki so ga obdelovali v Benetkah. Takuo vsake leto je adna sosednja bila izbrana za napravit tele lies. Adno leto je paršlo na varsto tudi Hostne an starši od vasi so se zbrali za odločit, ki narest.

Hosti okuole vasi v Hostnem nie bluo vič, očedli so jih bli, kier so potrebovali puoja an sanožeta. Ostala je bla samuo Jelenča, tisti hrib, ki gre dol pruoti Hločju. Jelenča je bla host, kjer so zvestuo se rodili an živieli jeleni, pa tudi druga žvina an jagarji so bli zelo ponosni na tele prostor. Večina so tam dol rasli veliki dobi: tard, dobar lies, ki ga nie bluo buojšega za kar so ga rabli v Benetkah. Ries je, de so imieli Hoščan an Podlačan še v kakim kotu dobar lies, pa kmetje ga nieso tieli dat. »Naj ga usiečejo dol po Jelenč, dol kjer na bo v škodo nobednemu« - so pravli... An ries kmet so udobil an Hošinska sosednja je odločila, de bojo dali za

beneške ladje velike an stare dobi, ki so rasli po Jelenč. Na vemo, ki dost dni so trajale rabuote za dol zmetat tiste dobi an za jih zagnat dol za Hošnjak. Pravejo te stari, de nieso ku kola diel pod nje an z voli peljal po uoznic dol po dolin.

Pravejo, de tisti krat so napravli uoznico dol po dolin, daj dol do Sv. Antona blizu Gorenje Mierse, kjer je bla Banka. Dol do tod so bli dužni jih parpejat naši vasnjani, za napri so poskarbieli tisti hlapci, ki so paršli iz Benetk. Kar so končal dielo, Jelenča je bila vsa ostrižena, jeleni an druga žvina so se zastrašli an se pobrali v druge hosti an od tekrat se nieso vič varnili.

Pa za vse tele škode an hošinski jagar se nie mu polatažt. Se je huduo raziezu an je šu proč taz vasi an naredu hišo glih dol na bul Jelenče, dol pod Hostnim. Od tekrat je tam živiela na samin njega družina. Še donas sviet, ki jim pripada gre iz potoka Zahošnjak čez Jelenčo do Rijeke na drugim kraju brega. Takuo se je rodilo Podhostne.

Sada, ki vemo al pa mislemo de vemo, kakuo so nastale vasi Hostne, Podlak an Podhostne, muormo še poviedat, kakuo se je zgubila vas Luža.

Vemo, de ankrat so jo zažgali Turki an de tam je bluo ostalo an par družin. Muormo poviedat, de dvie od telih družin so se zgubile, kier nie bilo rodovine par hiš; te zadnja družina je tarduo daržala še kako lieto an potle...

Ku vsake lieto so se zbieral ljudje za napravit volitve za župana an so se zbieral le na Lužah, pod lipo pri studencu...

Tista lipa je bla ratala stara an je usahnila.

Hoščanj so začeli pravt, de lipa je usahnila an de bi bluo pametno usadit drugo, pa ne vič na Lužah. Hostne je bla narbuj velika vas an tam je bluo trieba usadit novo lipo. Hostne je že tekrat štietiela kakih dvajst družin, an kar so šli volit za odločit, kje usadit novo lipo so lahko zmagali Hoščanj.

Hostne, ki je že imiela županijo, je ratala ta glavna vas sosednje.

Za de nieso Lužaćanj obupali, so pa volili za župana gospodarja Luščakove družine. Takuo se je župan preseliu v Hostne z njega družino an na Lužah je ostu samuo hliev. Malo cajta potle, tudi žvine nie bluo vič an na Lužah so ostali samuo seniki, ki jih še donas vidimo.

Hostne je bla glavna vas an je imiela vse, kar so imiele glavne vasi sosednji po dolinah v tistih lietah. Pa kar je buj važno poviedat je, de je bla vas zelo vesela. Tam so imiel cierku an takuo so lahko napravli sejme an sevide, kjer so bli sejmi, so se vsi radi zbieral an se veselil. Godcu v Hostnim nie manjkalo, pa če so jih potrebovali so paršli radi tudi od družih vasi.

Samuo adne reči nieso Hoščanj nikdar udobil. Nikdar v cierkvi Sv. Matija nieso imiel gospuoda nunca. Zmieran so hodil farji od zunaj an tuole je bluo krivo, če

vičkrat Hoščanj so se pustil vozit od "hudobije" an nieso pru zmieran spoštovali desetih zapuovedi.

Pa tudi tuole nam kaže, de Hostne je zaries bla glavna vas an hošinske žene so ble skor po gosposko obliečene an gospodarij so bli parpravljene iti guzierat za imiet adno palanko v gajufi.

Če v Hostnim so se veselili an po družih vaseh so dobro živieli, sevide lakot nie manjkalo četudi nobeden nie umieru zavojno nje..

An reči so šle napri, dokjer nieso paršli Francuozii.

Ja, tudi naše doline so očule, de svieta se premika. Padla je Beneška Republik . an z njo tudi vse pravice, ki smo jih imiel. Nie bluo vič sosednji, nie bluo vič Bank, nie bluo trieba vič vozit dobe za ladje v Benetke, pa so paršle napri druge novice an venč part ne dobre za naše ljudi.

Takuo Hostne nie biu vič kamun, kier so ga združili v občino Garmak an glavna vas, kjer je bla županija je ratalo Hlocje, četudi je bla vas, ki je imiela samuo an par družin...

Vsega tuolega Hoščanj se nieso mogli parvast an so gledal ohranit svoje navade, pa nie bluo ki. So šli mimo Francuozii, so paršli Avstrijci, so se varnil Francuozii an potle še ankrat Niemci an potle pa Taljani. Pa vse tole mešanje nie parneslo dost dobrega, naši vasnjani so ratuval zmieran buj buogi.

Velika novica so bli davki, ki priet se jih je plačovalo z dielom an z rabuotami, sada pa te novi gospodarij so tiel palanke, an palank nie bluo. Zatuo tisti, ki je biu buj kuštan an je udobiu kako palanko je začel kupovat Kamunje an je ratu bogat. Tek nie imeu palanke za plačat davke je dau, kar je imeu: muoč za dielo. Šu je dielat za te bogate, pa on je biu zmieran buj buožac. Takuo ljudje so se začel ločit med sabo: nie bluo vič spoštovanja do človeika, pa puno do bogatije.

Podarlo se je vse tiste, ki do tekrat je bluo zazidano za daržat kupe vasi an sosednje an tudi vesela družba v kateri vsi vasnjani so bli enakovredni.

So paršle zaries težke lieta, naši fantje - tisti buj pridni- so se začel pobierat po družih deželah, na Koroško, Uogarijo, Pemijo an še napri, davje gor do Rusije. Za zaslužit an frank, al fiorin, al pa krono.

Z denarjam so parnesli tudi druge navade, ki so jih pobral po svieta an muoramo reč, de nieso ble vse dobre. Galjufija, čudne viera, strah an še ki, so se šerili po dolinah an kajšan krat so se gajale pru čudne reči.

Narbuj posebne san jih ču go mez Podhostne.

Al se zmisleta na tisto hišo na samin dol na Jelenč?

Pru dol so se gajale nieke strašne reči, ki nobedan od naših staršu ni hoteu jasno poviedat. Pa adan nomalo, no malo te drugi, so nam pomali, de nie šlo vse v poza-bo.

Pravli so, de vse je začelo hitro potle, ki tisti jagar je biu zazidu hišo glih dol na bul. Že od vsega začetka so se nieke krivopete zbierale tan na puoj. Pa kar so tuole pravli Podhoščanji jim nie obedan viervu an, ries, parve lieta se nie zgodilo nič družega.

Kajšno stoletje potle, družina je bla zrasla, hišo so bli arzšeril an dodal h nji še hliev. Pru s telim hlievom so začele zmote.

Vsako vičer, ku je gospodar pogovernu žvino an se pobrau v hišo, so krave začele bulit na posebno vižo. Gospodar se je varnu v hliev an tam je ušafu vse krave na sred hlieva vpete v adno samo kietno.

Ja, parvi krat se je posmejau, kier je mislu, de tuole mu je napravu kajšan prijatelj za se hecat z njim.

An ries, kar je tuole ratalo vičkrat, je šu v Hostne v oštarijo an potrucu, de če tisti človek, ki mu diela tele naguojbe jo na genja, ga bo čaku v hlieve s pušo...

Pa kar je paršu damu an šu v hliev dajat žvini, jo je spet ušafu na sredi zvezano v adno samo kietno.

Tekrat, četudi se je razjezu, je naš gospodar začeu študierat, ka se gaja v svojim hlieve.

Že tisto vičer je z ženo an s sinuovi začeu ahtat, pa nie bluo ki. V hliev nie šu obedan ne not, ne uon, pa krave so ble vpete le tu adno kietno. Gospodar je huduo zarju an potrucu: »Ti preklet! Pokazaj se, če imaš kuražo!?!«

Obedan se nie oglasiu, pa tisto vičer, kar v hiši so začel molit rožar je paršla notar po okne, sama, adna ponu. Pobralla je uogje na ognju an ga nesla le po oknu uon, saj tekrat okna nieso imiele glažu.

Naglijh potle je začeu goriet oginj za hlievan an so ga težkuo umoril. Družina je bla zaries v strahu, kier tele čudne reči so se ponavljale skor vasko vičer an tudi ljudje iz družih vasi so začel hodit gledat tele čudeže, pa tudi varvat tole nasrečno družino.

Adno vičer so bli vsi zbrani okuole ognjišča an se pravli tele čudne stvari, ki so se gajale, kar zmieran po okne je paršla notar mošna puna gorečega uoglja, čeglih uonè je šu velik daž an vse je bluo mokro. Adan, ki je biu buj kuražan je zaueku: »Kuži, al moreš nam parnest kiek suhega gor na tajšan daž, ki gre!«

Takoj skuoze okno sta parletiel na sred hiše dva kamana, uglajena ku tisti, ki se jih vide dol po riece an sta bila popunoma suha. Obedan jo nie vič dihnu. Pa drugo vičer trije prijatelji - pravli so, de kajšan pozna tudi njih imena - so se, nomalo za smieh, nomalo za pokazat, kakuo so kuražni spliezli v smrieko, ki je rasla pred hišo. Tam so bli prepričani, de bojo videl, duo je kriv vsega tuolega. Luna je na punin sijala an tiha je bila vičer. Nie bluo nobednega čut na delečin, samuo duhuor jo je zatulu vsako an tarkaj. Kar naši trije pridni fantje so se tieli že spustit

dol s smrieke, kjer so bli prepričani, de se na bo nič gajalo, so naenkrat začuli, de kajšan je žagu smrieke na kateri so bli. Spodaj nie bluo nobednega, pa vsa smrieke se je tresla.

Zastrašeni so fantje skočil dol z nje an tekli takuo naglo, de so jih pete pretiekale. Vsa tale zgodba se je končala potle, ki je tista nasrečna štala zgoriela. Tekrat tudi gospuod nunac se je biu prepriču, de kiek nepametnega se je gajalo gor v Podhostnim an je paršu gor, je pomolu an požegnu, an vsega tuolega je bluo konac...

V hošinski zgodovini ima parvo miesto zgodba od zvoni, ki so na turme nad cerkvijo Sv. Matija.

Kakuo je nastala cierku an nje parvi zvon smo že poviedal, četudi je samuo legenda. Legenda je tudi, kakuo sta nastala dva zvona an kakuo čudno se je zgubu tisti parvi stari zvon, ki je imeu tajšan cvenk, de se ga je čulo po vsi dolini.

Le tale legenda nam pravi, de tudi Napoleonovi, francuoski sudati so imiel opravi-
lo s telimi zvonovi. Ne vemo točno, kakuo so šle reči, pa vemo, de jih je riešu Luščaku stric, če ne so jih bli odnesli.

Vsi vemo, de Napoleonovi sudati kod so šli mimo so pobral vse, kar je bluo zanimivega al pa se jim je zdielo, de je kiek vriedno. Kajšan se je biu pohvalu, de pri Sv. Matiju sta bla dva taka stara zanimiva zvona, de nobedan na vie natančno za njih zgodovino, de pa sta bla ulita uoz adnega, ki je biu naret z zlatom od nieke krajce, an takuo napri.

Takoj so se Francozi, ki na vemo po ka' so paršli tle h nam, pobral pruoti Sv. Matiju an hoteli pobrat zvonove.

Je bilo na jesen an stric Luščaku je klatu velik kostanj, ki je stau na buli pred cierkvijo. Gledu je tele tujške sudate, ki so se spenjal po striehi za prit do turma za odpet tista dva zvona.

Nie viedeu ki narest, potle pa se je spustu iz kostanja an šu pred komandanta tiste skupine an ga uprašu, ki dielajo.

Ja, seviede komandant je biu Francuoz an nie zastopu našega strica, pa mu je stuoru zastopit, de naj gre po svoji pot, če neče, de mu kiek hudega rata. Pa naš stric se je dau za naumnega, de nie zastopu, kar mu je pravu, takuo komandant je poklicu sudata, ki je znu guorit po sloviensko an mu ukuazu, naj ga odžene.

Pa naš stric ga je debelo pogledu an mu jau: »Al ložemo uadijo ist an vi, de ist sam kopac stuort zvonit tista dva zvona brez iti blizu varci?!!«

Kar sudat je tuole poviedu, komandant ga je uprašu, ki stave on uadjjo. Naš stric, ki je biu lepuo zastopu, kakuo so stale reči mu je odguoruu: »Če ist udobim, zvonova ostaneta tam kjer sta, če udobite vi ist vam bom nesu te malega na mojim harbatu dol za kri brega.«

Komandant, ki je vidu pred sabo telega šleuta mu je odguoruu: »Ja, tle roko! An sada začni zvonit!«

Naš stric je veselo parjeu za te dolgo lato, ki je imeu pod kostanjam, an je začeu "klatit" zvona, ki so mu veselo odguarjal.

Kajšno lieto potle je tekla po dolinah ta "parva vojska" an tela je že zgodovina, de Prajzi so preborili v Kobaridu an zalovili Taljane daj dol na Piave.

Puno naših ljudi je uteklo, bili so "profughi" po cieli Italiji. Pa kajšan je ostu tudi doma an kar Niemci so potreboval želieza za ulit kanone so začel tudi pobierat zvonove po naših cerkvah. An tekrat so bli tudi odločil, de poberejo tista dva iz Sv. Matija kupe s te drugimi z Lies an iz Topolovega.

An tle muoramo poviedat, de zgodba telih zvoni se loči na dva kraja: adna je zgodovina, druga je pa legenda.

Pustimo vam vebrat tisto, ki vam bo buj ušeč, mi vam pa napišemo obadvie.

Parvo legendo. Glavno vlogo je igru le stric Luščaku, pa tuole more bit, de je kaka zmešnjava s tistim "Napoleonovim" stricem, al pa ne, mi na vemo, ku kar so nam pravli. Kar Prajzi so paršli po tista dva zvona Sv. Matija jih je naš stric povabu v kliet, kier tisto lieto je biu pardielu puno tintorje. Ponudu jim je za pit an po niemško, kier se je biu navadu tole špraho kar je guzjeru, je začeu jim pravt zgodovino od tistih dvieh zvoni. Jim je poviedu, kuo so bli riešeni od Napoleonovih sil, kakuo sta bla nastala dva iz adnega, pa kar jih je narbuj taknilo je bla pravca od krajice - an še jim je dodau - od nemške krajice.

Tuole je bluo zadost; oni, Niemci, nieso mogli uničat take zgodovinske reči, takuo stare an zanimive an se parvič, niemške. Takuo še ankrat zvonova sta bla riešena.

Zgodovina pa pravi, de kaplan, gospuod don Slobbe, ku je zaviedu, de bojo odnesli zvonove z Lies, iz Topolovega an iz Sv. Matija, je takole pisu komandantu, ki je stau du Čedade:

Curazia di Liessa e Topolò

N. 35

Oggetto: Istanza risparmio campane

All' Illustrissimo Signor i. e r. Commissario Civile

del Distretto

di Cividale

Clodig li 3 Giugno 1918

Il sottoscritto Curato officiante la Chiesa di Liessa, Topolò e Costne si rivolge umilmente alla V.S. Illma, e in analogia all'asportazione delle campane supplica

*che ad ogni Chiesa suddetta sia lasciata almeno una campana.
Riguardo poi alle campane di S. Mattia Apostolo di Costne espone quanto segue:
Le due piccole campane di Costne furono fuse nell'anno 1549; godono quindi il
vanto di 369 anni di servizio, e portano le caratteristiche dello stile bizantino,
come rilevasi dalla dicitura onde sono contrassegnate nella loro fusione. Notesi
che esse furono già risparmiate dalle escursioni del famigerato Napoleone che non
osò toccarle, ma le rispettò. Tanto più dovrebbero essere risparmiate nei nostri
tempi nei quali costituiscono un più prezioso gioiello; ed il loro valore d'antichità
supera senza confronto quello che si potrebbe ricavare dal loro uso per altri scopi.
Ciò esposto il sottoscritto in unione all'Onor. Signor Sindaco di Grimacco che vi
si associa colla propria firma supplica la S. V. Illma acchè, presa cognizione del
fatto voglia prendere a cura affinché non sia fatto il più piccolo sfregio ad un'ope-
ra che è monumentale, ed affinché siano appagati i giusti desideri dei fedeli rispet-
to alle altre due Chiese.
Si aggiunga ancora che le due campane di Costne sono piccole e potranno avere
un complessivo peso di quintali tre.
Confidando d'un benigno esaudimento si ringrazia.
Don Giovanni Slobbe
Visto si conferma la verità
Il Sindaco
Trusgnach*

Spodaj se je podpisu tudi šindak garmiškega kamuna an vsa Giunta, ki je potrdila
gospodove misli.

Odgovor v niemški šprahi je biu, de hošinski zvonovi morejo ostati, te drugi pa
ne. An takuo se je zgodilo. Ostali so samuo tisti od Sv. Matija an adan od Sv.
Martina, kier nieso viedel ob anj.

Takuo, ki sta do sada bral, gor na turme Sv. Matija je biu parvo adan zvon, potle
sta ratala dva, sada pa so trije. Kada je tuole ratalo?

Huda bitka je nastala med tistimi, ki so pravli, de zvonova sta miela ostat dva an
tistimi, ki so se čul ponižani, kier njih turam je imeu samo dva tonka, pa vse druge
cierkva oku so imiele po tri.

Bitka je trajala kako lieto, potle so se bli odločili za tri. Odpejal so tista dva an
doložli kar je korlo, de so ulil tri zvonove.

Popravli so tudi turam, kier priet je imeu dva okna an sada jih ima tri. Še dones se
poganjamo, kaj bi bluo buojš, ali iti nazaj na kamanove okna, ki so ble par starim
ali pustiti takuo, ki sada zgleda turam.

V tuole se ne bomo umešal, mi muormo pa poviedat, de kar so nesli gor tiste tri

zvoni, ki šele donas veselo zvone, so Hoščanj napravli velik senjam.
Od telega praznika nam pravi Bepo Kokocu kako stran buj napri.
Hostne v svoji tisočletni legendi an zgodovini je preživielo puno lepih, veselih, pa tudi hudih an težkih dnevov.
Huduo je pretreslo vso vas kar se je zgodilo v zadnji svetovni vojni. Slovenske partizanske čete so združile v njih varste skor vso mladino iz tele vasi an jo odpeljale v vojsko, ki jo nieso naši te mladi imiel pri sarcu.
Mi ne bomo sodili tele krivice, ki so Hoščanj an drugi mladi iz naše občine tarpiel. Povemo samuo, de nieso šli z veseljem od njih družine, de so bili parsiljeni zbrat tole pot an de se nieso vič varnil.
Pomarli so v boju proti hudi sili, ki je tiste lieta ragierala po naših dolinah an po vsi Evropi. Zatuo jih muoramuo dvakrat spoštovati: parvo, kier so bli žartve nasilja, ki je vladu v tistem trenutku, drugo kier so konac svojega življenja doživiel deleč od svojega liepega rojstnega kraja.

*Hošinska gospa -19. stoletje
(arhiv Luščakove družine)*

Abnahmeleiter

Se zwei kleinen Plätzen in Costume Mannen
Kunst Bekleidung im Mannes mit Bürgermeisterei
aus dem Jahre 1879 - wird besten Mittelsachen
Wert. Wäre daher zu belassen

Distriktkommando Cividale

Cividale, VII 18

Alch. Z. Cividale

Comune Gemacco

• Per Liern e Topoli non si può ritardare
una Cegittinazione.

• Per le 2 antiche campagne di Costume
vorrei presentare la dichiarazione non
sopra al organo che eventualmente
potrebbe prendere le campagne di
parola

Cividale, VII 11 Alch.

Odgovor nemške komande na prošnjo, da se rešijo zuonovi Lieške fare

CIERKU SVETEGA MATIJA LA CHIESA DI SAN MATTIA

Ne moremo guorit od Hostnega an okolince brez guorit od cierkuce, ki stoji nad vasjo. Tista cierku, cierku Svetega Matija, je tesnuo povezana z zgodovino telega kraja.

Oku nje so se zbierali naši predniki kar so bli veseli, kar so bli v težavah an v žalosti, an vsaki krat, ki so prosili Boga, de jim usliši kajšno prošnjo.

Tam gor se še donas zbierajo vič krat na lieto, na praznikih svečeniku tele cierkve, naši vasnjani an tudi ljudje z družih vasi.

O teli cierkvi ne bomo pisal nič posebno novega. Zbral smo, kar so drugi ljudje pisali ob njej: kajšan puno, kajšan malo liet od tega; kajšan na strokovni način, kajšan pa kar je sam znu al pa mu so pravli njega te star...

La Slavia Italiana - estratto dalla "Guida delle Prealpi Giulie" di Olinto Marinelli - Le Valli dell'Aborna, del Cosizza e dell'Erbezzo descritte da Giovanni Trinco, riedizione a cura dell'Istituto di Ricerche Sloveno, Bologna, 1978, Atesa Editrice, pag 678-679:

... Da Rucchino parte un sentiero che conduce direttamente e comodamente al monte Kum od Hum (m. 917, 2 ore da Clodig). Dalla cima di questo si gode una splendida vista sulle vallate sottostanti, come pure verso le cime prealpine e la pianura.

Si può discendere verso occidente lungo il crinale, raggiungendo la borgatella di Podlach (m. 461), e più basso, Costne (m. 434) e Podcostne (m. 390) formanti la frazione di Costne. Nel punto più in vista della costa si trova la chiesetta di S. Mattia (m. 501), solitaria e in mezzo ad una forte vegetazione. Da Podcostne in pochi minuti si è a Clodig (dalla cima del Kum poco più di 1 ora)...

Mons. ANGELO CRACINA, GLI SLAVI DELLA VAL NATISONE. Religiosità e folclore ladino e slavo nell'Alto Friuli, Udine, Del Bianco, Pag. 216:

Visitazione del Canonico Missio alla Chiesa di S. Matia di cosna

Adi i7 julio i602 Fu uisitata la Ueneranda Chiesa di s. Matia di cosna sot-

toposta alla parochial di s. Leonardo, nella qual é un Altar consacrato con mensa assai decete, la palla de S.to titolare de rileuo.

Inuentario, una croce di rame dorata col penello, un calice con la patena d'argento dorato, un mesal Romano nuouo, una pianetta di damasco rosso con croce di panno d'oro, una pianetta antiqua torchina, un campanello del sanctus, un sechiello dell'acqua santa.

Int.o Matia figliolo del q. Luca di cosna R.e (134) questa chiesa non ha alcun bene stabile uero é che troua hauer da uinti pecore quali le gouernano tante per casa et l'utile si da alla Chiesa. Int.o R.e (134) credo siano assai debitori in questo libro et ostendit (37). In qual si troua Juan suo fratello, Simon musin, Agata usigh, lucan cresetigh, Arnej luretigh, Matia Macorigh, Grigor Trusnice, Stefano Just, Maria bocouaz, Madalena del q. Zubiz, Maria Grisetigh, Juan Usigh, Urban ruchin, Iuan Cuschiach (38).

Ordinationi, che sij renouta l'Ancona (1), che sijno comprati due candelieri d'ottone, che sijno comprate le catenelle del turibolo.

Note:

1) Ancona é detta la parte ornamentale dei vecchi altari, posta a ridosso e sopra la mensa e il tabernacolo. E' detta "ancona de pitura" se formata da un dipinto; e "ancona de rilieuo" se da immagini scolpite o da statue. Alle volte é detta anche "Palla" in luogo di "pala".

38) Cusciach per Coszach (cognome). (Per un errore di trascrizione nel libro la nota è indicata con il n. 30 ma si riferisce probabilmente proprio alla n. 38).

37) Et ostendit = e lo mostrò. Cosna non é altro che Costne (Hostne) frazione di Grimacco.

134) Int.o R.e = Interrogato rispose; Int.i R.o = Interrogati risposero

GIUSEPPE MARCHETTI, LE CHIESETTE VOTIVE DELLA SLOVENIA FRIULANA - Estratto da "Sot la nape" a. XIII (1961) n. 3, Udine 1961, Tipografia Doretti, pag. 13:

COSTNE (HOSNE'), S. Mattia (filiale di Liessa): costruzione della fine del Quattrocento o principio del Cinquecento, con rimaneggiamenti posteriori (trifora campanaria ricostruita di recente in mattoni, portico chiuso da ogni parte e ridotto ad atrio); aula rettangolare con travatura scoperta; presbiterio poligonale con soffitto a vele; porta dell'atrio (seriore) ad arco scemo; porta della facciata ad arco moreesco; muratura in pietre sommariamente squadrate, facciata dell'atrio intonacata; copertura in coppi; nell'interno, altare ligneo con statuette del sec. XVII.

TARCISIO VENUTI: Chiesette votive. Da San Pietro al Natisone a Prepotto, Udine 1985, Nuova Base Editrice, pag. 124-126:

*La chiesetta di S. Mattia Apostolo
Costne-Grimacco*

La strada asfaltata che da Liessa porta a Costne si percorre con una certa difficoltà a causa delle numerose curve e dal fondo sconnesso. Costne è una borgatella compresa nel bacino superiore del Cosizza. Dal borgo, attraverso un sentiero percorribile in circa dieci minuti si può raggiungere la chiesetta adagiata sulla cima di un colle e circondata da imponenti castagni.

L'opera sembra essere di periodo tardo romanico (sec. XIV-XV), ristrutturata nel primo Cinquecento a seguito degli eventi sismici del 1511-13.

Notizie documentate si trovano nel verbale di visita del 17 luglio 1602: "Fu visitata la Ven. da Chiesa de S. Mattia di cosna sottoposta alla parochial di S. Leonardo nella quale è un altare consacrato con mensa assai decente, la palla et Santi Titolari de rilievo. Inventario: Una croce di rame dorata col penello, un calice con la patena d'argento dorato, un corporale, un messal Romano nuovo, mantili n.24, due camisi, una pianetta di damasco rossa con croce di panno d'oro, et stola, et manipolo, una pianetta antiqua torchina, campanello del santus, sechiello dell'acqua santa. Interrogato Matia figliolo del q. Luca di Cosna, Rispose: questa chiesa non ha alcun bene stabile vero è che si ritrova haver di vinti pecore quali le governano tante per casa, et utile si dà alla chiesa. Interrogato, Rispose: credo siano assai debitori in questo libro, et ostendit. In qual si ritrova (segue l'interrogatorio dei debitori). Ordinationi: Che la mensa dell'altare sia alargata un palmo per banda, et che sij fatto un'scabello dell'istessa longezza, che sij rinnovata l'Ancona, che sijno comprati due candelieri d'ottone, un antependio de corri d'oro, et cosino. Che sijno comprate le catenelle al toribolo, et una borsa, con un corporale, che le dette cose ordinate siano effettuate quanto prima. Che sij fatto un libro, et sopra scritto tutti li debitori, acciò il cameraro sappia a chi et quando deve adimandare (A.C.A.U., Cividale Capitolo, fasc. XII, Libro visite Missio, f.5)".

Altre notizie in merito si trovano scritte nel verbale di visita del 19 giugno 1712, in cui si legge: "Visitò la chiesa di S. Matthia di Costhna nella cura di S. Leonardo, si celebra la dedicazione nella domenica innanzi S. Matteo. Ha un solo altare consacrato. Ordini... Che sia posto un Crocefisso sull'Architrave della chiesa. Che sia fatto un tavolo da porvi gli apparamenti quando è per appararsi il sacerdote. Che sia fatto un inginocchiatoio, e tabelle per preparazione ad Missam, che al confessionale sia fatta la sua lata di banda con buchi piccioli. Che il calice sia dorato e si provveda di purificatori, e corporale che sia incartato e biancheggiato il muro

della chiesa, la cui porta, si tenga chiusa sempre fuori del tempo de' divini uffici (A.C.A.U., Visite Pastorali, Documenti, vol: 6, n. 56 Prepotto)”.

Per questa chiesa furono comandati diversi lavori di ristrutturazione una ventina di anni più tardi. Infatti nella visita pastorale del 17 maggio 1736, l'incaricato verbalizzava: “Fu visitata la Chiesa di S. Mattia della Villa di Hostne filiale ut supra, quale é consacrata si celebra la dedicazione nella festa di S. Matteo, fu visitato l'altare è consacrato; ha di rendita Ducati 25 circa, Messe obbligate n.7. Si ordina: sijno rifatte le 12 Croci con l'iscrizione della Dedicazione, il calice sij fatto da nuovo, una pianetta di tutti i colori con sua borsa, che sijno otturate le due finestrelle piccole (romaniche), ed indecenti, e fatta una grande nel mezo della Chiesa con tabella per la preparazione, che sia alzata la pietra dell'aqua benedetta a proporzionata altezza (A.C.A.U., Visite Pastorali, Documenti, vol.7, fasc. 67 S. Leonardo degli Slavi, a.1736)”. Il 28/4/1789, fu convocata la vicinia per restauri occorrenti alla chiesa di S. Mattia di Hostnè, “specialmente nell'accomodar il coperto anzi farlo novo tutto di coppì, per esser ora il coperto di lastre, quali si ritrovano in cattivissimo stato; fare un balcon nuovo con le sue filiate di fil di ferro, ferreata di bastoni di ferro con sua ramata di vetri. Intonacare i muri e la facciata dentro e fuori. Procurare lampada nuova e confenone perchè priva (A.C.D.C., Cart. S. Leonardo degli Slavi, Atti dal 1400 al 1700, f.27)”. Nel 1790, il Vicario Curato di S. Leonardo Pre Giacomo Picon, rilascia la seguente dichiarazione: “...esser vero che la Ven.da Chiesa di S. Mattia di Hostnè abbia bisogno grande d'esser restaurata (A.C.D.C., Cart. S. Leonardo cit., ff.28-29)”.

Nel 1873, la chiesa di S. Mattia di Hostnè è detta succursale di Liessa ed è tenuta abbastanza bene. Fu rinnovata nel 1869. Molto interessante la relazione di Pre Antonio Gujon, dopo aver visitato la chiesa il 24 gennaio 1912: “S. Mattia di Costne (sopra Liessa). Anche questa Chiesetta per metà gotica, ha un altare in cemento, colla pietra sacra intatta e coi candelieri di ottone. Possiede una bella lampada, un camice di lino coi purificatori puliti. Si celebra la Messa otto volte l'anno. Ha due pianete buone: bianca e rossa. Se ci è altro colore, si porta la pianeta da Liessa. Nel Messale manca qualche messa. Il calice è in ottimo stato. Questa chiesa in origine fu costruita nel 1544, e poi s'intende fu rifabbricata. N.B. Tutte queste chiese poste in cima ai monti, si rassomigliano molto. In origine furono gotiche, e poi rovinate. Per altro sono molto devote e conservano bene la memoria dei tempi passati. S. Pietro degli Slavi 24 gennaio 1912. P. Antonio Gujon V.C. (A.C.A.U., Visite Pastorali, Documenti vol. 7, fasc. 64 S. Pietro al Natisone)”. Da quanto esposto, risulta che la chiesa è stata consacrata, dopo i lavori di riatto, da Mons. Luca Bisanzio, Vicario Patriarcale, nel 1544.

L'atrio, a forma rettangolare, è aperto solo sul fronte con porta ad arco scemo e copertura a padiglione. Può sembrare originale la trifora campanaria ma non lo è

in quanto è opera recente in mattoni, mentre le due semivolte in pietra della monofora originaria sono sparpagliate sul prato adiacente. Una bella porta ad arco moresco, con cornice in pietra strombata e sopra scolpita una croce a basso rilievo, conduce nell'aula rettangolare quasi buia, perchè illuminata solo da un lucernaio e da una finestra a sesto acuto nel coro. Quest'aula sembra sia stata alzata nel sec. XVII, e mostra le travature scoperte. L'arco trionfale a tutto sesto notevolmente abbassato, conduce nel presbiterio poligonale con soffitto a volta e vele. L'altare è in muratura; le tre statue lignee che l'abbellivano sono custodite altrove, appartenevano ad un altare ligneo del sec. XVII. Dietro l'altare c'è un armadio in legno di buona fattura ma in cattivo stato di conservazione. Una bella lampada d'argento sbalzato spiove dal soffitto al centro dell'aula. La muratura dell'atrio è intonacata, mentre quella della chiesa è a vista; il coro è poligonale non distinto dall'aula con muratura in pietra. A destra della porta dell'atrio c'è un'acquasantiera a muro. La copertura è in coppi.

(N.B. testo integrale)

Cierku Sv. Matija (foto M. Voncini)

CIERKU SVETEGA MATIJA

Giuseppe Floreancig-Kokoc

Votivna cierkuca Svetega Matija, kot vse druge take v Benečiji, je bla zgrajena okoli lieta 1400.

Ta par zgodovin so pa tudi zgodbe, ki so jih naši te stari prenašal od roda v rod an so takuo paršle tudi do nas.

Zmieran so nam pravli, de zvoni cierkve Svetega Matija so imiel veliko vriednost an de kar so zvonil so miel veliko muoč pruoč nevihti.

Strupeni štremoni so se kumral, de kar so miel za metat tučo po dolin, so se muorli saldu ustavit, zak so začel lajat pisi go par Svetin Matije an takuo judje so začel zuonit pruoč tuči. Štregonan nie ostalo drugo, ku jo metat gor po karnah.

An kuo je tuo, de so bli takuo močni teli zvoni?

Stara pravca prave, de dna bogata gospa dol z Vidna, kar je zaviedla, de so ulival zvoni za cierku Sv. Matija, je parnesla blizu an viertuh pun zlatinje, posvečene an ne, an jo je vargla notar tu kotu, kjer so vlival zvoni.

Zatuo je biu njih glas močan pruoč vsaki hudobiji an zatuo so jih pogosto zvonil.

Zvonil smo jih pogostu tudi mi otroc za dobar spomin (za Buog di srečo): na Božič, na zadnji dan lieta, na Svete tri kraje, kar je meu prid temporal, tist dan pred prazniki, ki so jih častil v cierkuc Sv. Matija, kar so hodil na precesijo tudi iz družih vasi, kar so karstil an kar so se ženil.

Sv. Matija je biu puno čaščan, mi vemo samuo malo reči od te starih cajtu.

Vemo pa, de naši te stari so častil an molil tudi druge svečenike an, de kar je biu njih praznik, je bla maša tu teli cierkvi: teli so bli sv. Flip an Svet Furjan, svet Mohor, svet Lukež, svet Matevž an sevieda svet Matija. Maše so bile tudi za Božič an Veliko nuoč.

Te stari so pravli, de okuole cierkvice je bla skrita zlatinja, an se šele zmislil, de no nuoč so paršli niešni ljudje an so začel kopat okuole cierkve, de ušafajo cendier pun zlatinje, pa nieso nič ušafal an gospuod Sdraulig je biu puno jezan.

Dokument, ki pričajo o vriednosti tele cierkvice, so nuczal Hoščanan, kar Napoleon an njega sudati so pasal skuoze Podlak. Te star so nan saldu pravli, de tisto ciesto jo je kuazu narest pru Napoleon, ki je imeu an velik boj tu nin kraju med Štuoblančan an Sriednjen, vas, ki je sada tu Sloveniji. Uduobu je Napoleon. Ko so pasal njega oficierji, so tiel pobrat vse zvoni, de bi napravli kanone. Pa judje od vasi so jin poviedal, ki zadno muoč imajo teli zvoni an tela cierkuca. An zaries so muorli pru puno vajat, če so oficierji pustil zvoni par mieru an so pustil vasnjanan dokument, kjer je bluo zapisano, zaki so jih pustil tan an kuo so bli important.

Buog vie, kan se je zgubu tist dokument, muoru je pa bit zlo important, saj so ga

nucal tud med ujsko 1915-1918, kar so Avstrijci pobieral povsierode vse zvoni. Judje od vasi so se spet položili, posebno adan od Luščakovih, ki jin je z njin dokazu, kakuo tudi Napoleon jih nie biu pobrau, zak so bli zlo important. Tudi tekrat so bli zvonovi riešeni an so le napri služil njih pobožno dielo do lieta 1945-1946, kar so se vederbal.

Pravli so, de tuole je naredu an mož taz vasi, ki je znu, de dan posebni čaru je biu kopac zjest zvoni; za provat, če tuole je ries, ga je zvezu gor na zvoni sv. Matija, an ries, glih kjer je biu čaru, so poknili.

Zmislin se, de tekrat so se zbral možje taz Hostnega an taz Podlak kupe z gospuodan pre Luigi Sdraulig, de bi jih postrojil, saj možje družih vasi, ki so spadale pod cierku Sv. Matija, ku Lombaj, Petarnel, Slapovik, Arbida, Zverinac an Hlocje, nieso tiel parpomagat, ker je previç koštalo.

Judje iz Hostnega an Podlaka so tiel, de zvoni bojo nareti, an de na njih ostanejo stari napisi an stara data. An takuo je gor na zvoni napisano lieto, kar so jih nardil an kar so jih postrojil, napisana so tudi imena svečenikov tele cierkve.

Ne samuo, kar so šli tu fonderijo, so vidli tu nin piçu an zvon, ki je imeu glas, ki se je uštimu z glasan telih zvoni. (Rinaldo Luszach je zapoznu, de so ble note mire-do) an so deçidli ga kupit.

Vse kupe je koštalo 22 tavžint. Sreço so miel, de za zvoni muorajo bit za “nunce” tri žene an tri možje. Diel so na ašto an sevieda “nunci” so ratal tisti, ki so dal viç sudu, takuo so rival zbrat an tavžint an pu, viç ku kar je korlo. Imena nuncu so: Floreancig Vittorio taz Podlak, Rucchin Mario taz Podlak, Bucovaz Angelina taz Hostnega, Floreancig Giuseppe taz Hostnega, Dreszach Raffaele taz Hostnega. Imena trecje žene pa se ga na zmisen.

Za vse druge špeže so tašal družine: tek je imeu viç zemje, je viç dau. Potle so šli zbierat sude še po družih vaseh.

Zmisen se šele, kuo je biu gospuod veseu, an pru tu naši hiš je pravu, de se nie biu tarkaj čaku od judi.

Do tuod je šlo vse gladko an pru, pa problem je biu, kan an kuo doluožt te nov zvon. An tle je bla velika speža, vargli so dol te star turam, de na mest dva nastavejo tri zvoni.

Zmenil so se z adnin zidarjan taz Oblice, ki se je klicu Bujac ta par hiš, de za telo dielo narest mu dajo 400-450 lir na dan an še za jest. Jedu je vsak dan ta par drugi družin an tarkaj cajta je dielu, de je jedu ta par vsaki hiš od vasi.

Kupil so madone an piesak, pa vse blaguo je bluo do par Hloc al par Petarniele; voda je bla pa ta na Lužah.

Vsi možje so dielal za manovala, otroc an puobje so nosil piesak an madone, žene so nosile pa vodo. Vse tuole z veliko fadijo. Tu an miesac, turam je biu naret.

Tekrat nie bluo še cieste taz Hločja, zatuo so pejal zvoni na mulah po voznic, do

kjer se je moglo, potle pa ta na harbtè. Vsak an tarkaj, kjer so bli počivali, so se no malo odpočil, zvoni so diel na šobe v ajar an so veselo natukal s kladvan. Kar so paršli na varh brega, gor h cierkvi, so jih ložli na tla, zad za cierku pruoť Petarnielu.

Puno fiašku vina so bli parpravli an Luščaki so godli njih štrumente, drugi so škampinjal cieľ popudan: biu je velik praznik.

Tuole je bluo parvi tiedan setemberja 1946. lieta.

Potlè Rinaldo Luszach je parpravu te leseni kos za parpet zvoni, garbe za daržat zvoni, pasi za daržat žvenkelne, an kar po 20. šetemberje je praznik Sv. Matija, so jih inaugural.

Paršlo je tarkaj judi, okuole dva tavžint, de je bluo vse puno ta pred cierkvijo, pod vsakin garman je bla barigla vina, ki tekrat je daržala od 40 do 70 litru. Pravli so, de so popil 10 etolitru vina.

Tle se je končala zgodovina Svetega Matija za nas te mlade, ki smo muorli dan za družin parpravjat valižo an se zgubit po sviete za ušafat dielo an preživiet. Kajšan se je zaries zgubu po sviete an se nie vič uarnu, kajšan je nazaj paršu, pa san šiguran, de tele stare zgodbe so za nas šele žive tu našin spominu, an upan, de ostanejo tu spominu naših sinu an navuodu...

*Mešani zbor Lieške fare pri Sv. Matiju.
Zadaj stari turam z dvema oknama.*

PRIIMKI - COGNOMI

Natalino Zuanella

Note introduttive

Leta 1912 je občinski tajnik Luigi Primosig pripravil natančen seznam vseh družin garmiške občine, ki se hrani v tamkajšnjem arhivu in za to delo je uporabil tudi podatke ljudskega štetja iz leta 1871. Takrat je bilo v občini 245 družin, 41 priimkov in 20 vasi. Pod imenom posameznih vasi je občinski tajnik razvrstil družine po priimkih, katerim je dodal zraven še hišna imena.

Il segretario comunale Luigi Primosig ha stilato, nel 1912, un preciso elenco delle famiglie presenti su tutto il territorio del Comune di Grimacco utilizzando anche i dati del censimento della popolazione del 1871.

I cognomi delle varie famiglie, con i relativi nomi di casato / hišna imena, sono ordinati, paese per paese, in ordine alfabetico.

Nel 1912 erano presenti in tutto il comune 41 cognomi e 245 famiglie distribuite in 20 paesi.

*Priimki, ki so zabeleženi v seznamu iz leta 1912
Cognomi presenti nel comune di Grimacco nel 1912*

Vogrig (33x), Bucovaz (21), Gariup (15), Trusgnach (14), Feletig (13), Chiabai, Gus (12), Sdraulig (11), Filipig, Pauletig (9), Rucli, Primosig (8), Scuoch (7), Loszach, Bernich, Floreancig (6), Rucchin, Zufferli, Iurman, Canalaz (5), Luszach, Ruttar (4), Tomasetig, Clodig (3), Dreszach (2), Petrussin, Beuzar, Cernetig, Martinig, Craghil, Marinig, Predan, Ipavic, Lauretig, Drecogna, Petrusa, Caucig, Bonini, Angeli, Petarneu, Marin (1).

**COGNOMI DEL PRESENTE E DEL PASSATO
REGISTRATI SUL TERRITORIO
DI COSTNE, PODLACH e PODCOSTNE**

Natalino Zuanella

BERNICH / BERGNACH

Bérnich (Bérnik) / Bérgnach (Bérnjak)

1600 Micheu Bernich (probabilmente di Gnidovizza) (MISSIO); *1628 jacobi barnahk de Crass*, *1629 joanne Barnahk de Gnidauiza*, *1635 jaculi bernig de Crassi*, *1639 spela berniza de ognabarda*, *1642 Thoma Barnahk de Drenchia plebis Vulzana*, *1652 Andreae Berniakg de Gnidauiza*, *1654 Jacobi Bergnak de Cras*, *1681 Matthaei Bergnach de Cras* (Libri dei battesimi di S. Leonardo).

Bérnich / Bérgnach (slovenska oblika Bérnik / Bérnjak) je tipičen priimek zaselka Kras v občini Dreka, ki se imenuje tudi Razpotje in Bàrnjak. Od tu se je razširil po bližnjih vaseh, po Rečanski in Sovodenjski dolini. V garmiški občini je bilo leta 1912 kar šest družin s tem priimkom: 2 v Zverincu, 1 v Malem Garmaku, 1 na Gorenjem Bardu, 1 v Selcù in 1 v Topolovem. Danes je najbolj razširjena oblika Bergnach / Bernjak, druga (Bernich / Bernik) je pa redkejša. Priimek je nastal iz hagionima *Bernardus* (Bernardo), cfr. P. Merkù, Svetniki v slovenskem imenoslovju, Trst 1992, str. 18.

Il cognome sloveno *Bérnich / Bérnik* o *Bérgnach / Bérnjak* deriva probabilmente dall'agionimo o nome di santo *Bernardus* (Bernardo). Cfr. Pavle Merkù, Svetniki v slovenskem imenoslovju, Trst 1992, pag. 18.

Il cognome ha due forme: Bernich/Bernik e Bergnach/Bernjak. Bisogna tenere presente, infatti, che la formante *-nik*, tende, nel dialetto del Natisone, a trasformarsi in *-njak* come appare evidente anche da questi altri esempi: *Trušnik/Trušnjak*, *Skavnik/Skavnjak*, *Ošnik/Ošnjak*, *Gozdnik/Gožnjak*, *Paludnik/Paludnjak*, *Dornik/Dornjak*.

BLEDIG

Bléda - Blédig / Blédič

1599 *Urban Bleda de Altana* (MISSIO); 1629 *Petro Blediht de Cisna*, 1638 *filius Querini Bledizz de Cisgna*, *Gasparo Bleda de Altana*, 1637 *Iuan Bledizz de Cisgna*, 1646 *filius Gaspari Bleda de Altana*, 1639 *Iuri Blediz de Dolenigna* (*Dolegna*), 1647 *filius Georgij Bledig de Dolegna*, 1654 *filius Georgij Bleda de Dolenia*, 1655 *Stephano Bledihk de Dolenia* (*Libri della parrocchia di S. Leonardo*).

Blédič / Blédig je bil karakterističen priimek v Utani (Altana) in v Čišnjem. Iz teh vasi se je kasneje razširil po podutanski župniji in zunaj nje, na primer v Oblici. Kot je razvidno iz navedene dokumentacije, je obstajal v začetku vzdevek / priimek *Bléda*, ki je postal kasneje, s formantom *-ič*, patronimik Bledič in spada med tiste priimke, ki so nastali na podlagi kake barve.

Priimek Bleda je označeval človeka, ki je imel svetlo kožo, je bil bledoličen ali je bil "bled kot skuta".

Po barvi kože ali las, so nastali po Nadiških dolinah vzdevki *Biondín*, *Belín*, *Bíeučar*, priimki *Ros*, *Cerno*, *Cernoia*, *Cernet*, *Cernetig*, *Cernotta* in hišna imena *Rúsaci*, *Rúscovi*, *Rusóni*.

Dall'aggettivo sloveno *bléd* (= pallido) è sorto dapprima, col suffisso *-a*, il cognome *Bléda* che in origine era un soprannome e stava ad indicare una persona dalla carnagione molto chiara o pallida. In un secondo momento è sorto, con la formante *-ič*, il cognome patronimico *Blédič / Blédig* che originariamente stava ad indicare "il figlio di Bleda". Da notare che diversi cognomi sloveni hanno come base il nome di un colore. Dall'aggettivo *bél* (= bianco) sono sorti ad esempio i cognomi *Belina*, *Beligoj*, *Belec*, dall'aggettivo *črn* (=nero) invece i cognomi *Cernoia*, *Cerno*, *Cernotta*, *Cernet*, *Cernetig*, *Cernigoj*, ecc. L'aggettivo *rùs* (=rossiccio, fulvo) infine ha contribuito alla formazione dei nomi di casato *Rúsaci*, *Rúscovi*, *Rusóni*. In questi casi gli aggettivi *bel*, *črn* e *rus* si riferiscono al colore della carnagione o al colore dei capelli.

BUCOVAZ

Búcovaz / Búkovac

1539 Iurij Buchouetz ys Suerintz, 1540 Mathia filius q. Iuri Bukouetz (di Sverinaz) (Registro della Confraternita di Castelmonte); *1602 Maria Bocouaz* (di Costne), *Florian bucouiz e juri bocauaz* (di Grimacco) (MISSIO); *1710 Bucovaz de Podhostna, 1728 Bucovaz de Podlacca* (Libri parrocchiali di S. Leonardo).

Leta 1912. je v garmiški občini nosilo priimek *Búcovaz / Búkovac* kar 21 družin, največ jih je bilo v Zverincu (10).

Ta priimek je značilen za občino Garmak in izhaja, po vsej verjetnosti, iz vasi Zverinac, Arbida in Peternel (ta zaselek spada že pod občino Dreka).

Iz teh krajev je priimek emigriral v bližnje vasi Rečanske doline in tudi v Furlanijo (Čedad, S. Giovanni al Natisone, Manzano).

Priimek izhaja iz fitonima *búkev* ali, točneje, iz pridevnika *búkov* z narečno beneško končnico *-ac* in «označuje človeka, ki ima prebivališče v kraju, kjer rastejo bukve» (P. Merkù, 13).

Il cognome *Búcovaz / Búkovac* ha alla base il dendronimo (= nome di pianta) *búkev* (= faggio) e deriva dall'aggettivo *búkov* abbinato al suffisso dialettale sloveno *-ac*: *búkov + ac = Búkovac*.

In origine stava ad indicare una persona che aveva l'abitazione presso o in un bosco di faggi.

Nel 1600 il cognome Bucovaz era concentrato soprattutto a Sverinaz e nelle località adiacenti (Arbida, Costne e Podlach).

CERNETIG

Cernétig / Černétič

*1602 Pauli Cernetigh (presso Stregna) (MISSIO); 1641 philippi Cernetig de perse-
ria, 1642 Gaspari Cernetihg de perseria, 1635 Steffano Cernetig de preseria, 1636
Petri Cernetich de presseria, 1675 Stephani Zernetig de Cvc, 1677 Leonardi Cer-
netigh de Cvhc, 1679 Martinus filius Stephani Cernetichk de Cuc, 1682 Marina
uxor Leonardi Cernetihc de Cuc, 1684 Leonardus Cernetihc de Cvc, 1688 Leo-
nardus Zernetig de Kuza, 1723 Elisabetha filia Petri Cernetig de preserie seu Cuk
(Libri dei battesimi di S. Leonardo); 1719 Marinam filiam Petri Cernetig de Cer-
netig (Libri dei matrimoni di S. Leonardo); 1742 Helena vidua relicta a qm. Petro
Cernetigh de Kuk Preserie ex communitate Sredgne, 3/4/1743 Martinus Cerneti-
gh obiit in Domino annorum 60 circiter (...) fuit de loco dicto Kuk de Preserie
Cernetigh, 1757 Ursula Zernetigh de preserie inferiori, 1760 Catharina uxor petri
Sambrielaz de Kuk siue preserie inferiori (Libri dei morti di S. Leonardo).*

Leta 1912 je bil priimek *Cernétig / Černétič* prisoten v garmiški občini samo enkrat in sicer v Malem Garmaku, kamor se je preselil po vsej verjetnosti iz bližnje srede-nske občine v teku prejšnjega stoletja. Ta priimek izhaja, namreč, iz istoimen-skega zaselka Černétiči / Cernétig in odtod se je kasneje razširil po Rečanski dolini in, mimo Čedadada, do Furlanije. Ta kraj se v začetku ni ločil od bližnje in starejše vasice Preserjè, kasneje so ga začeli imenovati Kuk ter Dolenje Preserjè (Presserie inferiore) in nazadnje je dobil ime Cernetig, ki je postal tudi uradni naziv kraja. Patronimik Černétič / Cernetig je nastal, s formantom *-ič*, iz antroponima Černè, ki izhaja iz pridevnika č(e)m s formantom *-è* za mlada bitja in je prvotno označeval človeka, ki je imel črne lase ali temno kožo (Prim. P. Merkù, o.c., st. 19).

Il cognome *Cernétig / Černétič* è arrivato a Grimacco inferiore, dove era presente nel 1912, dal comune di Stregna e con molta probabilità dalla località di Cernétig / Černétiči che si trova tra Presserie / Preserjè e la chiesa parrocchiale di Stregna. Un tempo questa località era considerata parte integrante di Presserie ma poi si è diversificata anche dal punto di vista toponimico ed è stata chiamata dapprima *Kuk* (= colle, cima di un monte), probabilmente in riferimento al vicino rilievo su cui è costruita la chiesa di S. Paolo, successivamente Presserie inferiore ed infine ha assunto l'attuale denominazione (Cernetig) che è diventata anche ufficiale. Come appare evidente dalla documentazione, il cognome Cernetig / Černétič è tipico di questa località e da qui si è diffuso nelle Valli di S. Leonardo, a Cividale e nella pianura friulana.

Cernetig / Černetič è un patronimico derivato, con la formante *-ič*, dal nome proprio Černè (al genitivo: Černéta!). Il nome Černè a sua volta è sorto dall'aggettivo sloveno č(e)m (= nero, scuro) con la formante *-è* ed in origine stava a designare una persona dai capelli neri o dalla pelle scura e piuttosto piccola di statura.

Il cognome Cernè / Černè era diffuso, già dall'inizio del 17. secolo a Montefosca, Pegliano e Montemaggiore di Savogna (in questa località si è estinto nella seconda metà del 18. secolo). Questo cognome si è poi trasformato nelle forme Cernetig / Černetič e Cernèt / Černèt come appare evidente dalle seguenti annotazioni tratte dai libri della parrocchia di S. Pietro al Natisone: *1617 Matthias Cerno de peiano, 1627 Matias Zernetig de Oflan, 1620 Grigor Zernetig de Montefoschia, 1645 Grigor Zerne de Montefoschia, 1681 Matthiae Zerne de Montemaiori, 1687 Matthia Cernetich de Monte maiori* (Libri dei battesimi di S. Pietro); *1754 Valentini Cernetigh siue Cerne de Monte maiori, 1762 Andreae Cernet siue Cerne de Monte maiori* (Libri dei morti di S. Pietro).

CHIUCH

Chiúch / Čiúk

1602 *Paulo Giuch* (probabilmente di Sverinaz) (MISSIO); 1632 *fil. Vrbani Zuhk de Suerinaz*, 1634 *fil. Vrbani Giuk de Suerinaz*, 1635 *fil. Caspari Chugk de Suerinaz*, 1644 *fil. Viti Zuhk de Grostou*, 1654 *Gasparus Zhukh de Suerinaz*, 1660 *fil. Caspari Thiukh de Suerinaz*, 1661 *Jacobi Cuhg de Crostou*, 1662 *Gasparus Chug de Suerinaz*, 1671 *Gasparo Tiuk de Suerinaz*, *fil. Caspari Ziuk de Suerinaz*, *fil. Hilarij Tiuhk de Crostou*, 1673 *fil. Vrbani Chuk de Suerinaz*, 1686 *fil. Hilarij Zuch de Hrastou*, 1691 *fil. Sebastiani Chiuch de Suerinaz*, 1696 *Joannes Cuck de Crasto*, 1709 *fil. Jacobi Chiuch de Azida* (Libri dei battesimi di S. Leonardo).

Slovenski priimek Čúk (narečna oblika Čiúk, italijanska pisna oblika *Chiúch*), ki je razširjen tudi v Republiki Sloveniji, se je do danes ohranil zlasti v vasi Hrastovíje / Crostù, kjer je dokumentiran že v začetku 17. stoletja. Takrat je bil prisoten tudi v Zverincu, ki pripada občini Garmak, a je tam že zdavnaj izumrl.

Iz obširne priložene dokumentacije je razvidno, da je bil priimek zapisan v nešteti pisnih variantah, dokler se ni uveljavila današnja uradna oblika *Chiúch*, ki jo je treba brati Čiúk, kajti podutanski župniki - zapisovalci župnijskih knjig, so od 18. stoletja dalje zapisovali slovensko črko č tudi z digramom *ch*.

Slovenski priimek Čuk je nastal neposredno iz zoonima *čúk*.

V prenesenem pomenu označuje to ptičje ime «čudnega, nekolilo omejenega človeka» (cfr. ESSJ pod geslom «čúk»).

Iz prvotnega vzdevka je kasneje nastal priimek in včasih tudi hišno ime (prim. Čúki ali Čiúki v Gorenjem Marsinu).

Chiúch / Čiúk è oggi un cognome tipico di Crostù / Hrastovíje ma potrebbe essere qui arrivato da Sverinaz / Zverinac (oggi in comune di Grimacco) dove il cognome era diffuso già all'inizio del 17. secolo.

Si tratta di un cognome derivato da uno zoonimo o nome di animale (lat. *strix noctua*, it. *gufo*, slov. *čúk*). La prima persona, cui è stato dato il soprannome Čúk (nel dialetto slov. del Natisone Čiúk), diventato poi anche cognome, era probabilmente un po' «sempliciotta, addormentata, dall'intelligenza non troppo vivace» (cfr. ESSJ sotto la voce «čúk»). Nella forma grafica *Chiuch* è stato utilizzato il digramma *ch* per trascrivere la lettera slovena č (cfr. ad es. i cognomi *Chiabudini*, *Chiabai*, *Chiacig* che in effetti riflettono le forme Čjabudin(i), Čjabaj, Čjačič).

Dallo zoonimo «čúk» o «čiúk» è sorto anche il nome di casato Čiúki presente, ad esempio, a Mersino Alto in comune di Pulfero.

COGOI - CASNENIHK

Cogói / Kogój - Casnénihk / Kaznénik

1632 *Stephanus filius Canciani Casnenihk de Lusa*, 1633 *Canciano Cogoi de lusa*, 1639 *Cociano Cogoi ex Lusa*, 1640 *Agnete Uxore Canciani Cogoj de Lusa*, 1641 *Matthaeo Cogoi de villa Strettna*, 1658 *fil. Andreae Cogoi de Osnetto*, 1671 *Andreas Cagoi de Osnetto*, 1675 *Hermagoras Cogoi de Osgne* (Libri dei battesimi di S. Leonardo).

Priimek *Cogói / Kogój* je razširjen na zapadnem slovenskem teritoriju pa tudi v Furlaniji. V rečanskih dolinah, ali po domače "v Rečánjih", je bil prisoten v Srednjem, Ošnjajem, Gnidovici in na Luži pri Hostnem.

V tem zadnjem kraju, ki je že tristo let neobljuden, je nastal iz toponima *Lúža* in s formantom -ščak priimek *Lúszach / Lúščak* (= prebivalec Luže), ki je še živ v občini Garmak.

Tam sta živel v začetku 17. stoletja vsaj dve družini (Kogojevi in Ruklijevi), kasneje se je zaselek izpraznil in zdaj je ostalo blizu Luže (nekdanje krajevno ime se je ohranilo samo v ledinskem imenu) nekaj senikov. Na krstnih knjigah podtanske župnije je zabeležen leta 1632 tudi zanimiv in zelo redek priimek ali vzdevek *Kaznénik / Casnénihk*. Tako so po domače imenovali Kancijana Kogoja iz Luže, ki se je baje ukvarjal s preprodajo žita. *Kaznénik* je namreč metonimični vzdevek in je nastal iz slovenskega samostalnika *kaznénik* ali *kiznénik*, ki je bila stara žitna mera.

Leta 1611 je zapisan na urbarju cerkve Svetega Matije v Hostnem nek *Gregorio Pesenal*, ki je živel po vsej verjetnosti na Luži. Vse kaže, da je priimek ali vzdevek *Pesenal*, ki je nastal iz istoimenske furlanske žitne mere *pesenâl*, prevod slovenskega priimka ali vzdevka *Kaznénik*.

Nekateri jezikoslovci menijo, da je priimek Kogoj furlanskega izvora, čeprav na prvi pogled spominja na številne slovenske priimke, ki so nastali s formantom *-goj* (prim. P. Merkù, Slovenski priimki na zahodni meji, st. 34).

Priimek naj bi nastal iz furlanskega samostalnika *cogòl*, tudi *cogòi* (= tipična mreža stožčaste oblike, ki so jo ribiči uporabljali pri ulovu nekaterih rib v sladkih vodah).

V Nadiži so s to mrežo lovili predvsem jegulje, ki jih nadiški Slovenci imenujejo *ugúore*. Naj bo mimogrede povedano, da so *ugúorji* izginili iz Nadiže v zadnjih desetletjih zaradi onesnaževanja reke in zgloda, da bo tudi domače ime te ribe kmalu pozabljeno.

Naši ribiči so svojčas lovili jegulje ali uguore z zgoraj opisano mrežo (po furlansko imenovano *cogòl* ali *cogòi*), imenovali pa so jo drugače in sicer s furlanskim

samostalnikom *bartuèl* ali *bertuèl* (prim. Nuovo Pirona, st. 52). Cogoi / Kogoj naj bi bil metonimični priimek in je prvotno označeval ribiča, ki je lovil ribe v sladkih vodah s posebnimi mrežami, ki jih je zvečer nastavil in jih zjutraj potegnil iz vode.

Il cognome *Cogój / Kogój* è diffuso sul territorio occidentale della Repubblica di Slovenia ma è presente anche in Friuli nella forma Cogoi mentre è scomparso, o meglio si è da tempo estinto nelle valli di San Leonardo dove era presente, nel 17. e 18. secolo, in diverse località: Lusa presso Costne, Gnidovizza, Stregna e Osgnetto.

Data la sua diffusione sia nella parte occidentale della Slovenia che in Friuli alcuni autori, tra cui Pavle Merkù (o.c. pag. 34) ritengono si tratti di un cognome di probabile origine friulana, derivato dal sostantivo *cogòl*, anche *cogòl* (= «*Bertovello, cogolaria...*, sorta di rete di canapa a cono con la quale si prendono cavedoni, barbi e anguille» - Nuovo Pirona, pag 168).

Il cognome, se aderiamo a questa ipotesi, sarebbe dunque sorto per metonimia e in origine stava ad indicare una persona che pescava i pesci nelle acque dolci dei fiumi. La finale *-goj* potrebbe far pensare anche alla desinenza di origine slava *-goj* che ha originato anche sul nostro territorio numerosi cognomi sloveni con desinenza finale *-goj* (es. Saligoj, Bodigoj, Perigoj, Blasigoj, Cernogoj, ecc.). Anche questa ipotesi non è da scartare a priori.

Dalla documentazione prodotta risulta che la località di Lúsa / Lúža presso Costne era ancora abitata all'inizio del 17. secolo. Qui viveva nel 1639 anche «*Margheta molgie di Gasper Ruchli de Lusa*» (Libro dei battesimi di S. Leonardo).

Oggi la località è disabitata ma dell'insediamento abitativo antico restano come testimonianza materiale solo alcune costruzioni rurali mentre la presenza umana è documentata dal cognome *Lúszach / Lúščak* che è tipico di Costne e che in origine designava una persona che risiedeva a Lusa / Luža.

E' interessante inoltre far notare che Canciano Cogoi di Luža veniva chiamato nel 1632 anche col soprannome *Casnénihik / Kaznénik*. L'appellativo sloveno *Kaznénik* (anche *Kiznénik*) è una vecchia unità di misura e corrisponde a 1/2 staio (star) friulano. Probabilmente Canciano Cogoi si dedicava alla compravendita delle gragnaglie. Da notare che sul più antico libro dei conti della chiesa di San Mattia di Costne compare nel 1611 un certo *Gregorio Pesenal* che lavorava «*il terreno di Lusa*». Il cognome *Pesenal*, sorto dalla voce friulana *pesenâl* (=unità di misura che corrisponde a 1/2 star friulano) non è altro che la traduzione del cognome o soprannome sloveno *Kaznénik*.

Il soprannome *Kaznenik* compare anche in un quaderno cividalese del 1400 pubblicato dal prof. P. Londero nel 1975 e analizzato dal punto di vista onomastico dal prof. Pavle Merkù in *Quaderni Cividalesi* 10, 1982, pag. 21-25.

COSZACH

Cószach / Hóščak

1602 Iuan Cuschiach (probabilmente di Presserie) (MISSIO); *1633 Michaelis Hoszihk* (probabilmente di Presserie), *1642 Hilarij Hoszahk de Srettna*, *1654 Jacobi Hoschiak* (probabilmente di Presserie), *1655 Gregorij Hosciak de Preserie*, *1656 Gregorij Hoszak de Preseria*, *1661 Jaculi Hoszak de Preserie*, *1681 Blasij Hoschak de Sridnia*, *1683 Blasij Hoschag de Preserie*, *1693 Blasij Coszach de Preserie*, *1695 Tomae Choszach de Preserie*, *1706 Goszach de Preserie*, *1728 Blasius Hoszhak de Presseria* (Libri dei battesimi di San Leonardo); *1804 Maria filia Bartholomaei Hoshzag de Presseria*, *1807 filius qm. Caspari Hoszagg de Preserie superiori*, *1809 Josephus Simonis qm. Caspari Hoszach de Srednia* (Libri dei morti di San Leonardo); *1849 Marja filia Stephani Coshzag de Preserie* (Libri dei matrimoni di San Leonardo); *1851 Antonius Coszach de Preserie*.

Cószach / Hóščak je endemičen priimek v Preserjeh, ki ga danes najdemo tudi drugod po Rečanskih dolinah in celo v Čedadu, kamor se je preselil zaradi ekonomske emigracije. Od leta 1602 je priimek zabeležen v številnih pisnih variantah pod katerimi se skriva izvorna oblika *Hóščak*, ki je nastala, s formantom *-ščak*, iz krajevnega imena Hostne.

Priimek je prvotno označeval prebivalca Hostnega v garmiški občini ali človeka, ki je prišel od tam.

Il cognome sloveno *Cószach / Hóščak* è caratteristico del paese di Presserie / Preserje e da qui si è diffuso nelle valli di S. Leonardo ed anche in Friuli a causa dell'emigrazione. Sotto la forma grafica italiana Coszach si nasconde l'originale forma slovena Hóščak e ciò lo si deduce facilmente osservando con attenzione la documentazione prodotta che risale all'inizio del 1600.

Il cognome Coszach / Hoščak deriva, con la formante dialettale slovena *-ščak*, dal toponimo Hostne e in origine indicava l'abitante di Costne in comune di Grimacco o la persona proveniente da quella località.

CRISSETIG

Crisétig / Križetič

1602 Lucan cresetigh, Matia Grisetigh (probabilmente di Podlach) (MISSIO); 1631 Antonij Carsetiht de Hostna, 1632 Thoma Carsetiht de Cosna, 1636 Gasper Cresetig di potlac, 1642 Tomas Cresetigh de comun Cosna, 1646 Valentini Chri-setig de Potlacha, 1655 Thomae Podlaszak seu Crisetig, 1672 Stephani Crissetig de Podlak, 1674 Stephani Krisetig (Libri dei battesimi di S. Leonardo).

Leta 1912 je bilo v garmiški občini šest družin s priimkom Crisétig / Križetič: 4 v Podlaku, 1 pri Hlodiču in 1 v Hostnem.

Iz krstnih knjig podutanske župnije je razvidno, da je bil ta priimek osredotočen v 17. stoletju v Podlaku (občina Garmak) in v Ušivici pri Kravarju (občina Sv. Lenart). Najstarejše oblike tega priimka kolebajo med Carsétig / Karžetič, Cresétig / Krežetič in Crisétig / Križetič.

Karžetič / Carsétig je po vsej verjetnosti narečna oblika priimka *Križetič / Crisétig*, saj obstaja še danes tu pa tam po Nadiških dolinah ledinsko ime *Karžišče* namesto *Križišče*, na primer pri Landarju in na Lesah.

To ime se je ohranilo v toponomastiki, medtem ko se v pogovornem jeziku rabi samo oblika *križišče*.

Priimek *Križetič / Crisetig* je nastal po vsej verjetnosti, s formantom *-ič*, iz hagio-nima *Christianus*, točneje iz oblike *K(a)ržè / Križè*. (P. Merkù, o.c. st. 28)

Crisétig / Križetič è un cognome tipico dei paesi di Podlach / Podlak in comune di Grimacco e di Ussivizza / Ušivica in comune di S. Leonardo dove era presente già all'inizio del XVII. secolo nelle forme *Cresetig / Krežetic*, *Carsetig / Karžetič* e *Crisetig / Križetič*.

La forma antica più ricorrente è *Carsetig / Karžetič* che probabilmente nasconde la forma originaria *Križetič / Crisetig*.

Karžetič è infatti una forma dialettale derivata da *Križetič*. Cfr. anche i microtoponimi del tipo *Karžišče* (= incrocio di strade) localizzati anche nelle Valli del Natissone.

Crisétig / Križetič è dunque un patronimico, sorto con la formante *-ič*, dalla forma contratta *Križe* o *Karžè* (al genitivo: *Križéta* o *Karžéta!*) dell'agionimo *Christianus*. Cfr. anche i cognomi sloveni *Kržič*, *Križman*, *Križnič*, *Križmančič*, *Kristan*, *Krestan*, ecc. che hanno alla base il nome *Christianus*. (P. Merkù, o.c. pag. 38 al cognome *Kržetič*).

DRECOGNA

Drecógna / Dreková

1602 Leniza dracouiza, filipa dracouiza (di Tribil Superiore), Martin e Michael dracogna (di Tribil Superiore) (MISSIO); 1632 Filippo dracogna (probabilmente di Tribil Superiore), 1659 Petrus Drechonia de villa Britoff, 1687 Stephani Drechonia de Tribil Superiori, 1696 Josephi Drecogna de Rauna, 1716 Andreae Drechogna de Tarbali superiori (Libri dei battesimi di S. Leonardo); 1672 Georgium filium Blasij Drechona de Tribil superiori, 1792 Josephus filius Francisci Dracona de Terribali superiori, 1798 Hilarius Drecognia de Terribali superiori (Libri dei morti di S. Leonardo).

Priimek *Drécogna / Drékonja* je endemičen v Gorenjem Tarbiju (občina Srednje) in odtod se je razširil po Rečanskih dolinah in preko Čedadada tudi po Furlaniji. V garmiški občini, in sicer v vasi Podlak, ki je blizu Gorenjega Tarbija, se je pojavil razmeroma pozno, v prejšnjem stoletju in je bil zabeležen leta 1912 samo enkrat v matičnih knjigah garmiške občine. Prvotna oblika tega priimka je bila *Dracogna / Drakonja*, medtem ko se je današnja oblika *Drecogna / Drekonja* pojavila okrog leta 1650. Prav iz tega razloga je težko določiti, kakšen pomen se skriva pod tem priimkom, ki je nastal z večalnim formantom *-onja* in se pridružuje sorodnima priimkoma iz Beneške Slovenije *Specogna / Špehonja* in *Tracogna / Trakonja*. Morebiti se v priimku *Drekonja* skriva psovka (iz narečnega samostalnika *drèk*, ki je nemškega izvora) a ne moremo izključiti drugih razlag, na primer iz krajevnega imena *Dréka / Drenchia*.

Il cognome *Drécogna / Drékonja* fa parte di quel gruppo di cognomi sloveni che hanno avuto origine con la formante accrescitiva *-onja* (ad es. *Specogna / Špehonja, Tracogna / Trakonja, Pervonja, Velikonja*, ecc.). Questo cognome, come appare dalla documentazione prodotta, è caratteristico del paese di Tribil Superiore in comune di Stregna da dove si è diffuso nelle valli di S. Leonardo e nella pianura friulana. Le fonti più antiche di cui disponiamo (dal 1600 fino al 1650) riportano la forma *Dracogna / Drakonja* mentre la forma *Drecogna / Drekonja* si è imposta successivamente, a partire dalla metà del 17. secolo. Proprio per questo motivo è difficile determinare con certezza la base lessicale del cognome e spiegarne il significato. Alcuni lo fanno derivare dal toponimo *Dreka / Drenchia*, altri invece dalla voce dialettale di origine tedesca *drèk*.

Nel 1912 il cognome *Drecogna / Drekonja* era presente anche a Podlak in comune di Grimacco e qui è arrivato con ogni probabilità nel secolo scorso dal paese di Tribil Superiore distante solo pochi chilometri.

DRESZACH

Drészach / Dréščak

1642 Antonij Dreszahk habitans in Sto Leonardo, 1644 Simonis Dreszahk de Drenchia, 1668 Canciano Dreschiak de Drenchia, 1695 Matthaei Dreszac de Potoc de comun di Drenchia (Libri dei battesimi di S. Leonardo); 1665 Gregorium filium q. Nicolai Dreschiak de Drenchia ex parochia Volzanensi, 1670 Martinum filium Cantiani Dreschiak de villa Drenchia (Libri dei matrimoni di S. Leonardo).

Leta 1912 je bil v garmiški občini priimek *Drészach / Dréščak* prisoten v Zverincu (1) in na Lesah (1).

Ta priimek je nastal, s formantom *-ščak*, iz krajevnega imena Dreka in je prvotno označeval človeka, ki je imel prebivališče v Dreki (it. Drenchia), ali je od tam izhajal. Iz Dreke se je kmalu spustil v Rečanske doline in kasneje, zaradi ekonomske emigracije, tudi v furlansko nižino.

Dreszach / Dreščak se pridruži številnim beneško-slovenskim priimkom, ki so nastali iz krajevnih ali ledinskih imen s formantom *-ščak*, na prim. *Lóščak, Gorénjščak, Kovačévščak, Hlíevščak, Prehúojščak, Podláščak, Polávščak, Podoríeščak, Hóščak, Oríeuščak, Ôviščak, Zabríeščak, Murúščak, Bàrščak*, itd.

Nel 1912 il cognome *Drészach / Dréščak* era presente nel comune di Grimacco in due località (a Sverinaz e a Liessa).

Dalla documentazione prodotta risulta chiaramente che questo cognome è originario di Drenchia / Dreka e deriva appunto dal toponimo Dréka con la formante *-ščak* (*Dréka + ščak = Dréščak*).

Originariamente indicava la persona che risiedeva o proveniva dalla località di Drenchia.

Dreszach / Dreščak fa parte di una lunga serie di cognomi sloveni, alcuni tuttora vivi, altri già estinti, che sono sorti nelle Valli del Natisone da un toponimo o un microtoponimo con la formante *-ščak* (nella grafia italiana *-szach*). Cfr. ad es. *Lószach, Gorénszach, Covacéuszach, Poláuszach, Podoríeszach, Cószach, Ôviszach, Sabríeszach, Murúszac, Hlíeuszach, Prehúoiszach, Podlászach, Oríehuszach, Bàrszach*, ecc.

FELETIG

Felétig / Felétič

1629 paulo Faletiht de Drenchia, Antonij Faletiht de Rauna (Livške Ravne), 1639 Valentini faletiht, 1644 Andree fale de Tapolou, 1645 Mattia faletig de Seuza, paulo faletiht de comunitate Drenchia, 1646 Gregorij Faletiht de Rauna plebis Caporetensis (Livške Ravne), 1653 Valentino faletig de Costnia (Libri dei battesimi S. Leonardo).

Leta 1912 je bil priimek *Felétig / Felétič* razširjen predvsem v Topolovem (4), v Zverincu (4) in v Dolenjem Garmaku (3). Po vsej verjetnosti je emigriral na grmiško območje iz Livških Ravni, kjer je bil eden najbolj razširjenih priimkov v 17. stoletju, zabeležen že leta 1638 kot *Faletig* v krstnih knjigah kobariške župnije. Iz Livka ali iz Livških Ravni je menda prišel tudi v bližnjo Sovodenjsko dolino (Mašera in Sovodnja).

Prvotna oblika tega priimka je bila *Falétič / Falétig*, medtem ko se je oblika *Felétič / Felétig* uveljavila dokaj pozno, v 18. stoletju.

Gre za patronimični priimek, ki je najbrž nastal iz kakega hagionima, na primer *Felicianus, Florianus ali Raphael* (Merkù, 23).

Il cognome *Felétig* o *Falétig* (*Felétič / Falétič*) è arrivato nel comune di Grimacco e in quello di Savogna probabilmente dalle località di Ravne o di Livek (Slovenia) e si è poi diffuso nelle valli di S. Leonardo e in Friuli.

Si tratta di un cognome patronimico non del tutto chiaro, derivato dalla base *Falè* o *Felè* che è forma contratta di qualche agionimo del tipo *Felicianus, Florianus, Raphael, ecc.*

FLOREANCIG

Floreáncig / Florjánčič

1637 Gregorio forianziz de Hostna, 1638 Gregorij furianzihz de Hostna, 1652 Cocianus forianchig de Hostna, 1640 Gregorio forianziht de Gostna, 1660 Cantiani florianzihz de Hostna, 1661 Luca Floriancig de Couaceuiza, 1662 Nicolai floriancig de Raunia (Libri dei battesimi S. Leonardo).

Priimek *Floreáncig / Florjánčič* je nastal s formantom *-čič* iz hagianima *Florianus*. Žarišče tega priimka je v Rečanski dolini vasica Hostne / Costne, kjer častijo, poleg Svetega Matije tudi Svetega Florjana.

Leta 1912 je bilo v tej občini šest družin s tem priimkom in vse so bile zabeležene v Hostnem, od koder se je priimek razširil po dolini in mimo Čedadada do Furlanije. V začetku 17. stoletja je bil ta priimek narečno močno zaznamovan (*Forjánčič, Furjánčič*) in je bil prisoten do začetka 19. stoletja tudi na območju podboneške občine. Ne smemo namreč pozabiti, da je župnjska cerkev v Briščah posvečena prav Svetemu Florjanu. Najnovejša oblika *Floreancig / Floreančič* je nastala šele v 18.-19. stoletju pod vplivom italijanske oz. furlanske oblike *Floreano / Florean*.

Il cognome sloveno *Floreáncig / Florjánčič* è un patronimico derivato, con la formante *-čič*, dall'agionimo *Florianus* (forma slovena *Florjàn*, dialettale *Furjàn*). E' un cognome tipico del paese di Costne / Hostne dove uno dei compatroni della chiesa di S. Mattia è San Floriano.

Da qui si è diffuso nelle Valli di San Leonardo, a Cividale e nella pianura friulana. Dalla fine del 17. secolo fino al 1800 questo cognome era presente anche nella Valle del Natisone: *1672 Marini Foriancig de Poduarsizza* (=Podvarschis di Pulfero), *1687 Hermagorae Furianzig de Poduersische* (Libri dei battesimi di S. Pietro). Si trattava, probabilmente, di un cognome sorto in loco dato che la chiesa parrocchiale di Brischis è dedicata a San Floriano. Questa circostanza ha certamente favorito in zona la diffusione del nome proprio Floriano (forma locale slovena *Furjàn*) dal quale è poi sorto, con la formante *-čič*, anche il cognome patronimico *Furiancig* o *Foriancig / Furjančič* o *Forjančič*. Cfr. anche i cognomi italiani del tipo *Floriano, Florean, Floreani, Floreano, De Florian*, frequenti nelle Venezie e in modo speciale nel Friuli Venezia Giulia dove la devozione a S. Floriano era particolarmente viva e sentita.

GARIÚP

Gariúp / Garjúp

1602 Mathias garup, Miche garup, Hellar gariup (nei paesi del comune di Grimacco (MISSIO); 1631 Blasius filius Petri Goriup de Topolou, Marina filia Lucae Goriupp de Milina, 1632 Lencha filia Petri Goriup de Topolou, 1636 Elar Gariup de Topolou, 1641 Bartholomaeus filius Martini Goriupp de Villa Scrutt, 1646 Dorothea Goriupiza de Topolou, 1660 fil. Stephani Gerriup de Topolou (Libri dei battesimi di S. Leonardo)

Leta 1912 je bil priimek *Gariúp / Garjúp* osredotočen v Topolovem, saj je bilo v tem kraju kar 14 družin s tem značilnim slovenskim priimkom, ki se je od tod razširil po rečanski dolini in kasneje tudi po Furlaniji.

Priimek *Gariup / Garjup* se popolnoma ujema s slovenskim narečnim pridevnikom «*garjúp*» v pomenu “grenek” in je prvotno označeval «ostrega, pikrega, kislega» človeka.

Il cognome sloveno *Gariúp* é caratteristico del comune di Grimacco e precisamente del paese di Topolò da dove é emigrato nelle valli di S. Leonardo e in Friuli. Il cognome si identifica con l'aggettivo dialettale sloveno «*garjúp*» (*gorjúp* in sloveno letterario) che significa «amaro» e in origine designava probabilmente una persona che aveva un carattere o un temperamento pungente, aspro, acido, ecc.

GUS

Gùs

1631 Gregoriji Huss de Lambaio, 1636 gusig de Lombai, Grigor Gus de lombai, 1637 Vrbani Hussigh de lombaio, 1638 Luca Huss de lambaio, Matthia Huss de lambaio, 1645 Antonio Huss de lambaio (Libro dei battesimi di S. Leonardo), 1683 Hush de Slapovig, 1713 Huss de Slappovig (Libri parrocchiali di S. Leonardo).

Priimek *Gùs* je značilen za vas Lombaj, od koder se je počasi razširil po okoliških vaseh in kasneje po Rečanski dolini in po Furlaniji. Leta 1912 je bilo v garmiški občini 12 družin s tem priimkom in kar 7 v Lombaju.

V Benečiji obstaja ta priimek tudi v obliki *Gós*, ki je še živ v Gabrovici v sovedenjski občini: 1601 *Stephano di Gus di grabauiza* (MISSIO); 1658 *Stefano Gos* (Libro dei conti della chiesa di Tercimonte). Zgleda, da se je priimek Gos ohranil kot relikvija tudi v tistem delu Furlanije, ki je bil naseljen s slovanskim prebivalstvom okrog leta 1000. (P. Merkù, 26). Priimka Gus in Gos sta nastala iz zoonima *gós* in zato ne potrebujeta posebnih razlag.

Il cognome *Gùs* è tipico del paese di Lombai da dove è emigrato nei paesi vicini e nella Rečanska dolina.

Questo cognome è presente nella forma *Gós* anche a Gabrovizza di Savogna dove è documentato dall'inizio del 1600. Secondo il prof. Merkù, si è conservato in forma di relikto anche in quelle zone del Friuli che, attorno all'anno 1000, sono state colonizzate da popolazioni slave.

Il cognome *Gùs* / *Gós* deriva direttamente dallo zoonimo sloveno *gós* (forma arcaica *gùs*, latino *anser*, italiano *oca*).

Originariamente si trattava di un soprannome scherzoso diventato poi anche cognome. Dalle annotazioni del 1636 e 1637 risulta che c'è stato un tentativo di trasformare il cognome originale Gus nel patronimico Gusig / Gusič (= figlio di Gus) ma questa operazione non ha poi avuto alcun seguito.

IURMAN

Iúrman / Júrman

1632 Petri jurman de Lambaio, 1637 Elisabetha jurmaniza, 1646 Hilario Iurman de Salozila, 1688 Antonij Iurman de Scala, 1694 Sebastiani Iurman de Prapotniza, 1695 Antonij Jurman Nascala, 1698 Andreas Jurman de villa Jurman (=Skale), 1701 Nicolaus Jurman de Scala, 1728 Hilarij Jurman de Poduartan (=Zavart) (Libri dei battesimi di S. Leonardo).

Priimek *Júrman / Iúrman*, ki je zelo razširjen po Sloveniji, izhaja iz hagionima *Georgios* ali točneje, s formantom *-man*, iz slovenske oblike *Júr*.

V Nadiških dolinah ima ta priimek žarišče v zaselku Skale in v bližnjih vasicah, ki leže pod Štoblansko cerkvijo (Zaločilo, Zavrt in Lombaj). Leta 1912 je bilo v garmiški občini pet družin s tem priimkom (4 v Skalah in 1 v Lombaju).

Il cognome *Iúrman / Júrman* è molto diffuso in Slovenia ed è caratteristico soprattutto della località di Skale / Scale in comune di Grimacco. Da qui si è diffuso, grazie alla emigrazione economica, nella valle di S. Leonardo, a Cividale ed oltre. Il cognome è sorto, con la formante *-man*, dal nome proprio sloveno *Júr* (= Giorgio).

Dall'agionimo o nome di santo *Jur* sono sorti i seguenti cognomi sloveni presenti sul territorio delle Valli del Natisone e del Cividalese: *Iurétig / Jurétič, Iurái / Juráj, Iúri / Júri*, ed alcuni nomi di casato: *Juríni, Júrjovi, Júrcovi*. Da notare anche il cognome *Zórza / Žórža*, derivato dalla forma friulana *Zorz* (= Giorgio) che è tipico del paese di Mersino.

LAURETIG

Laurétig / Lavrétič

1602 Arnej Luretigh (nei pressi di Costne), Antonio Luretigh (probabilmente di Varh) (Missio); 1631 Matthaei Lauretiht de Vorcha, 1632 Hermachora Lauretiht de Cravaro, 1638 de Stephano Lauretiht villa Stretna, 1644 Stephani Lauretiht de Varga, 1647 Joannis Louretiht de Jesiza, 1663 Simonis Lauretig de Podgoro, 1670 Simonis Podhuerniak siue Lauretig de Podgora, 1673 Leonardi Lauretig de Cvc (=Černetiči), 1685 Vrbani Lauretigh de Varh, 1688 Simoni Lauretig de Jesiza, 1694 Adamus Lauretig de Pothoro, 1701 Marina uxor Adami Lauretig dicti Pothornig de Podgora, 1705 Vrsula Vogrinaz de Preserie in loco Lauretig (=Varh), 1709 Marina uxor Georgij de Lauretig siue Cuchse (=Černetiči), 1717 Mathia Lauretig de Jssizza (Libri dei battesimi di S. Leonardo), 1757 Vrsula Lauretigh de Preserie inferiori (Libri dei morti di S. Leonardo).

V garmiški občini je bil leta 1912 priimek *Laurétig / Lavrétič* zabeležen samo enkrat in sicer v Hostnem. Ta priimek je bil razširjen že v začetku 17. stoletja predvsem na teritoriju sedanje sredenjske občine, najprej na Vrhu, kasneje v Podgori pri Oblici in pri Černetičih. Zelo zgodaj se je pojavil tudi v Jesičjem pri Kravarju. Do danes se je priimek Lavretič / Lauretig ohranil po vaseh sredenjske in šentlenske občine, nekaj primerov je tudi v Čedadu in v furlanski nižini, kamor se je preselil zaradi ekonomske emigracije. Patronimik Lavretič / Lauretig je nastal, s formantom *-ič*, iz hagionima *Laurentius* oziroma iz slovenske skrajšane oblike *Lavrè* (v rodilniku: *Lavréta!*).

Il cognome sloveno *Laurétig / Lavrétič* era diffuso, nel 17. secolo, soprattutto nella zona di Stregna (Varch, Podgora, Cernetig) ma anche a Jesizza presso Cravaro in comune di S. Leonardo. Oggi è presente anche a Cividale e nella pianura friulana dove è emigrato soprattutto nel secondo dopoguerra. Il cognome patronimico deriva, con la formante *-ič*, dall'agionimo *Laurentius* e precisamente dalla forma aferetica slovena *Lavrè* (al genitivo *Lavréta*). Allo stesso modo sono sorti i cognomi sloveni Pavlétič, Falétič, Jurétič, Blažétič (rispettivamente da Pavlè, Falè, Jurè, Blazè), ecc.

LOSZACH

Lószach / Lóščak

1602 *Michael losag* (probabilmente di Seuzza di Grimacco) (MISSIO); 1631 *jacobi laszach de seuzza sup.*, 1638 *Laurentij Laszach de Seuzza*, *Stephani loszaq de Seuzza*, 1644 *Laurentij Loschak de Seuzza*, 1660 *Matthaei Loszak de Seuzza*, 1666 *Martino Loschak de Scrutto*, *Pauli Loschak de Seuzza*, 1695 *Joannes Loschiac de Cosna*, *Blasij Losziach de Perserie*, 1719 *Stephani Loszach de Seuzza Superiori* (Libri dei battesimi di S. Leonardo).

Leta 1912 je v garmiški občini nosilo priimek *Lószach / Lóščak* šest družin: 4 v Selcu in 2 v Topolovem. Tega priimka ne smemo zamenjati z istoimenskim priimkom *Lószach / Lóščak*, ki je nastal povsem avtonomno v Sovodenjski občini, s formantom -ščak iz toponima *Ložac / Losaz*.

Priimek *Loszach / Loščak*, prisoten v garmiški občini, izhaja, s formantom -ščak, iz starega in že izumrlega toponima *Log*. Prvotno je označeval prebivalca vasice *Log*, ki spada pod dreško občino in stoji na levem bregu potoka Reke. Ta kraj je bil poznan tudi kot *Bitinia / Bitnje* in *Dolenj Lombaj / Lombai inferiore*.

Trojezično poimenovanje majhne vasice je bilo živo do približno leta 1700, potem je bila vas «prekrščena» v Peternel in je to obliko ohranila vse do danes.

Il cognome *Lószach / Lóščak*, tipico del comune di Grimacco, non deve essere confuso con l'omonimo cognome *Lószach / Lóščak* presente in comune di Savogna.

Questi due cognomi identici hanno avuto infatti una origine autonoma, il primo dalla località di *Log* (oggi Peternel in comune di Drenchia), il secondo da *Ložac / Losaz* in comune di Savogna.

Loszach / Loščak è oggi un cognome caratteristico del paese di Selcè / Seuzza e da qui si è diffuso nella valle di S. Leonardo, a Cividale e nella pianura friulana dove però si confonde col già citato cognome *Loszach / Loščak* di *Losaz*.

In origine il cognome *Loščak*, derivato con la desinenza -ščak dal toponimo *Log* in comune di Drenchia, designava l'abitante di Peternel.

Questo paesino è dal punto di vista toponimico davvero straordinario in quanto ha avuto ben quattro denominazioni come risulta dai libri dei battesimi della parrocchia di S. Leonardo.

Cominciamo dal toponimo *Log*: 1617 *Blas filius Petri Korat de Logh dictus Peternel* (Libro dei conti della chiesa di S. Mattia di Costne),

1631 *Blasij Corrat de Lohk*, 1632 *Blasij peterneu de Loga*, 1633 *Blas cuorat de*

Luoga, 1635 Blasij Coratt de Loga, 1653 Blasius Curat de Loch, 1655 Antonij Corath de Lok, 1675 Antonius Kurat de Loch. Il paesino di Log era chiamato anche Bitinia come risulta da queste annotazioni che si riferiscono ai già citati Blas Cuorat/Peterneu e Antonio Cuorat: *1638 Blasij peterneu de Bitinia, 1660 Blasij Kuorat de bitinia, 1675 Antonius Cuorret de Bittigna, 1685 Vrsula uxor Antonij Cuoratt de bitinia.* Questa località era chiamata anche Lombai inferiore come appare da queste annotazioni: *1632 Blas cuorat de lombai* (si tratta dello stesso Blas che, come abbiamo visto, viveva a Log o Bitinia!), *1663 Floriani cuorat de lombai ex parochia volzanensi* (Il paese di Lombai (inferiore) ha fatto parte fino al 1784 della parrocchia di Volče / Volzana presso Tolmino e non deve essere confuso con Lombai / Lombaj di Grimacco che ha sempre fatto parte della parrocchia di S. Leonardo e viene spesse volte annotato come *Lombai superiore*, per distinguerlo evidentemente da quello inferiore).

Verso il 1700 le forme toponimiche Log/Bitinia/Lombai inferiore cadono pian piano in disuso e vengono sostituite dal cognome/toponimo *Peternel* o *Peterneu* che è tuttora in uso.

Il cognome tipico di questa località, che si è qui estinto verso il 1700, è stato per lungo tempo Cuorat (anche Corat, Curat, Cuoret). Si tratta di un cognome derivato dall'agionimo o nome di santo *Kónrad* (Corrado) ma è stato gradualmente sostituito dal nome, poi cognome *Peternèl* come risulta da queste annotazioni: *1660 Antonio Cuoratt detto peterneu, 1638 Blasij peterneu de Bitinia, 1675 Matthaesus peternel de Loch, 1676 Antonius Cuoret seu peterneu, 1681 Margarita filia Matthaei Cuorat detto peterneu de Drenchia.*

Il cognome *Peternel* è poi diventato in breve tempo anche toponimo: *1673 Jacobi Bucauaz ex Logh seu peterneu, 1674 Antonij Cuoret de peterneu, 1680 Vrsula uxor Antonij cuoret de Drenchia in loco dicto Peterneu, 1690 Matthaesus Coret de Peternell, 1699 Marinus filius Antonij Petreneu de Petreneu seu Cuorat, 1721 Blasius Cuoret siue Peterneu de Peterneu, ecc.*

Oggi probabilmente pochi sanno che il paesino di *Peternel* veniva chiamato un tempo Log/Bitinia/Lombai inferiore e alle volte, per spiegare un cognome (nel nostro caso *Loszach / Loščak*) è necessario fare ricerche d'archivio e conoscere la storia locale.

LUSZACH

Lúszach / Lúščak

1500 Blas de Lusa (Registro della Confraternita di Castelmonte); 1635 Stephano Luszihk de Hostne, 1636 Luscizza de Cosna, 1638 Petrus Luszak de Hostna, 1638: «fosca filia legitima blasii peterneu ed eius uxoris Margaritha de Bitinia. Susceptores fuere petrus Luszak de Hostna et barbara Thamaseika de Dobe-nie», 1639 philippi Luschig de Cosna, 1645 Catharina lusziza de villa Hostna, 1642 Stephano luschik de Cosna, 1643 Petri Luszahk de Hostna, 1649 Petri luschiac de Costna, 1670 Petri luscak de Hostna (Libri dei battesimi S. Leonardo).

Slovenski priimek *Lúszach / Lúščak* je endemičen v Hostnem, izvira pa iz kraja *Lúža*, ki leži pod vasjo Hostne ob cesti Hlodič - Podlak. Tu je danes samo nekaj gospodarskih poslopij, zlasti senikov, do približno leta 1700 pa je tam živel par družin kot je razvidno iz krstnih knjig Podutanske župnije.

Priimek *Luščack / Luszach* je nastal, s formantom *-ščak*, iz toponima *Lúža* in je prvotno označeval človeka, ki je imel prebivališče na Luži ali je od tam izhajal.

Krajevno ime *Lúža* je popolnoma upravičeno, saj so tam tudi danes močvirnata tla.

Luža je bil sestavni del Hostnega, ki leži v neposredni bližini, saj beremo v krstnih knjigah podutanske župnije okrog leta 1650 tudi pripis *«Hostne sive lusa»* (Hostne ali Luža).

Leta 1912 so bili v garmiški občini štirje priimki *Luszach / Luščak* (2 v Hostnem, 1 v Malem Garmaku (hišno ime: Hoščan!) in 1 v Podlaku, ki leži nad Hostnim).

Il cognome sloveno *Lúszach / Lúščak* era tipico del paesino di Luža che è stato abbandonato dagli abitanti circa 300 anni fa. Questa località si trova presso la strada Clodig - Podlach e nelle vicinanze di Costne / Hostne.

Qui oggi ci sono diversi tavoli ma nel 17. secolo c'erano anche alcune case abitate, nelle quali vivevano almeno tre famiglie come risulta dalla seguente documentazione tratta dai Libri dei battesimi della parrocchia di S. Leonardo: *1632 Canciani Casnenihk de Lusa, 1633 Canciano Cogoi de lusa, 1639 Coceano Cogoi ex Lusa, 1639 Gasper Ruchli de lusa, 1639 Canciani Cogoj de Lusa, 1643 Gaspari Ruchuli de Lussa communis Hostna, 1673 Valantini Trusniak de Lusa, 1679 Georgius Trusnigk de Lusa.*

Il cognome *Luszach / Luščak* indicava in origine l'abitante o la persona proveniente dalla località di Luža ed è sorto, con la formante dialettale slovena *-ščak*, dal toponimo *Lúža*.

Il sostantivo sloveno «*luža*» sta ad indicare una «piccola depressione del terreno con acqua stagnante», una zona paludosa o comunque ricca di acque. Tutte queste caratteristiche del terreno si possono riscontrare anche oggi nella citata località di Luža.

Il cognome Luszach / Luščak è tipico della località di Costne e da qui si è diffuso nella Valle di S. Leonardo, a Cividale e nella pianura friulana.

MARTINIG

Martínig / Martínič

1629 Tomae Martinig de Zoplatischis, 1633 Tomasin Martinig de Zoplatischis (Libri dei battesimi di S. Pietro), 1637 Tomas Martinig de Ceplisiza, 1637 Luchesc Martinig de Sceplisiza, 1639 Juana Martiniza de Zeplesisza, 1639 Stephano Martiniht de Zeblesisziz, 1669 Thoma Martinigh de Ceplesiscis, 1674 Thoma Martinig de Zepletiscis (Libri dei battesimi di S. Leonardo).

Martínig / Martínič je endemičen priimek v Čeplesiščah v sovodenjski občini in odtod se je preselil v bližnji Platac, kjer je bil prisoten leta 1912.

Vas Čeplesišče se nahaja pod hribom sv. Martina, na katerem stoji starodavna cerkva posvečena istoimenskemu svetniku. Čeplesani so gotovo že od nekdanj častili sv. Martina in verjetno je bilo tudi osebno ime Martin zelo razširjeno v tem kraju, zato ni čudno, da je kmalu nastal iz tega imena, s formantom *-ič*, priimek / patronimik *Martínič / Martínig*.

Ta priimek je kasneje emigriral po Nadiških dolinah in mimo Čedadada do Furlanije.

Il cognome *Martínig / Martínič* era presente nel 1912 a Plataz e qui è arrivato con ogni probabilità dalla vicina località di Cepletischis in comune di Savogna. Martinig è infatti il cognome tipico del paese di Cepletischis che si trova ai piedi del monte S. Martino sulla cui sommità esiste tuttora la omonima chiesetta le cui strutture più antiche risalgono, a detta degli studiosi, al 13. secolo. La devozione a S. Martino di Tours ha favorito tra la popolazione locale anche la diffusione del nome proprio Martin dal quale è poi sorto, con la formante *-ič*, il cognome / patronimico *Martínič* (= figlio di Martin). Il cognome *Martínig* si è poi diffuso a Cividale e in Friuli soprattutto a causa dell'emigrazione economica.

PAULETIG

Paulétig / Pavlétič

1602 Urban pauletig, Petri pauletig, Juri pauletig (probabilmente tutti di Souza) (MISSIO); *1638 Matthias Pauletiht de Souza, 1679 Mattheus Pauletig de Souza, 1685 Michaelis Pulletig de Souza, 1712 Gregorij Pauletig de Seuze superiori* (Libri dei battesimi di S. Leonardo).

Priimek *Paulétig / Pavlétič* izhaja iz vasi Selcè. Leta 1912 je bilo v Selcù pet družin s tem priimkom, ostale tri pa v bližnjem Topolovem. Priimek je nastal, s formantom *-iç*, iz hagionima *Paulus* ali, točneje, iz slovenske oblike *Pavlè*. *Paulus* je zelo poznano latinsko ime in izhaja iz pridevnika *paulus*, ki je deminutiv od *paucus* (nezadosten) v pomenu "majhen človek". To ime se je razširilo po vsem krščanskem svetu zaradi velikega ugleda, ki ga je užival in ga tudi danes uživa svet Pavel, ki je spremenil, kot je znano, svoje prvotno ime *Saulus* v *Paulus* (Prim. Emidio De Felice, Dizionario dei cognomi italiani, Milano 1978, st. 188).

Paulétig / Pavlétič è con *Sdráulig / Zdrávl(j)iç* uno dei due cognomi tipici del paese di Souza da dove si è diffuso soprattutto nella valle di S. Leonardo. E' un cognome patronimico e deriva, con la formante *-iç*, dall'agionimo *Paulus* o meglio dalla forma slovena *Pavlè*.

PETRUSSA

Petrússa / Petróša

1666 Gregorium filium Martini Petrusa de Terbil superiori, 1671 Joannem filium q. Hermagorae Petrusa ex parochia prapotensi et Geltrudem filiam q. Michaelis Cesnichi de Sabarda, 1771 Gregorium filium q. Petri Petrusa siue Podstregna de Postregne (Libri dei matrimoni di S. Leonardo); 1696 Gregori Petrusa de Tribil superiori (Libro dei battesimi di S. Leonardo).

Leta 1912 je bil v garmiški občini edini priimek *Petrússa / Petróša* v Podlaku, kamor je prišel najbrž iz Gorenjega Tarbija, kjer je bil prisoten že v sredini 17. stoletja. Domnevam, da se je preselil v sredenjsko občino iz bližnje Idrijske doline, saj je že danes ta priimek zelo razširjen v Prapotnem in njegovi okolici.

Kanonik Missio je zapisal leta 1602 v Gorenjem Tarbiju dva zanimiva priimka, ki sta hitro izumrla, a imata menda kako povezavo s priimkom Petruša / Petrusa: *1602 Blas petrosigh, Petri Pedrosi de Tribil di sopra.*

Priimek Petruša / Petrusa je nastal, s formantom *-uša*, iz hagionima *Petrus* (P. Merkù, o.c. st. 51).

Il cognome *Petrússa / Petróša* era presente all'inizio del 17. secolo sul territorio di Stregna ed in modo particolare a Tribil superiore. Da qui è probabilmente emigrato a Podlach in comune di Grimacco.

Questo cognome è tipico della valle dello Judrio ed è tuttora presente soprattutto a Prepotto e dintorni. Con tutta probabilità si è da qui diffuso nel comune di Stregna già nel 17. secolo. Il cognome deriva, con la formante *-ussa / -uša*, dall'agionimo *Petrus*.

PODLASZACH

Podlászach / Podláščak

1637 fil. Casparis de Potlach, 1641 Tomas Potlaszih, 1642 Gaspar Potlasihz de Potlacha, 1647 Thomas Potlaszahk, 1654 Anna filia Valantini Podlascig, 1655 fil. Tomae Podlaszak seu Crisetig (de Podlach), 1658 fil. Valentini Podlaschiag de Podlach (Libri dei battesimi di S. Leonardo).

Slovenski priimek *Podláščak / Podlászach* je zapisan v matičnih knjigah podutanske župnije v raznih pisnih oblikah, med katerimi se je kasneje uveljavila tista, ki ima končnico na *-szach*. Nastal je, s slovenskim formantom *-ščak* (v italijanski grafiji *-szach*), iz krajevnega imena *Podlák / Podlách*.

Ime Podlaščak, ki je pozneje postal tudi priimek, je prejel človek, ki je živel v vasici Podlak ali je od tam prihajal.

Il cognome sloveno *Podlászach / Podláščak* si è estinto alla fine del 17. secolo ed era tipico del paese di Podlach / Podlak in comune di Grimacco. Il cognome é sorto, con la formante slovena *-ščak* (*-szach* nella grafia italiana), dal toponimo *Podlák* ed in origine designava la persona che risiedeva o proveniva dal paese di Podlach, posto sulle falde del monte Hum / Cum.

Faccio notare che la formante slovena *-ščak / -szach* é stata utilizzata per formare numerosi cognomi sloveni tra cui *Sabrieszach / Zabrieščak*, *Cószach / Hóščak*, *Lószach / Lóščak*, *Lúszach / Lúščak*, *Podorieszach / Podorieščak*, *Gorénszach / Gorénjščak*, *Drészach / Dréščak*, *Covacéuszach / Kovačévščak*, *Murúszach / Murúščak*, *Poláuszach / Polávščak*, *Ôviszach / Ôviščak*, *Velíszach / Velíščak*, *Clánszach / Klánjščak*, *Oríehuszach / Oríehuščak*, *Bárszach / Bárščak*, *Prehúoiszach / Prehúojščak*, *Hlíeuszach / Hlíevščak*.

PREDAN

Prédan

1490/1500 Joan Prodan de Crauer, Jacob Predan de Krauar (Registro della Confraternita di Castelmonte); 1602 Urbano Predano (di Cravero) /MISSIO/; 1631 Ioannis Predani de Crauaro, Luca Predan de Crauaro, 1636 Bartholomaei Predani de Crauaro, 1639 Anna Predaniza de Crauaro (Libro dei battesimi di S. Leonardo); 1661 Matthiam qm. Thomae Predan de Crauaro et Marinam qm. Michaelis de Raune, 1673 Jabobum filium Bartholomaei Predan de Crauaro et Ursulam filiam qm. Michaelis Vogrig de Rauna, Valentinum filium Jacobi Predan de Raune, 1730 Leonardum filium Jacobi Predan de Rauni ex communitate Oblizae (Libri dei matrimoni di S. Leonardo).

Primek *Prédan* ima v Nadiških dolinah svoje žarišče v Kravarju (občina Sv. Lenart). Odtod se je najprej razširil v bližnje Ravne, v Oblico, v Preserje in v Jagnjed.

Kasneje se je pojavil po drugih vaseh Rečanske doline in nazadnje, v prejšnjem stoletju, tudi na Gorenjem Bardu (občina Garmak). Ta priimek je emigriral po drugi svetovni vojni v Čedad in v furlansko nižino.

«Predan / Prodan: tabujski priimek, sprva ime, ki so ga starši dali otroku, da bi ostal v družini; prim. Jakopin, Slovenski priimki, v Naši razgledi, 28.1.1977. Precej razširjen po ZSSP (F. Bezljaj, Začasni slovar slovenskih priimkov, Ljubljana 1974)» (P. Merkù, o.c. st. 53).

Il cognome *Prédan* è tipico del paese di Cravero / Kravar in comune di S. Leonardo. Da qui si è dapprima diffuso a Raune (nel 1661 e nel 1673), poi a Oblizza e infine a Presserie e Jainich. Come risulta dai libri parrocchiali di S. Leonardo questa era infatti la sua distribuzione alla fine del 18. e all'inizio del 19. secolo.

Oggi il cognome è presente soprattutto nei comuni di S. Leonardo, Stregna e Grimacco ma anche nella pianura friulana dove è emigrato soprattutto nel dopoguerra.

Il cognome è un aggettivo derivato dal verbo sloveno *prodáti* (*predáti* nella variante dialettale slovena delle Valli di S. Leonardo).

Si tratta di un cognome "tabuistico". Originariamente i genitori imponevano il nome *prédan* (venduto) al bambino perchè rimanesse sempre in famiglia. (Cfr. P. Merkù, o.c. pag. 53)

PRIMOSIG

Prímosig / Prímožič

1640 uincentijo primosig de Costna, 1652 Jacobi primoshiz de Hostna, 1663 Jacobi priemosig di Hosna, 1690 Steffani Primosig de Cosna, 1730 Josephi Priemosigh de Hostne (Libri dei battesimi S. Leonardo).

Kot je razvidno iz krstnih knjig Podutanske župnije, je bil priimek *Prímosig / Prímožič* v 17. stoletju prisoten samo v Hostnem. Od tu se je v 18. stoletju začel širiti po Rečanski dolini in danes ga najdemo tudi v Čedadu in drugje po Furlaniji zaradi ekonomske emigracije.

Leta 1912 je bilo v garmiški občini osem družin s tem priimkom, kar sedem v Hostnem in ena pri Hlodiču.

Priimek *Prímosig / Prímožič* je nastal, s formantom *-ič*, iz hagianima *Primus* ali točneje iz slovenske oblike *Prímož*.

Primus in *Felicianus* sta poznana mučenca iz Dioklecijanovih časov, katerih češčenje se je zelo razširilo na Slovenskem. Tema mučencema je, med drugim, posvečena tudi župnijska cerkev v Gorenjem Barnasu (Sovodenjska dolina).

Latinsko osebno ime *Primus* je prvotno označeval prvorojenčka in ta stara navada poimenovanja otrok se je nadaljevala v teku stoletij vse do danes, saj poznamo tudi po naših vaseh ljudi, ki so jin starši vzdeli ime *Primo*.

Iz tega osebnega imena izhaja hišno ime *Prímoži* ali *Prímožovi*, ki je prisotno tudi na področju Nadiških dolin, saj je *Primos* (= *Primož*) zapisan večkrat kot osebno ime v krstnih knjigah podutanske in špetske župnije.

Prímosig / Prímožič è un tipico cognome sloveno derivato, con la formante *-ič*, dall'agionimo *Prímus* (forma slovena *Prímož*).

Nelle Valli del Natisone questo cognome era anticamente concentrato esclusivamente nella località di Costne / Hostne in comune di Grimacco da dove è successivamente emigrato nelle valli di S. Leonardo ed anche nella pianura friulana.

In origine il nome latino *Primus* (= primo) veniva imposto dai genitori al primogenito e questa tradizione si è tramandata lungo i secoli fino ai giorni nostri. Anche oggi alcuni genitori danno al primogenito il nome *Primo* per sottolineare soprattutto che si tratta del loro primo figlio e non è detto che lo colleghino necessariamente all'agionimo San Primo.

QUALIZZA

Qualizza / Hvalica

1490/1500 pe(te)r chualitza ys Srednijga, 1516 petro chualiza de Sredgna, 1580 uxor Simonis Hualiza (Libro della Confraternita di Castelmonte); 1602 Paulo qualiza (di Cravero), Petri figlio del q. petri qualiza, Simon qualiza (di Stregna) /MIS-SIO/; 1636 filius Arnei Qualiza de Strena, 1637 filius Josephi Hualiza de Sredna, 1639 Jacobo Qualiza de Rauna, 1631 Andrea Qualiza de Crauaro, 1663 filius Gregorij qualiza de Poliza (Libri dei battesimi di S. Leonardo).

Qualizza / Hvalica je eden najznačilnejših in najbolj razširjenih beneško-slovenskih priimkov v Rečanski dolini. Zgleda, da je bil njegov epicenter vas Srednje in njena okolica. Od tam se je kasneje razširil po Nadiških dolinah in, zlasti po drugi svetovni vojni, tudi po Furlaniji.

Priimek je nastal, s formantom *-ica*, iz samostalnika *hvála*.

Domnevam, da so nekoč starši dajali ime *Hvála* ali *Hvalica* otroku, da bi se zahvalili Bogu, ki jima je podaril težko pričakovanega sina.

Qualizza / Hvalica è uno dei cognomi più diffusi nelle valli di S. Leonardo e da qui si è diffuso anche nella valle di Savogna (*1745 Stephanus filius qm. Valentini Qualliza de Sauodgna, oriundi de Brizza ex plebe S. Leonardi* / Libri dei matrimoni di S. Leonardo), nella valle del Natisone, a Cividale e nella pianura friulana.

Alla fine del 18. secolo era diffuso a Polizza, Cravero, Stregna, Merso Superiore, Brizza, Tribil inferiore, Jesizza, Gnidovizza, Grobbia, Presserie, Postregna, Clastra, S. Leonardo, Tribil superiore.

Il cognome, documentato a Stregna già all'inizio del 1500 deriva, con la formante diminutiva *-ica* dall'antroponimo *Hvala* (P. Merkù, o.c. , pag. 28). Alla base del cognome c'è dunque il sostantivo sloveno *hvála* (= lode, gloria, ringraziamento). Presumo che i genitori dessero questo nome ad un figlio molto desiderato in segno di ringraziamento a Dio per il dono ricevuto.

RUCCHIN

Rucchín / Rukín

1602 Urban ruchin, Juri Ruchin (di Gnidovizza), Matia Ruchin (di Tribil di Sotto), paulo ruchin (di Grimacco) (MISSIO); 1637 Petri Ruchin de Salocila, 1638 Blasij Ruchini de Gniduiza, 1644 Michel Ruchin de Gnidauiza, 1680 Andreas Ruchin de Salozhila, 1694 Jacobus Rukin de Lozila, 1701 Jacobi Ruchin de Locila, 1706 Antonio Ruchin de Locilla, (Libri dei battesimi di S. Leonardo).

Razlaga priimka *Rukín / Rucchín*, ki je postal tudi krajevno ime namesto starega in skoraj že pozabljenega toponima Zaločila v občini Garmak, je dokaj problematična. Nekateri ga povezujejo s priimkom Rukli / Rucli, osebno pa ga izvajam, z rezervo, iz svetniškega imena *Ròk* oz. iz manjšalne oblike *Rokín*.

Prehod *Rokín* > *Rukín* ni tako nenavaden, saj poznamo nekaj narečnih besed v katerih se je nenaglašen *o* v prvem zlogu spremenil v *u*, na prim.: *Mohòr / Mùhòr*, *morós / murós* (= zaročenec), *polénta / pulénta*.

Priimek *Rukin / Rucchin* je večkrat zapisan tudi v obliki *Rocchin* ali *Rochin* v krstnih in marliških knjigah podutanske župnije, čeprav sorazmerno pozno, okrog leta 1750-1800. Ta priimek je endemičen v zaselku *Rucchin / Zaločila*, kar je razvidno iz navedene dokumentacije in se je odtod razširil po okoliških vaseh ter emigriral v dolino. Ne smemo pozabiti, da v bližnji štolbanski cerkvi je en oltar posvečen prav Sv. Roku, zavetniku proti kugi in ta okoliščina na nek način podpira mojo hipotezo o izviru priimka *Rukin*.

Leta 1912 je bilo v garmiški občini pet družin s tem priimkom: 3 pri *Rukinu / Zaločila* in 2 v *Lombaju*).

Il cognome *Rucchín / Rukín* è di difficile interpretazione. Dal 1600 fino alla metà del 18. secolo è sempre registrato nella forma *Rucchin* o *Ruchin*, ma dal 1750 in poi, anche se sporadicamente, nella forma *Rochin*. Personalmente ritengo, anche se con riserva, che questo cognome nasconda la forma diminutiva *Rokín / Rocchín*, derivata dall'agionimo o nome di santo *Ròcco / Ròk*. Cfr. anche i cognomi italiani *Rocchi, Rocchini, Rocconi*: «*Si tratta della cognominizzazione del nome Rocco, affermatosi soltanto nel quattrocento con il diffondersi, specialmente nelle Venezie e nel Sud, del culto di S. Rocco, venerato come protettore contro la peste*» (E. De Felice, Dizionario dei cognomi italiani, Milano 1978, pag 212).

Il cognome *Rucchin / Rukin* è tipico della frazione di *Zaločila* (oggi *Rucchin*), che si trova a pochi passi dalla chiesa di S. Volfango nella quale c'è un altare dedicato proprio a S. Rocco.

La devozione a S. Rocco è documentata in questi paesi già alla fine del 1500. Cfr. T. Venuti - Chiesette votive, Udine 1985, pag. 12.

Il passaggio di Rocchin / Rokin a Rucchin / Rukin si spiega facilmente nell'ambito della dialettologia slovena. Basti pensare, ad esempio, al passaggio di Mohòr a Muhòr, di morós a murós e di polénta a pulénta.

RUCLI

Rúcli / Rúkli

1628 Thoma ruculi de tapolou, 1634 Gregorij Rukhli de Topolou, 1636 Iuri Ruculi de Topolo, 1638 Gregorij Ruchuli de Bardo superiori, 1639 Gasper Ruchli de lusa, 1643 Gaspari Ruchuli de Lussa communis Hostna, 1678 Andreae Rukuli de Topolou, 1679 Macor Rucli de Dolegna, 1685 Andreas Rukuli de Topoloua (Libri dei battesimi di S. Leonardo).

Rúkli / Rúcli je eden značilnih priimkov garmiške občine in izhaja iz vasi Topolovo, od koder se je razširil po Rečanski dolini in mimo Čedadada do Furlanije. Leta 1912 je bilo v garmiški občini osem družin s tem priimkom in vse so živele v Topolovem.

Priimek Rukli je razširjen tudi v severo-zahodnji Sloveniji (občine Tolmin, Jesenice, Radovljica), zato domnevam, da je prišel v naše kraje (Topolovo) prav iz Soške doline. Na območju tolminske občine je nekaj priimkov (Tonkli, Šekli), ki so nastali, kot Rukli / Rucli s formantom *-li*. Ta formant je menda nemškega izvora (P. Merkù, Slovenski priimki na zahodni meji, str. 75).

Pomen priimka je nejasen.

Il cognome *Rúcli / Rúkli* era un tempo concentrato esclusivamente nel paesino di Topolò e da qui si è diffuso dapprima nella valle di S. Leonardo e successivamente, a causa dell'emigrazione, anche a Cividale e nella pianura friulana. Ritengo che questo cognome provenga dalla vicina valle dell'Isonzo dove è tuttora presente e lo collego in qualche modo ai cognomi Tonkli e Šekli che riscontriamo sul territorio di Tolmino. Si tratta infatti di un cognome, sorto con la formante di origine tedesca *-li*, il cui significato rimane ancora oscuro.

STARGAR

Stargár

1620 *Thomas Stargar de Monte Foschia* (Libri dei battesimi di S. Pietro); 1629 *fil. Pauli Stargar de Trusna*, 1631 *fil. Georgij Stargar de Ogine barda*, 1633 *Iuan Stargar de Acido*, 1637 *fil. Lucae Strigar de Brischis* (Libri dei battesimi di S. Pietro); 1639 *fil. Simonis Stargar de villa Drenchia*, 1643 *fil. Gregorij Stargar de Ochina barda*, 1652 *fil. Andreae Stargar de Podhostna* (Libri dei battesimi di S. Leonardo); 1645 *Simon Strigar Monaro de Vernasso*, 1656 *Joannes Stargar de Azida*, 1661 *Helena uxor Simonis Stargar de Vernas*, 1667 *Marina Stargariza de Briscis* (Libri dei battesimi di S. Pietro); 1671 *fil. Matthiae Stargar de Perouiza*, 1676 *Antonius infans duorum annorum Matthiae Stargar de Biazis*, 1686 *Dominius fil. Jacobi Stargar Fabri habitantis in villa Azida*, 1720 *Georgius Stargar de Vernasso* (Libri dei morti di S. Pietro); 1712 *fil. olim Jacobi Stargar de Liessa* (Libri dei matrimoni di S. Leonardo); 1737 *fil. Laurentii Stargar de molendino s. Quirini* (Libri dei matrimoni di S. Pietro).

Priimek *Stargár / Stargár*, ki je danes dokaj razširjen v Republiki Sloveniji v oblikah *Strgar* in *Stergar*, je bil prisoten od začetka 17. stoletja v črnem Vrhu, Briščah, Bijačah, Barnasu, Dreki, Ažli, Trušnjem, Podhostnem, na Perovici, Očinem Bardu in Lesah.

Danes tega priimka ni več v Nadiških dolinah, ker je izumrl nekako na koncu 18. stoletja. Nastal je ali iz zoonima *strgár*, ki je narečno ime za hrestača oz. kosca, ali, s formantom *-ar*, iz glagola *strgáti*. Gre najbrž za poklicno ime, ki je kasneje postalo tudi priimek. Kaj pa so prvi *strgárij* dejansko strgali nam ni povsem jasno, ker je ta poklic že zdavnaj izumrl.

Il cognome *Stargár / Strgár* era presente dall'inizio del 1600 a Montefosca, Brischis, Perovizza, Biacis, Vernasso, Azzida, Trusgne, Oznebrida, Drenchia, Liessa e Podcostne ma si è estinto in tutti i paesi citati e dalla fine del 1700 non è più presente nelle Valli del Natisone. Questo cognome è invece presente nelle forme *Strgar* e *Stergar* in numerose località della Slovenia, compresa la vicina valle dell'Isonzo. Si tratta infatti di un cognome sloveno che potrebbe essere derivato o dal verbo *strgáti* (=raschiare, grattare, strappare) mediante la desinenza *-ar*, oppure dallo zoonimo *strgár* (= uccello della famiglia dei merli). Se accettiamo la prima ipotesi, che mi sembra la più probabile, allora il cognome riflette il nome di mestiere *strgár* ma oggi non sappiamo con certezza che cosa potevano raschiare o grattare coloro che lo esercitavano.

SUPANCIG

Supáncig / Župánčič

1639 filius Vincentij Supanziz de Cosna, 1650 proles Vincentij Supani de Hostna, 1653 filius Jacobi Supanzizh de Hostna (Libro dei batesimi di S. Leonardo).

Priimek *Župánčič / Supáncig*, ki je zelo razširjen v Sloveniji, je bil prisoten v 17. stoletju tudi v Benečiji in sicer v Hostem (občina Garmak) in v Kozci (občina Svet Lenart).

Nastal je s formantom *-čič* iz imena *župán*. To ime je dokumentirano na teritoriju Vzhodnih Alp, ki so ga kolonizirali Slovani v 7. stoletju, že leta 777 in zgleđa, da je prvotno označevalo načelnika iz več vasi sestavljene skupnosti (Zgodovina Slovencev, CZ, Lj. 1979, st. 115).

Že pod oglejskimi patriarhi se je oblikovala v Nadiških dolinah posebna ljudska samouprava, ki jo je leta 1420 Beneška republika potrdila in je takrat dobila dokončno podobo v takozvanih "Bankah" (Landarska in Mierska banka). Ta samouprava je trajala do leta 1797, ko jo je za vedno ukinitil Napoleon.

Obe omenjeni "Banki" sta bili sestavljeni iz dveh mini-skupščin ali mini-parlamentov, ki sta imeli sedež pri cerkvi S. Antona v Gorenji Mersi pri Podutani in v Bijačah (kasneje tudi v Tarčetu) pod Landarjem. Oba zbora sta se sestajala skupno vsaj enkrat na leto pod stoletnimi lipami, ki so rastle pri cerkvi S. Kvirina v Špetru. Na ločenih sejah v Mersi in Bijačah je vsaka "Banka" posebej obravnavala probleme svojega področja, na skupni ali plenarni seji v Špetru pa so razpravljali o važnih in splošnih zadevah, ki so zanimale vse Nadiške doline («zunanja politika», «vojska» in odnosi z Beneško republiko).

«Parlamentarci» Landarske in Mierske Banke so se imenovali *župáni* (italijansko *decani*) in so jih izvolile vaške skupnosti ali «sosédnje».

Teh skupnosti je bilo na celotnem administrativnem področju 36 (13 v Mierski in 23 v Landarski banki) in vsaka je imela svoje geografsko središče, kot na primer Hostne / Costne v garmiški občini. Zato ni čudno, da je prav v tej vasi nastal in se obdržal do sredine 17. stoletja priimek *Supáncig / Župánčič*.

Naziv *župán* je najbrž prejel človek iz Hostnega, ki je bil večkrat izvoljen za župana (volitve so bile vsako leto) in je dolgo časa predstavljal svojo skupnost v Mierski banki. Njegov sin je potem dobil ime *Župánčič* (= županov sin) in ta patronimik je postal tudi priimek.

Naj dodam, da se en del Hostnega imenuje še danes *Župánstvo*. Tu je imel «sedež» oz. hišo tisti slavni župan, ki je verjetno že v 17. stoletju opravljal administrativno funkcijo v korist svoje skupnosti.

O prisotnosti županov v raznih krajih Nadiških dolin pričajo tudi naslednja ledinska imena: *Županovíca* (blizu Klenja), *Župánca* (blizu Arbeča), *Žúpinca* (blizu Platca v garmiški občini). Tudi v Kozci (občina S. Lenart) se je obdržal do konca 17. stoletja priimek *Supáncig / Zupánčič*, ki je nastal na podoben način kot istoimenski priimek *Župánčič* v Hostnem.

Il cognome *Supáncig / Zupánčič* era presente, e non a caso, già all'inizio del 17. secolo a Costne / Hostne di Grimacco. Anche se il paesino é situato in una zona decentrata e appartata, ha avuto nel passato una certa importanza e non soltanto per la presenza in loco della bella chiesetta tardogotica dedicata a S. Mattia. Hostne, infatti, era il centro della omonima comunità che aveva il diritto di eleggere un *župán*, cioè un *decano* della *banka* di Merso. Questo *župán* o decano veniva eletto dall'organo amministrativo della comunità che era formato dai capifamiglia e si chiamava *sosiednja* o vicinia. Della comunità di Costne / Hostne, oltre al «capoluogo» facevano parte anche le frazioni vicine di Lombaj, Dobenje / Obenetto, Zavart e Podlach. I *župani* o «parlamentari», eletti dalle 13 comunità delle valli di S. Leonardo e dalle 23 comunità della valle del Natisone e di Savogna (compresa Luico), formavano rispettivamente le *Banke* di Merso e di Antro. Queste *Banke* amministravano la Schiavonia soprattutto al tempo della Repubblica di Venezia, ma questa forma di autogoverno popolare era probabilmente presente già al tempo del patriarcato di Aquileia e la Serenissima, nel 1420, non ha fatto altro che confermare i privilegi di cui da secoli godeva la Schiavonia.

Oggi il termine sloveno *župán* sta ad indicare il sindaco ma nell'antica società slava indicava il rappresentante o il capo di una *žúpa* (= comunità formata da più paesi). La più antica annotazione riguardante la presenza di un *župán* sul vasto territorio colonizzato un tempo dagli slavi che si erano insediati nelle Alpi orientali, è del 777.

Il paese di Hostne / Costne è formato da tre piccoli borghi denominati rispettivamente: 1) *Kavalàt*, 2) *Míesto* e 3) *Župánstvo*.

In questa ultima località abitava probabilmente nel passato un *župán* che per diverse «legislature» è stato scelto a rappresentare la propria comunità nella *Banka* di Merso. Questa aveva la sede presso la chiesetta di S. Antonio a Merso superiore.

La voce slovena moderna *župánstvo* sta ad indicare oggi la sede del comune, il municipio. Dal soprannome *župán*, dato ad un decano della *Banka* di Merso che abitava a Costne, è sorto in seguito, col formante *-čič*, il cognome patronimico *Župančič / Supancig* che in origine stava ad indicare il figlio del *župán*.

In maniera analoga è sorto anche a Cosizza / Kozca in comune di San Leonardo l'omonimo cognome ormai scomparso *Supancig / Župančič* come risulta da que-

ste annotazioni tratte dai libri dei battesimi della parrocchia di S. Leonardo: *1630 filius Petri Supanzig de Cosiza, 1632 filius Joannis Supanziz de Cisna, 1638 filius Petri Supanziz de Cosiza, 1667 filius Petri Supanzig de Cosiza*. E' superfluo ricordare che anche Cosizza faceva parte delle 36 ville o «comunità» della Schiavonia che avevano il diritto di eleggere un proprio *župán* o decano.

La presenza dei *župáni* in altre località delle valli del Natisone è confermata dai seguenti microtoponimi: *Županovíca* nei pressi di Clenia, *Župánca* presso Erbez-
zo, *Žúpinca* presso Plataz (in comune di Grimacco).

Si tratta di terreni che un tempo appartenevano a qualche contadino il quale era stato per qualche tempo anche *župán*, cioè il rappresentante della propria comunità nella *Banka* di Antro o di Merso (Cfr. anche il mio articolo: *Appunti di storia locale / Le antiche radici delle Banche di Antro e di Merso - I Župani -*, DOM, settembre 1981, pag. 4).

Da notare infine che nella Repubblica di Slovenia sono numerosi i cognomi *Župán, Župánič, Župànc, Župánec e Župánčič*.

TRUSGNACH

Trúsgnach / Trúšnjak

1630 Trushnig, 1646 Trusnak de Trusna, 1656 Trusnig de Grimaco, 1663 Trusnig de Hostnia, 1668 Trushnig de Berdo Sup., 1680 Trusnig de Trusnia, 1707 Trusgnig de Dubena, Trusnig de Ozinabrida (Libro dei battesimi di S. Leonardo).

Leta 1912 je bilo v garmiški občini 14 družin s priimkom *Trúsgnach / Trúšnjak*. Ta priimek je značilen za vas Trúšnje / Trúsgne v dreški občini in se je od tod razširil po okoliških vaseh, po sosednji garmiški občini in nato po Rečanski dolini tja do Furlanije.

Priimek je nastal, s formantom *-nik*, iz krajevnega imena *Trušnje* in je prvotno označeval prebivalca Trušnjega ali človeka, ki je od tam prišel. Izvirna oblika *Trúšnik* se je kasneje, v 17. / 18. stoletju, spremenila v narečno obliko *Trúšnjak* zaradi prehoda formanta *-nik* v *-njak*, kar je posebnost nadiškega slovenskega dialekta. Prim. tudi podobno zamenjavo oblik pri domačih priimkih *Dórnik / Dórnjak* in *Bérnik / Bérnjak*.

Il cognome *Trúsgnach / Trúšnjak* é attualmente diffuso soprattutto nei comuni di Drenchia e di Grimacco e la sua presenza in Friuli si spiega con la emigrazione di numerosi nuclei familiari dai due citati comuni. *Trušnjak / Trusgnach* è un cognome derivato, col suffisso sloveno *-njak*, dal toponimo *Trúsgne* e in origine stava ad indicare l'abitante del paese di *Trúsgne* in comune di Drenchia o la persona proveniente di là. Da notare, nelle forme antiche, la formante *-nik* (*Trusnig / Trušnik*) che in seguito si è trasformato in *-njak* (*Trusgnach / Trušnjak*). Questo è un fenomeno tipico del dialetto sloveno del Natisone. Confronta anche la trasformazione dei cognomi *Dornig* e *Bernig* in *Dorgnach* e *Bergnach*.

VUCH

Vúch / Vúk

1642 Gargor filius qn. Simonis Vuhk siue Lupus de Drenchia (Libro dei conti della chiesa di S. Mattia di Costne);

1638 filius Bartholomaei Vuhk habitantis in Hostna, Thoma Vuhk de Hostna, 1645 Andrei Vuch habitante in Cosna, 1647 filius Arnej Vuc de Cosna, 1655 Casparus Vuchk de dreka (probabilmente di Obenetto), 1656 filius Matthaei Vuchk de dubenetto, 1679 Marina Vuck de Raune, 1681 filius Joannis Vuch de Raune, 1689 filius Joannis Vucg de Rauna, 1691 filius Joannis Vuch de Rauni, 1695 filius Joannis Vuck de Rauni (Libri dei battesimi di S. Leonardo); *1754 Thomas filius Matthei Vugh de Raune, 1712 Joannem filium Q. Thomae Vuk de Raune* (Libri dei matrimoni di S. Leonardo).

Priimek *Vúch / Vúk* je bil osredotočen v začetku 17. stoletja v Hostnem (občina Garmak) in v Dubenijem (občina Dreka), kasneje se je preselil tudi v Ravne pri Oblici, kjer je živ še danes. Ime *Vúk* so prvotno vzdeli človeku, ki je imel kako volčjo lastnost, predvsem krvoločnost ali požrešnost ("lačen kot volk!"). Šele kasneje je ta vzdevek ali antroponim postal tudi priimek. Mimogrede naj povem, da beneškoslovenski *vúk* ni prišel iz hrvaških, ampak iz slovenskih gozdov, kajti narečna oblika *vúk* izhaja neposredno iz slovenskega zoonima *vólk* (izgovarjaj: *vóuk*) zaradi prehoda *-ol-* (izg. *-ou-*) v *-u-*.

Il cognome sloveno *Vúch / Vúk* era concentrato, all'inizio del 17. secolo, soprattutto nelle località di Hostne / Costne in comune di Grimacco e di Dubenije / Obenetto in comune di Drenchia.

Verso la fine del secolo si è trasferito anche a Raune di Oblizza dove si è conservato fino ai nostri giorni. Nel secondo dopoguerra è emigrato anche in Friuli, ad es. nei comune di Cividale, Corno di Rosazzo e Premariacco.

Vúk (= lupo) è uno zoonimo, cioè nome di un animale. Prima di diventare cognome era probabilmente un soprannome, dato a una persona che possedeva qualche qualità tipica del lupo; forse era piuttosto feroce, crudele oppure aveva semplicemente una "fame da lupo".

La forma dialettale slovena *vúk* deriva dalla voce slovena *vólk* (pronuncia: *vóuk*), attraverso un meccanismo riduttivo tipico del dialetto del Natisone. Nel caso specifico notiamo infatti la riduzione del gruppo *-ol-* (pron. *-ou-!*) in *-u-* (*vólk* > *vúk*).

Altri esempi che confermano questa regola: bólha / búha (pulce), dólġ / dúġ (debito), dòlġ / dùġ (lungo), se mi kólca / se mi kúca (ho il singhiozzo), mólsti / músti (mungere), pól / pú (metà), pòlh / pùh (ghiro), pórdan / púdan (mezzogiorno), pólž / púž (lumaca), sól / sú (sale), soldát / sudát (soldato), sòld(o), sùd (denaro, soldi), tólči / túči (battere), tólšča / túšča (grasso animale), žólč / žúč (fiele, bile), žólna / žúna (picchio), ecc.

ZUFFERLI

Zúfferli / Čúferli

1400/1500 Nesa fa jacob Zufferli de Kallerts (Manoscritto di Castelmonte / Starogorski spomenik); 1642 joanne Zufarli de Cras Drenchia, 1649 Antonio Zufarli de Lambaio, 1653 joannis Zufarli de Salozylli, 1660 Mathaeo Zufferli de Drenchia, 1663 Joanni Zufarli de Locila (Libri dei battesimi di S. Leonardo); 1767 Georgij Zufer de Rokin (Libri dei morti di San Leonardo); 1796 Joanni Zufar de Azida, 1841 Joannis Zufaro de Azzida (Libri dei morti di S. Pietro).

Piše P. Merkù, da je priimek “(...) Zufferli, endemičen v Nadiških dolinah(...). Izhajam iz apelativa čufar = vzdevek moškemu, ki je nosil v kito spletene lase - (Cerknica, Postojna), prim. ESSJ I, 90” (o.c. 69).

Kot je razvidno iz navedene dokumentacije, ima ta priimek žarišče na območju dreškega teritorija. Od tu se je razširil po Rečanski dolini do Čedadada in furlanske nižine.

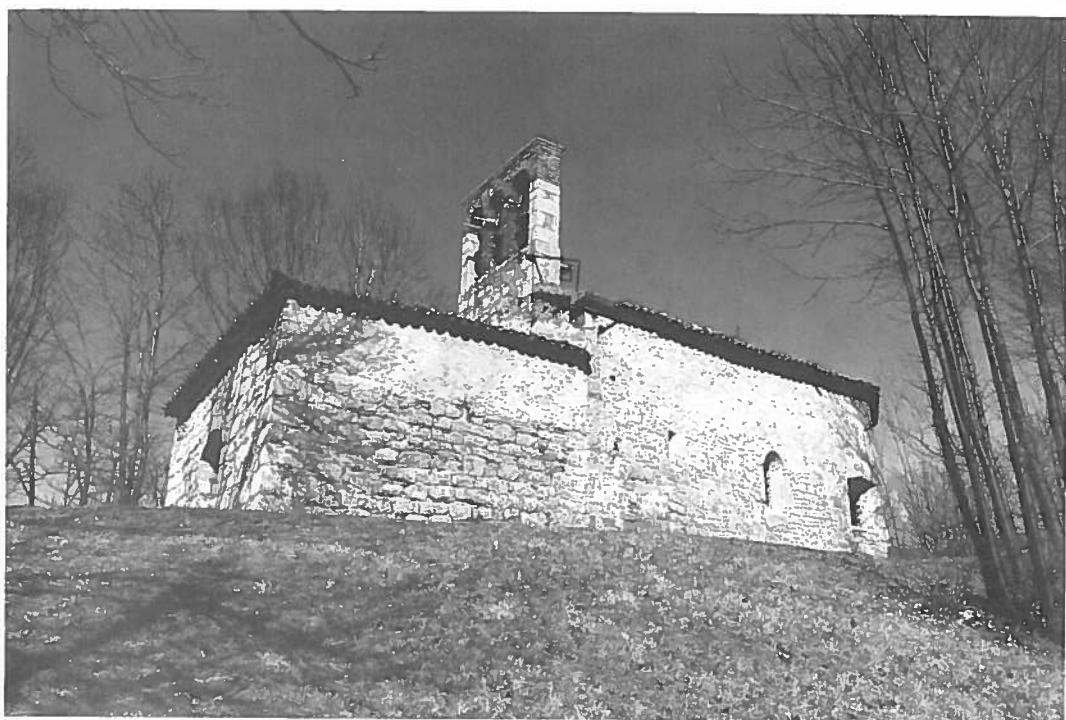
Leta 1912 je bilo v garmiški občini pet družin s priimkom *Zúfferli / Čúferli* (1 v Selcu, 2 pri Rukinu ali v Zaločilu, 1 v Podlaku, 1 v Lombaju). Ta priimek je prisoten tudi v sosednji Soški dolini v obliki *Čufer*, torej brez formanta *-li*.

Osnova tega priimka je furlanski samostalnik *zuf* ali *ciuf*, ki ga je sprejel tudi beneško slovenski dialekt in pomeni *čop* (na primer: *čuf las*, *čuf trave*, itd.).

Il cognome *Zúfferli / Čúferli* è originario dei paesini di Cras, Drenchia e Rucchin / Zaločilo. Da qui è emigrato a fondo valle nei comuni di Grimacco e S. Leonardo e oggi lo troviamo anche a Cividale e nella pianura friulana.

Dal sostantivo dialettale di origine friulana *čuf* (= ciuffo) è sorto l'appellativo o soprannome *Čúfer / Čúfar*, diventato poi anche cognome, che in origine designava una persona che portava il ciuffo. L'attuale forma Zufferli / Čuferli è sorta con la formante di origine tedesca *-li*. Da notare, infine, che anticamente la *č* veniva molte volte trascritta con la lettera *z* e quindi il cognome *Zufferli* corrisponde alla forma slovena *Čuferli*. La *z* iniziale dovrebbe essere letta come la *c* di cibo e non come la *z* di zucca.

Il cognome Zufferli presente ad Azzida è qui arrivato nel 1794 da Ponikve, un paesino situato sul territorio della Šentviška gora nel Tolminotto.

Cierku Sv. Matija (foto M. Voncini)

TOPONOMASTICA

Natalino Zuanella

Nota introduttiva

Lo studio dei toponimi, cioè dei nomi di luogo, aiuta spesso a fare luce sulla colonizzazione di un territorio, sulla appartenenza linguistica dei suoi abitanti, sulla struttura produttiva, sulle colture agricole e sulla vegetazione che nel passato erano predominanti in quei luoghi.

Nelle Valli del Natisone esiste una ricca varietà di forme toponimiche che non sono esclusivamente slovene, ma anche prelatine, romanze e, in qualche raro caso, germaniche.

Dobbiamo tener presente che tutta la Benecia e non soltanto le Valli del Natisone, prima della massiccia colonizzazione slava, iniziata nel VII secolo, è stata interessata, anche se in maniera limitata ed in periodi differenti, da diversi insediamenti umani soprattutto nelle zone di fondo valle o sui pendii montani particolarmente adatti all'agricoltura o all'allevamento di bestiame. E' quindi del tutto naturale che questi gruppi umani abbiano lasciato qualche traccia di sè in alcuni *toponimi* (=nomi dei paesi), *microtoponimi* (= nomi di campi, prati, boschi, piccoli appezzamenti di terreno), *oronimi* (=nomi di monti), *idronimi* (=nomi dei fiumi o corsi di acqua), *fitonimi* (=nomi di piante), *dendronimi* (=nomi di alberi).

Questi nomi antichi, già consolidati da un uso secolare precedente, sono stati fatti propri e modificati foneticamente dagli ultimi venuti (gli Slavi) che si sono insediati sul territorio. Diciamo Slavi in quanto, se noi parliamo di popolazioni che sono vissute sul territorio della Valcanale, di Resia, delle valli del Torre e delle valli del Natisone dal VII al IX secolo dobbiamo usare il termine proprio Slavi. Se, invece, ci riferiamo alle popolazioni vissute sui medesimi territori dal 900 in poi dobbiamo usare il termine corretto Sloveni.

Come le radici degli alberi, così anche le radici dei popoli sono legate alla terra e la sopravvivenza fisica sia dei primi che dei secondi dipende in buona parte dal legame profondo con la propria terra.

Se un popolo perde il proprio territorio è destinato, di norma, a scomparire entro breve tempo e allora si comprende l'attaccamento dei popoli alla loro madre terra ed anche la nascita dei toponimi e dei microtoponimi mediante i quali l'uomo instaura un rapporto personale con l'ambiente.

Le nuove generazioni che ignorano la madre-lingua, che non conoscono i nomi di campagna nè il loro significato, non potranno sentire nei confronti del territorio sul quale vivono un particolare legame affettivo, nè si renderanno conto che pro-

prio li affondano le loro radici culturali ed etniche.

In questa mia ricerca ho tenuto conto degli studi di toponomastica friulana e slovena che riguardano direttamente o indirettamente il territorio. Questo mio breve contributo ha lo scopo di stimolare la nostra gente a conoscere, amare ed apprezzare, il territorio sul quale vive.

BIBLIOGRAFIA ESSENZIALE E FONTI

- MISSIO - Libro delle Uisite fatte per il canonico Missio Vicario Foran(eo) Path(riarca)le in le Parochiali et Filiali di Santo Pietro et Leonardo de Schiauoni sop(r)a Ciuidale - Archivio Curia Arcivescovile di Udine - Il testo è pubblicato in: A. Cracina, Gli Slavi della Val Natisone, Udine 1978, pag. 209-249.
- Libri baptizatorum ab anno 1628 - Libri dei battesimi di S. Leonardo. Archivio parrocchiale di San Leonardo.
- ESSJ - F. Bezlaj, Etimološki slovar slovenskega jezika, I (A-J), Ljubljana 1977, II (K-O), Ljubljana 1982.
- MERKÛ - Pavle Merkù, Slovenski priimki na zahodni meji - Izdala Mladika, Trst 1982.
- MERKÛ - Pavle Merkù, Svetniki v slovenskem imenoslovju, Trst 1992.
- MERKÛ - Pavle Merkù, La Toponomastica dell'Alta Val Torre- a cura del Comune di Lusevera, Udine 1997.
- B. ZUANELLA, Slovenski priimki (v Nadiških dolinah), in DOM, Cividale del Friuli, 1987 e segg.
- B. ZUANELLA, Toponomastica delle Valli del Natisone, in DOM, Cividale del Friuli, 1980 e segg.

TOPONIMI

Natalino Zuanella

HÓSTNE / CÓSTNE

Hóstne, -ga, v *Hóstnem*, sostantivo etnico *Hóščan*, aggettivo *hóšenski*.

1500 Katherina filia Elene ys Chostniga, Iuri ys Chostniga, 1581 Steffan Iuch de Chostna, Leniza filia Iuch de Hostnega (Registro della Confraternita di Castelmonte); 1631 filius Stephani Luszahk de Hostna, 1639 filius Luschig de Cosna, 1650 proles Vincentij Supani de Hostna, 1653 filius Jacobi Supancihz de Hostna (Libri dei battesimi di San Leonardo).

Il toponimo ha alla base l'appellativo sloveno *hóst* (= bosco) ed è sorto, con la formante -e, dall'aggettivo *hósten* (=boscoso). In origine stava ad indicare una "zona boschiva".

Anche se il paese di Costne / Hostne è situato in una zona decentrata ed appartata, ha avuto nel passato una certa importanza. Era infatti il centro o il punto di riferimento della "Comunità di Costne" che aveva il diritto di eleggere uno dei *župani* o *decani* della *Banka* di Merso. Ciò lo si deduce non solo dai documenti scritti, ma anche dal cognome *Supáncig / Župánčič* presente nel passato a Costne e dal nome di una delle tre mini-borgate di cui è formato il paese, chiamata *Župánstvo* (=l'abitazione del *župan*).

PODHÓSTNE / PODCÓSTNE

Podhóstne, -ga, v *Podhóstnem*, sostantivo etnico *Podhóščan*.

1652 filius Andreae Stargar de Pothostna, 1710 Bucovaz de Podhostna, 1740 Pauletigh de Podhostne (Libri parrocchiali di San Leonardo).

In questa località si trova una sola casa, oggi disabitata, situata sotto (*pod*) il paese di *Cóstne / Hóstne*. Il toponimo indica dunque la posizione geografica del casale.

PODLÁK / PODLÁCH

Podlák, -a, v Podláku, sostantivo etnico (Pod)vláčan, aggettivo (pod)vláški.

1642 filius Tome Chrisetig de Potlahca, 1646 filius Valentini Chrisetig de Potlachca, 1653 filius Thomae Crisethig de Podlaka (Libri dei battesimi di San Leonardo).

Il paesino è adagiato sulle pendici meridionali del monte *Cúm / Húm* (917 m). L'oronimo *Húm / Cúm* è sorto sulla voce slovena *hòlm* (=colle, altura). Successivamente si è trasformato in *Húm* per la contrazione del gruppo *-ol* in *-u-*, fenomeno tipico del dialetto del Natisone. Con questo nome viene chiamata in sloveno anche la località di Podcravero in comune di San Leonardo (1699 *Nahume* - Libro dei conti della chiesa di Cravero).

La forma dialettale etnica *Vláčan* e l'aggettivo dialettale *vláški* ci avvertono che la forma originaria del toponimo era *Podvlák*. Successivamente c'è stata la limatura o perdita della *-v-* interconsonantica e si è consolidata la forma attuale *Podlák*. Il paese è stato infatti costruito al di sotto (*pod*) di un *vlák* (=scivolo o canale ricavato su un ripido pendio montano attraverso il quale i boscaioli di un tempo facevano precipitare a valle i tronchi d'albero).

Podlak (foto arhiv DOM)

MICROTOPONIMI

Natalino Zuanello

B

BÀRCA

Microtoponimo derivato dalla forma plurale diminutiva *b(à)rdice* del sostantivo sloveno *b(à)rdo* (=colle, rilievo montano) attraverso la riduzione vocalica e la limatura della *d*. La località è caratterizzata dalla presenza di piccoli rilievi.

BLÈK

Si tratta di un piccolo appezzamento di terreno che ha preso il nome dalla voce slovena *blèk* e friulana *blèc* (= toppe, pezzetto di stoffa). *Blèk* è un prestito dall'anticoaltotedesco *flèc* che è diffuso sia nel friulano che nello sloveno.

BRÁJDA

Terreno situato di solito nei pressi del paese, coltivato a vigna o ricco di alberi da frutta. *Brájda* è voce di origine longobarda penetrata nei dialetti sloveni con la mediazione del friulano.

BÚLA

Collinetta o piccolo rilievo. Dalla voce slovena *búla* (=bernoccolo, rilievo).

C

CÍBA

La voce dialettale slovena *cíba* sta ad indicare il pulcino. Non si capisce come mai ad una località montana sia stato dato il nome di un animale da cortile. Per questo motivo il microtoponimo rimane oscuro e di difficile interpretazione.

CVÍNTER

Microtoponimo di probabile origine tedesca, derivato però da una base lessicale piuttosto oscura, difficile da identificare.

Č

ČÁDRUG

Il toponimo è sorto probabilmente dal sostantivo latino *cataracta* e sta ad indicare salti e cascate nell'alveo del torrente. Cfr. il toponimo *Čádrug* presso Tolmino e il microtoponimo *Na čádrh* presso Avča (ESSJ, pag. 71)

ČÚKLA

L'oronimo *Čúkla* (anche *Čúkula*), piuttosto frequente sul territorio delle Valli del Natisone, della Valle dell'Isonzo e in Friuli (nelle forme *Zùc* e *Zùccola*), sta ad indicare un monticello, un rilievo, una collina.

D

DÔB

La località ha preso il nome da una quercia (= *dôb* in sloveno) che era piantata in loco ed era, un tempo, un preciso punto di riferimento

DÓBJE

Il microtoponimo è sorto, con la formante collettiva *-je*, dal dendronimo *dôb* (=quercia) e stava ad indicare un bosco di quercie.

DOLÍNA

Valle, anche se talvolta si tratta di minuscoli avvallamenti del terreno. E' uno dei microtoponimi più diffusi.

DRÍENJE

Terreno ricco di piante di corgnolo. Il microtoponimo è sorto con la formante collettiva *-je* dal fitonimo *dríen* (forma slovena letteraria *drèn*, italiano *corgnolo*).

DROGÁTAC

Toponimo oscuro e difficile da determinare, a meno che non derivi, con un paio di formanti, dal sostantivo sloveno *dróg* (=palo).

F

FÁRNAŽJA

In questa località un tempo esisteva una fornace rudimentale per la produzione di tegole oppure una fornace per la produzione della calce. Si tratta di un microtoponimo derivato dalla voce friulana *formâs* (=fornace)

G

GÁBROVE

Il microtoponimo è sorto dal dendronimo *gáber* (=carpino) e in origine stava ad indicare un terreno ricco di piante di carpino.

GARMÚOJINCA

Terreno ricco di cespugli. Il microtoponimo deriva infatti, con un paio di formanti,

dal sostantivo sloveno *grm* (=cespuglio, *garim* nel dialetto sloveno del Natisone).

GRÁČJOVE

Microtoponimo piuttosto oscuro. Non escludo una derivazione, con la formante possessiva *-ove*, da un nome proprio o di casato ormai estinti.

J

JAPNÉNCA

Terreno calcareo dove si estraevano le pietre per produrre la calce. Microtoponimo derivato, con la formante *-ica* dall'aggettivo (*j*)*apnén* a sua volta derivato dal sostantivo (*j*)*ápno* (=calce).

JÁSOKA

Microtoponimo derivato probabilmente, con un paio di formanti, dal sostantivo sloveno *jása* (=radura). In origine stava ad indicare una radura ricavata nel bosco col taglio degli alberi.

JÁUAR

Il terreno chiamato *Ta par jáuarie* ha preso il nome da un albero di acero (=jávor in sloveno letterario; *jáuar* nel dialetto sloveno del Natisone) che stava in loco ed era un preciso punto di riferimento.

JELÉNCA

Il microtoponimo è sorto, con la formante *-ica*, dallo zoonimo sloveno *jelén* (=cervo). Dalla forma originaria *Jelénica* è poi sorta, attraverso il meccanismo della riduzione vocalica, la forma dialettale *Jelénca*. In questa località vivevano un tempo numerosi cervi.

K

KAMÚNJA

Terreno "comunale", di proprietà della comunità sul quale, un tempo, tutti avevano il diritto di pascolo.

KÁPUŠČE

Campicello dove si coltivavano le verze o i cavoli. Microtoponimo sorto, con la formante *-(i)šče*, dal sostantivo sloveno *kápus*.

KLENJÉ

Terreno ricco di piante d'acero. Si tratta di un microtoponimo derivato, con la

desinenza collettiva *-je*, dal dendronimo sloveno *klèn* (=acero).

KLÌN

Il microtoponimo sta ad indicare un piccolo appezzamento di terreno in forma di cuneo (*klìn* in sloveno).

KOBÍJAK

Il nome della località è sorto con la formante *-(j)iak* dallo zoonimo *kobíla* (=cavalla). La forma del terreno richiama alla mente una parte anatomica del cavallo, ad esempio il dorso o la schiena.

KOLÍENCA

Kolíenca è forma dialettale diminutiva di *koléno* (= ginocchio). Il terreno *Gor na kolíenc'* potrebbe richiamare alla mente la forma del ginocchio, ma non dobbiamo dimenticare che *kolíenca* è anche uno dei nomi dialettali del narciso.

KORANÍNE

Terreno caratterizzato un tempo dalla presenza in loco di molte radici (= *koreníne* in sloveno).

KOSTÁNJUJE

Il microtoponimo è sorto, con la formante collettiva *-je*, dall'aggettivo *kostánjev* a sua volta derivato dal dendronimo *kostànj* (=castagno) e in origine stava ad indicare un bosco di castagni.

KOTLIČ

E' il nome di un *vér* che ha la forma di una piccola caldaia (= *kotlič* in sloveno).

KOTLÍNA

Terreno situato in un avallamento o in una conca (= *kotlína* in sloveno).

KÓZJE

Il nome della località deriva dallo zoonimo *kóza* (=capra). Si tratta di terreni destinati un tempo al pascolo delle capre.

KRÀS

Si tratta di un microtoponimo derivato dal sostantivo sloveno *kràs* che sta ad indicare un terreno carsico, ricco di formazioni rocciose.

KÙK

La voce slovena *kùk* è sinonimo di *bàrdo* e di *búla* e sta ad indicare un colle, un'altura, un rilievo.

KUNÍK

Microtoponimo conosciuto anche in altre zone delle Valli del Natisone e derivato, probabilmente, con la formante *-nik*, dallo zoonimo sloveno *kúna* (=faina). In origine stava dunque ad indicare una località in cui vivevano le faine.

KÚOTIŠČE

Il microtoponimo è sorto, con la formante *-išče*, dalla voce dialettale *kúota* (=carbonaia) e indicava una località in cui si produceva il carbone vegetale.

L

LÀZ

La voce slovena *làz* stava ad indicare un terreno disboscato o dissodato per ricavarne un prato o un campo. Zona del bosco priva di alberi, anche novale.

LÁZNA

Lázna è voce slovena che sta ad indicare un terreno pianeggiante, di solito prativo.

LÍPA

Il toponimo ha preso il nome dal dendronimo sloveno *lípa* (=tiglio). Ovviamente un tempo c'era in loco un tiglio come punto di riferimento.

LOČÍLA

La voce slovena *ločílo* sta ad indicare una linea di divisione o separazione e per analogia anche la cresta di un monte. *Ločílo* o *Zaločílo* è anche il nome originario della località oggi chiamata Rucchin.

LÓG

L'appellativo *lóg* sta oggi ad indicare un "boschetto" o "bosco basso" ma, nella toponomastica, sta sempre ad indicare un prato situato nei pressi di un fiume o di un torrente (cfr. *Lóg/Loch* di Pulfero, *Lóg/Peternel*, *Lóg* presso Grimacco, *Lóžac/Losaz* in Comune di Savogna). *Lóg* era anche il nome originario della località chiamata oggi Pulfero.

LÚŽA

Località nei pressi di Costne, dove un tempo c'erano delle case abitate. Questo

insediamento fu abbandonato definitivamente verso il 1700. Il microtoponimo deriva dalla voce slovena *lúža* che, un tempo, stava ad indicare un terreno paludoso o comunque ricco di acque. Nel dialetto del Natisone il sostantivo *lúža* ha assunto oggi il significato di fango o pozzanghera.

M

MALA NJÍVA

Questo microtoponimo, indicante un piccolo campo coltivato, è probabilmente sorto in riferimento a una *velíka njíva* (=campo grande) esistente nei pressi.

MÉJA

Il microtoponimo deriva dalla voce slovena *méja* (=siepe) che un tempo veniva piantata per delimitare i terreni e formava il confine tra le proprietà.

MLÁKA

Mláka è sinonimo di *lúža* o di *močíla*. Il microtoponimo *Mláka* sta dunque ad indicare un terreno paludoso o una pozza d'acqua stagnante.

MOŠNÁTE

Microtoponimo piuttosto singolare. Secondo P. Merkù «*corrisponde alla forma femminile dell'aggettivo mōčnat 'umido, bagnato' con assimilazione čn > šn*». Cfr. La toponomastica dell'Alta Val Torre, alle voci *Mošnáta* e *Mošnática*, pag. 148.

MUROVÍNA

I microtoponimi del tipo *múrove* e *murovína* sono piuttosto frequenti sul territorio delle Valli del Natisone. Di solito vengono messi in relazione con un'erba chiamata *muráva* ma io ritengo che siano invece sorti da una base lessicale slovena *múr*, *múra* (=nero, scuro) in riferimento al colore del terreno.

N

NÒV LÀZ

La voce slovena *láz* sta ad indicare un terreno fertile ricavato con il taglio o l'incendio del bosco. Il *nov* (=nuovo) *laz* era dunque un terreno dissodato da poco o in epoca relativamente recente.

NÓVA NJÍVA

Il microtoponimo sta ad indicare un campo (*njíva* in sloveno) ricavato da poco e pertanto chiamato *nòv* (=nuovo), forse anche in riferimento a un campo antico localizzato nei pressi.

O

OGRÁNCA

Il terreno era un tempo probabilmente recintato con un muro a secco entro il quale pascolava il bestiame. Questo ed altri toponimi più o meno simili, derivati dal sostantivo sloveno *ogrāja* (=recinto) o dal verbo *ogradíti* (=recintare), sono legati all'attività pastorizia.

OKÓUNJAK

E' il nome di un *vér* (=pozza profonda del torrente) di forma circolare (Cfr. anche il microtoponimo *Okúolca* già presentato).

OKÚOLCA

Microtoponimo che sta ad indicare probabilmente un terreno a forma circolare. Cfr. l'avverbio sloveno *okúole* (= attorno) e il sostantivo *okólica* (= dintorni).

OPÓKINCA

Microtoponimo derivato, con la formante *-ica*, dall'aggettivo sloveno *opóken*. La forma originale del microtoponimo era *Opóknica* trasformata poi nella forma dialettale *Opókinca*. Con questo nome veniva indicato un terreno ricco di marna (= *opóka* in sloveno).

ORÍEHUJE

Località ricca di piante di noce (= *ôreh* in sloveno). Microtoponimo derivato, con la formante collettiva *-je*, dall'aggettivo *oréhov* (*oríehu* nel dialetto del Natisone).

OSNÍCA

Il microtoponimo potrebbe derivare, con la formante *-ica*, dalla voce slovena *ósen*, *ósten* e indicare un prato sul quale cresceva un' erba dura e tagliente.

OSRÍEDAK

Il microtoponimo è sorto dalla voce slovena *osrédek* (=centro, zona centrale) che solitamente stava ad indicare un boschetto in mezzo ad un prato.

OSÚOJNCA

Località situata all'ombra, cioè non baciata dal sole. Il microtoponimo è derivato, con la formante *-ica*, dall'aggettivo *osójen* (=ombroso). Dalla forma originale *osójnica* è sorta l'attuale forma dialettale *osúojnca* attraverso i soliti fenomeni tipici del dialetto sloveno del Natisone.

P

PÁJA

Microtoponimo piuttosto oscuro presente anche sul territorio di Oblizza e di Grimacco. Non escludo che *Pája* (<*Pálja*) possa derivare dal verbo sloveno *páliti* (=bruciare; agg. *páljen*). In questa località (*Gor na páji*) si produceva un tempo il carbone vegetale mediante le carbonaie (*kúote* nel dialetto sloveno del Natisone).

PAR KRÍŽE

Il terreno ha preso il nome da una croce (in sloveno *kríž*), che si trova in loco.

PÈČ

Con questo nome (*V péču*) vengono indicate diverse sorgenti presenti nei pressi di Costne. *Pèč* è la forma locale del sostantivo dialettale *pàč* che è un prestito dal latino *púteus* (=pozzo). Questa voce è sparita dal dialetto sloveno del Natisone ma si è conservata nei numerosi microtoponimi del tipo *pàč* presenti sul nostro territorio ed indicanti sempre delle sorgenti.

PERÍUNJAK

Luogo del torrente adatto per lavare i panni. Il microtoponimo deriva dal verbo *práti* (=lavare) con le formanti *-il + -nik* (quest'ultima formante tende a trasformarsi, nel dialetto del Natisone, in *-njak*). Cfr. anche il sostantivo sloveno *perílo* (=biancheria che si lava di frequente).

PLANANÍCA

Il microtoponimo sta ad indicare un pianoro. Cfr. anche le voci *plán*, *plánja*, *planíca* (=terreno pianeggiante).

POD BRÍEG

Terreno posto alle pendici (=pod) di un monte o di un declivio (=bríeg nel dialetto sloveno del Natisone).

POD DÚŠKE

Terreni situati pod (=sotto) l'abitato di Dúge / it. Dughe. *Dúške* è una forma sostantivata che ha alla base l'aggettivo *dúški*, derivato dal toponimo Dughe.

POD GÁBAR

Terreno situato pod (=al di sotto o nei pressi) di un carpino (=gáber in sloveno letterario, *gábar* nel dialetto del Natisone) che un tempo era piantato in loco ed era un punto di riferimento.

POD GÒZD

Terreno situato sotto (=pod) un bosco (=gozd in sloveno).

POD GÚNA

Gúna era chiamato un tempo il terreno situato nei pressi di una casa. Il microtoponimo *Pod gúna* sta ad indicare un terreno situato *pod* (=sotto) un terreno denominato *Gúna*.

POD KLÁNAC

Il sostantivo sloveno *klánac* che è variante dialettale di *klánec* sta ad indicare un sentiero in pendenza situato di solito all'interno del paese o nelle sue adiacenze. Nel caso specifico si tratta di una località situata sotto (=pod) un *klanac*.

POD PLÁNJO

Il sostantivo sloveno *plánja* indica un ampio terreno pianeggiante. Cfr. anche la voce *planjáva* dello stesso significato.

POD ŠKÁRJO

Škárje (=forbice) è un microtoponimo che nelle zone montane indica una forcella o un passo di monte. Il terreno in questione è situato infatti sotto (=pod) un passo di monte che ha le caratteristiche di una forbice aperta.

POD URÁTAC

Urát è un appezzamento di terreno prativo attorno ai campi arativi. Nel nostro caso si tratta di un terreno posto *pod* (=al di sotto) di un *vrátac*, che è forma diminutiva di *vrát*.

POD ZÍD

Il microtoponimo sta ad indicare un terreno situato al di sotto (=pod) di un muro (=zíd in sloveno).

POLÍCA (GORÉNJA POLÍCA)

Il sostantivo sloveno *políca* sta ad indicare una mensola, il davanzale della finestra e, per analogia, la cengia o un campicello situato sulla costa di un monte. La *Gorénja* (=superiore) *políca* presuppone l'esistenza di una *Dolénja* (=inferiore) *políca*.

POSNJÍVA

Microtoponimo piuttosto oscuro a meno che non si tratti di una forma corrotta derivata da *Pod njíva* (=località situata sotto un campo coltivato).

PREHÒD

Passo di monte, passaggio da una valle all'altra. Il sostantivo sloveno *prehòd* deriva dal verbo *prehodíti* (=attraversare).

PRÍESAKA

Microtoponimo derivato dalla voce slovena *préseka*. In origine stava ad indicare una radura nel bosco ricavata dal taglio degli alberi.

PÚOJE

Microtoponimo derivato dal sostantivo sloveno *pólje* modificato in seguito, attraverso il fenomeno della dittongazione della *o* lunga accentata e il passaggio di *-lj* in *-j* (due fenomeni tipici del dialetto del Natisone) in *púoje*.

Il termine sta ad indicare la campagna in genere ed in particolare quella situata nei pressi del paese.

R

RÁZOR

La voce slovena *rázor* indica il solco di un campo arato. Per analogia indica anche un canalone, un vallone o un solco naturale nel fianco di una montagna. Cfr. la *Planina Razor* nel Tolminotto e il monte *Razor* nelle Alpi Giulie.

RÁZTOK

Microtoponimo piuttosto oscuro ma che è sorto dalla stessa base lessicale che ha prodotto il toponimo *Raztočno* nel Collio sloveno e l'idronimo *Raztoka* presso Anhovo nella Valle dell'Isonzo.

RÉP

Terreno stretto e lungo a forma di coda (=rép in sloveno).

RÍEKO

Con il nome *Ríeka* (=fiume) viene chiamato il corso d'acqua che ha le caratteristiche di un torrente e scorre sotto il paese di Costne. Cfr. anche l'idronimo *Ríeka* presente in comune di Savogna.

RÍEPIŠČA

Il microtoponimo è sorto, con la formante *-išče*, dalla voce slovena *répa*, dial. *ríepa* (=rapa). Un tempo, in questa località si coltivavano le rape.

RÓB

Terreno accidentato, ricoperto in buona parte da pietre e rocce (=rób in sloveno).

RÚŠJA

Terreno ricoperto di alberi nani, cespugli e arbusti (=rúšje in sloveno).

S

SKRÁNCA

Microtoponimo piuttosto oscuro a meno che non si tratti di una forma diminutiva derivata dal sostantivo sloveno *skránja* (=mascella, mento). La configurazione del terreno potrebbe richiamare alla mente la forma di un mento o di una mascella.

STÀRMA GRÍVA

Il microtoponimo sta ad indicare un ripido (*strm* in sloveno) pendio (*gríva* in sloveno).

STARMÁL

Microtoponimo derivato dalla voce slovena *starmól*. Si tratta di un pendio molto ripido. Cfr. anche il sostantivo *starmolína* dello stesso significato. Dall'aggettivo *st(à)rm* (= ripido) deriva anche il toponimo *Stàrmica/Stermizza* in comune di Savogna.

SVET MATÍJA

Terreni situati nei pressi dell'antica chiesetta dedicata a S. Mattia.

Š

ŠTÁLA (ZA ŠTÁLO)

Il sostantivo di origine romanza *štála* (= stalla), convive nel dialetto del Natisone con il termine sloveno *hliev*. Il microtoponimo *Za štálo* sta ad indicare un terreno posto dietro o nelle immediate vicinanze di una stalla.

T

TREPETÍKA

Il microtoponimo è derivato dal dendronimo sloveno *trepetlíka* (= pioppo tremulo) e in origine stava ad indicare un terreno ricco di piante di pioppo.

U

URÁTACA

Il microtoponimo deriva dalla forma diminutiva del sostantivo sloveno *vráta*

(=porta). Le “porticine” in questione si aprivano probabilmente nei recinti destinati all’allevamento del bestiame. Si tratta dunque di un microtoponimo collegato alla pastorizia. Non escludo però che si tratti di un microtoponimo che stava ad indicare uno stretto passaggio di monte.

UŠÍVKA

Terreno ricco di piante di ontano (=jélša in sloveno letterario e úša nel dialetto sloveno del Natisone).

V

VELÍKA NJÍVA

Così viene chiamato un campo grande (=velika njiva) situato nei pressi del paese.

Z

ZA ČELÒ

La voce slovena čelò sta ad indicare la fronte e, per analogia, anche una parete rocciosa a picco. Za čelò è dunque un terreno posto dietro (=za) una parete rocciosa.

ZA HRÁMAN

Il terreno è posto alle spalle (=za) di un edificio adibito o utilizzato, di solito, per scopi agricoli e chiamato nel dialetto del Natisone hràm.

ZA KORÍ TAN

Terreno posto dietro (=za) una vasca o abbeveratoio per gli animali (koríto in sloveno).

ZA MÁLNAN

Terreno situato nei pressi o alle spalle (=za) di un mulino (=mlín in sloveno letterario, málin nel dialetto sloveno del Natisone).

ZA MÚOSTAN

Terreno situato o posto al di là (=za) di un ponte (móst in sloveno letterario, múost nel dialetto del Natisone).

ZA VÉR

Vér (anche verín o berín nella valle del Natisone) è chiamata un’ampia e profonda pozza d’acqua situata nel letto dei fiumi e dei torrenti. Il microtoponimo indica un terreno posto dietro (=za) un vér

ZAHÓŠNJAK

E' il nome del torrente che scorre alle spalle di Costne. La forma attuale dell'idronimo deriva da *Zahóstnjak* mediante l'agglutinazione del nesso *-st-* in *-š-*.

Seniki in delo na Lužah

Svet Matija

*...Muoj tata an drugi može s Hosnega an Podlak, so lan vsi kupe dielal za jo nomalo postrojiti...
(Mara)*

HOSTNE AN OTROC

Vič otuok iz Hostnega je od vsega začetka sodelovalo na natečaju "Moja vas", ki vsake lieto ga pripravlja Študijski center Nediža iz Špietra. Smo zbral an par telih pisem, tiste ki se nam je zdielo, de lieuš opisujejo vas, nje navade, ljudi an dogodke... Zbrali smo jih, ker teli otroc čudovito pišejo v domačem narečju ali celo v slovenščini o njih lepi vasi.

Mara Floreancig
MOJA VAS

*Moja vas je za me narlieuša.
Glih takuo so za me lepe an vse vasi od naših kraju, ki ist poznan.
Se mi zdi pa, de tele zadnje cajte naše vasi zgubjajo no malo njih lepuote, zatuo ki imajo nimar manj naših reči an ratavajo podobne drugim taužint vasi, ki jih ušafamo dol po Italiji.
Tiste, ki narbuj zmanjkava je guorit po našim.
An kadar kajšan cje pomagat, de se ohrane tela naša tradicija, ga gledajo drugi, le judje od naših vasi, ustrašit an uničat.
Ist mislem, de kar adan zna branit svoj izik an navade, kar so ga učil te stari, tist bo znu an spoštovat naravo zatuo, ki naši te stari so zaries znal spoštovat naravo.*

Valentino Floreancig

V Hostnem, kadar končamo pobierat grazduje, jabuke an hruške, začnemo mislit na zimo. Takuo začnemo napravjat darva. Za me je narbuj liepa rieč, kar grem tu host po darva. Rad pomagam tatu prekladat hlode, kar jih žaga. Še buj pa mi je všeč sediet na tratorju, ki peje darva damu.

Mara Floreancig
SVET MATIJA

Mislem, de vsi poznata cierku Sv. Matija gor v Hostnem. Je puno stara, minena, ma zlo liepa.

Za nas je velik senjam vsaki krat, ki nama nardi gospuod Azeglio mašo tu teli naši cierkvi.

*Muoj tata an drugi možje s Hosnega an Podlak, so lan vsi kupe dielal za jo noma-
lo postrojiti an očet oku nje.*

An mi otroc smo jim pomagali, kar smo mogli.

Kar je korlo smo letieli dol v vas po kajšno rieč al pa smo šli ki praviti dol damu.

Narvič pa smo letal an se lovil tam po planji ta pred cierkvijo.

Vsako ljetu je naš senjam na trecjo nedjejo šetemberja an puno judi pride na to fešto.

*Gor na planji pečejo klobasice an predajajo za pit. Tisti, ki znajo gredo gor na
turam škampinjat, drugi pa tu sienci pijejo an veselo puojejo.*

*Lietos so napravli precesijo dol s Hosnega gor h cierkvi an gospuod je požegnu
vse naše puoje.*

*Po maš so parpravli: "Tiro alla fune" an korše tu žaklju an vsi, veliki an majhani,
te star an te mladi, smo se divertil.*

Ist an Romina, kar gremo gor h maš, nesemo nimar no malo rož.

Valentino Floreancig

GO PAR SVETIM MATIJE SO NAM UKRADLI SVEČENIKE

*Miesca februarja so paršli tatuovi an ukradli podobe, ki jih je nardila Diana tam v
Podlak. So nesli samuo dvie, ki so ble svet Mohor an svet Matija, zatuo ki svet
Matevž je biu previč težak za ga nest. Potle karabinjerji so jih ušafal blizu Čedada.
Takuo so poklical našega gospuoda don Azelija, ki jih je parnesu v Podlak k naše-
mu parjateljju Ettorju. Mi smo bli zelo veseli, kadar smo zaviedeli to rieč. Ettore
an muoj tata so šli strojiti vrata, ki so bli vederbali tatuovi. Potle smo šli k Ettorju
an smo parnesli naše svečenike. Jest san puno veseu, de so ušafali svetega
Mohorja, svetega Matevža an svetega Matija, zatuo ki brez njih naša cierku Svete-
ga Matija nie bla liepa.*

Valentino Floreancig

SKUHAL SMO KUOTO

*Adno saboto tan pozime ist an tata smo šli siec darva. Že tist dan san biu radovie-
dan, zatuo ki tata mi je poviedu, de tele darva bomo nuczal za narest kuoto. Pruot
koncu zime ist, tata an Ettore smo jih scepil, de se no malo posušjo. Mi niesmo
viedel, kakuo se parprave prestor an se zložje kuota. Zatuo smo muorli ušafati tiste-
ga, ki zna tuole dielat.*

Takuo v saboto, 6. maja, je paršu Alfonso an njega brat Vittorio go s Tapoluovega. Zguoda smo skopal, de je paršla liepa planja. Popudan pa smo začel runat kuoto. Ist san jih lepuo gledu tele mojsterje an zatuo van moren poviedat, kuo se runa. Parvo se upične štier hlode v tla, se jih zaveže s čukežnan an oku an oku se začne okladat darva. Potle tele darva jih muora pokrit parvo z listjan an potle se muora z grabjan pobrat tisto drobno zemjo, ki je pod listjan an z njo pokrit vso kuoto. Gor na varhu v sred ostane jama an v tisto jamo se varžejo drobne darva an potle se zakure tan na stran oginj, zatuo de se nardi uogje. Tuole uogje ga varžemo v tisto jamo an takuo je kuota paržgana. Potle pa zapremo jamo. Oku an oku se preštaka z adno palco zemjo, ki pokriva kuota, an uon s telih jam pride kadiž. Alfonso an Vittorio so jal tistin puoban, ki so varval kuota, de tist kadiž muora bit nimar bieu. Če rata plav, muora naglih zakrit tisto jamco pried z listjan an potlè z zemjò. Kuota muora goriet nuoc an dan brez se ustavit al pa se zažgat. Tisti, ki so jo varval, so nastavli tendo za ponoc. Alfonso an Vittorio so nardil kuota takuo veliko, de bo goriela adan dan an adno nuoc. An glih takuo je bluo.

V nediejo popudan, kar je gor par Svetim Matije puno judi, ki so paršli gor za precesijo, so odkril kuota. Kar so vzel proč zemjo an listje, smo videl darva, takuo ki so ble zložene, samuo de so ble čarne an buj majhne. Vsi smo bli radi, de smo videli, kuo so runal te stari uogje tu host za ga nest predajat dol v miesto.

Bratra Vittorio
an Alfonso Trusgnach
kuhata "kuoto"

Erika Floreancig
BLAGOSLOVJEN OGENJ

Moj oče mi je povedal, da je bila že od starih časov pri nas navada, da je duhovnik blagoslovil ogenj na dan Velike Sobotne. Maša je bila opolnoči in potem so ljudje prižgali suhe gobe in z njimi nesli domov blagosloven ogenj. S temi gobami so prižgali domači ogenj, katerega so hranili, da se ne ugasne tudi po en mesec ali več. Gobe za to rabo je v vsaki družini nekdo poiskal na kakemu drevesu v gozdu in skrbno posušil. S časom je ta navada ponehala in maše ni bilo več opolnoči ampak že ob šestih popoldne, ko je bil še dan. Letos so se neki mladi iz naše fare namislili staro navado. Tako smo bili prijetno presenečeni, ko so nam, po končani maši, ponudili košček gobe privezane z železno vrvico, katerih so bili dosti pripravili. Vzel jo je oče, ker je vedel kako se to dela. Prižgal je gobo, ki je lepo držala ogenj dokler nismo prišli domov. Zanetili smo ogenj v štedilniku s tem blagoslovljenim ogljem in tako smo vsi v družini in posebno mi otroci občutili Veliko Noč.

Erika Floreancig
DELEČ OD MOJE VASI

Ist san Erika an živim v Hostnem. San naredila peto lieto dvojezične šuole v Špietretre. Za se učit le napri po slovensko, sam se muorla zapisati v šuolo tja u Tarst. Takuo san se zapisala še v slovenski kolegijo, ki se kliče "Dijaški dom Srečko Kosovel".

Pridem damu v saboto an grem nazaj v nediejo. V Tarste se ušafam zelo lepou. Imam puno parjateljju an parjateljic za se pogovarjat an za se igrat.

V Dijaškem domu dielajo puno reči za oživjet življenje. Za novo lieto nas pejejo an tiedan gor na snieg an puno krat napravejo feštine za nas al pa pokličejo tudi naše starše.

Zlo rada san, de san zbrala tole pot. Adna rieč pa me tišči par sarcu. Ta je spomin na mojo družino. Čeglih grem an pridem nazaj vsak tiedan se niesam še parvadla bit deleč od moje vasi an od mojih dolin.

Tam v Tarste san ku de bi bla doma. Pa usedno v nedjejo popudan, kar moji starši me pejejo dol v Čedad, kjer me čaka pulmin, ki me peje v Tarst, pogledam naše hosti, naše njive an sanožeta an zlo težkuo požgrem suze, ki mi silijo v oči.

Takuo še buj zastopem, kar se guori od naših emigrantu, ki so muorali iti še buj deleč an za puno cajta.

Valentino Floreancig
DEVETICA V HOSTNEM

Adna liepa stara navada naših dolin je bla Devetica.

V vsaki vas so imieli adan kuadar s podobo Matere božje, an 9 dni pred Božičan so se ljudje zbral tu adni hiš za začet Devetico.

Kuadar so nastavli na mizo pogarnjeno z bielin tavajučan an na strani so goriele dvie kandle. Gospodinja je molila napri rožar an litanije an te drugi so pa odguarjal. Drugo vičer so prenesli kuadar tu drugo hišo s precesjo vsieh vasnjanu an po pot so piel litanije Matere Božje.

Tuole so dielal vsieh 9 dni do Božiča, zatua se kliče Devetica. Tela navada se je bla zgubila že pred kakih štierdeset liet, zbor Rečan pa jo je nazaj parnesu na dan, čeglih nomalo drugač. Zbere se devet vasi an vsako vičer se gre tu adno vas. Parvo se naredi precesjo oku vasi an potlè se zmol rožar tu adni hiš. Zbor Rečan pieje napri litanije an po rožarje zapieje po nomalo božičnih piesmi. Potlè pa se pokuša vse dobre reči, ki so žene od vasi napravle za tole parložnost. Lan je bil zadnji dan Devetice v moji vas, Hostne an tle se bo začela lietos zatuo, ki je bila zbrana za vas lieta. Muoj tata an njega parjateljji so nardil na placu no štalco pokrito s slamo an notar so spejal tud luč, ki je goriela vsieh 9 dni Devetice. Presepio so parpejal tu Kopjovo hišo, kjer smo zmolil rožar. Bluo je takuo puno judi, de nieso mogli vsi stat notar takuo, de so muorle žene nosit torte, štruklje an za pit an dol na plac.

Erika Floreancig
MOJA TETA OLGA

Moja teta Olga ima 83 let.

Za jo glih poviedat je teta od mojega tata an je vso življenje naredila v Hostnem, kjer stojim tudi ist.

Je debela an je vesoka ku ist. Zavojó njeke bolezní v cajtu parve vojske je postala gljuha. Takuo muormo z njo guorit z rokami an lepo oblikovat usta, kadar ji pravemo besede. Ampak ji na moremo pravit vseh besed, ki jih nucamo mi. Muormo ji guorit takuo, ki je guorila ona kadar je bla majhna, to je naš dialekt iz Hostnega. Ima sive an duge lase, spletene v kito, ki jo zavije tam za glavo. Pozime nose na glave facu. Poliete ga nose samuo kadar gre h maši. Oči ima temno rjave an na uhah ima roncínje. Obliečena je v duge kikje an viertuhe.

Kadar je liepa' ura gre zmieran v njivo kopat al sadit. Je tudi dobra žnidarca. Moj

tata mi prave, de kadar je bil majhan mu je zmieram šivala srajce, bareške an druge reči, an strojila kadar se je ki rastargalo. An še sedaj šiva nje kikje, kadar ji ratajo previĉ stisnjene.

Od kadar sta moj nono an nona umarla je ona za nas otroke ku adna nona.

Je pru zlo lepa an simpaticna. Je zelo rada, kadar nas vide, de pridemo od šole, zatua ki nas ima puno rada. An tudi mi glih takua jo imamo puno radi.

Mara Floreancig

AN DAN

An dan, kar sam bla trudna študjat, san šla na okno od moje kambre an san začela gledat po naših sanožetah an hostieh, an davje gor na Hum, ki stoji vesoko nad Podlakam.

Takua san se čula buj blizu naravi an kar san čula šumiet bušele san začela mislit al živjo tudi one ku mi tu družin, če guorjo, če se imajo rade, al so žalostne kar kajšna od njih muorje, an takua napri.

Potle san se obarnila san pruo an san videla naš skedinj an svisla, an zdol štal, kjer sada imamo no malo zajcu an darva an san se zmislala, kaj mi prave kajšan krat muoj nono, kuo so dielal kar je bluo puno krav tu štal, an mi prave, de sada se necje obedan preokupat, de bi redil še žvino. Mi prave, de ankrat je bluo vse buj živuo oku hiše, po njivah, sanožetah zatuo, ki je bluo puno judi, ki je dielalo.

Sada pa se čujejo samuo zjutra makine, ki pejejo judi dol v dolino, an zviĉer se jih čuje spet kar pridejo damu. Čez dan je pa pru žalostna tihota.

Naenkrat dna makina pride gor po ciesti an nje šum ustave tele moje misli an mi store se zmislit, de muoran pohitiet za finit študjat pred viĉerjo.

Rinaldo Luščak an njega družina

Diana Crisetig an nje dielo: sv. Matija, sv. Mohor, sv. Matevž

RINALDO LUŠČAK

Aldo Clodig

Rinaldo Luščak je biu zelo poznan po vsieh vaseh Garmiškega kamuna kot dobar harmonikaš, pa malo ljudi je viedelo, de je biu tudi pesnik.

Rodiu se je 24. januarja 1910 v Hostnem (občina Garmak) v Luščakovi družini. Njega oča je biu Vizi (Luigi), mati pa Vizja (Luigia) Tomasetig, doma iz Dreškega kamuna. Umru je 2. maja 1978.

Kulturno društvo "Rečan" je zbralo njegove pesmi an poezije v brošurici "Narava an ljudje moja ljubezan", ki je izšla junija 1982 ob obletnici smrti tega ljudskega umetnika. Na platnici brošurice piše: »Težkuo sta Vizi an Vizja peljala napri njih družino, pa vseeno sta pustila Rinaldu, njega bratru an sestri ljubezen do piesmi an muzike. Takuo Rinaldo je ratu dobar godac, ki vsi po Nediških dolinah se ga zmišljajo, pa samuo na stare lieta se je zaupu, de bi ki svojega napravu. An tole njega dielo je zbrano v teli brošuri.«

Njegove pesmi so polne ljubezni do ljudi, narave an do naših dolin. Ljubiu je vse tako iskreno, prirčno an jasno, de kar se prebierajo njegove piesmi se ne razume kako jih je mu napisat človek, ki je imeu težko življenje, ki za preživiet je dielu vsake sort mištierje, od kmeta do kotlarja... do godca.

Pa vsedno njega duša je bila odkrita, de si mu priti do njegovih čustvi, kar naravno takuo, ki naravno prideš do njih, če prebieraš njegova besedila.

Nikdar ne obupat

*Jesen je prišla
s praznim rokam
sam Bog naj ve tuo
kako bo z nam.*

*Zima nesrečna
že proti nam gre,
in nam zmrzleje
duh in srce.*

*Pa pride pomlad
nas spet oživi
iz težkega spanja
spet nas zbudi.*

*Vse je že v cvetju,
vse zeleni,
res krasna pomlad
vse oživi. (2.10.1973)*

Non scoraggiarti mai

L'autunno è arrivato / con le mani vuote / Iddio solo sa cosa sarà di noi.
L'inverno infelice / già ci si avvicina / e ci gela l'animo e il cuore.
Ma, viene la primavera / ci farà rinascere / dal profondo sonno / ci risveglierà nuovamente.
Tutto è in fiore, / tutto è verdeggiante / davvero la splendida primavera / tutto fa rinascere.

Imeu je rad ljudi, ki so bli odprti kot on, take ki so imiel ideje an dobro voljo za dielat za narod. Njegov rešenik je bila narava, ampak ne narava kot lepota za se, pač pa narava kot baza za vse, skor narava kot Bog na zemlji, narava, ki dobra ali slaba je zmieran bla za človeka.

Ne on, vsi se bojo rešil od težav, če bojo spoštoval naravo, ki za Rinalda je bla vse kar je bilo okuole njega. Zemlja, drevja, potoki, pa tudi ljudje, skupnost, dielo an piesam, jizik, duša.

Duh je biu nieki skupnega, samuo v skupini se je dvigavu, če skupina je šla na manj, je bila smart nje narave, zatuo je gledu zmieran dielat v skupinah: zbori, društva, an tam je dajau kuražo za de nazaj oživi v dolinah naša slovienka duša.

“Parjateljem društva Rečan, an usiem drugim...”

*Dragi prijatelji
stari, mladi,
mir in ljubezen
ustvarita si vi,
pregnajata žalost,
veselje ljubita,
ne poslušajta
hudobnih ljudi,
v skupnem življenju
mirno živita
hudobna jeza,
obup naredi,
pošteno veselje*

duha oživi. (2.10.1973)

Agli amici del circolo Rečan, e a tutti gli altri...

Cari amici, / vecchi, giovani, / createvi / la pace e l'amore, / allontanate la tristezza, / amate la felicità, / non ascoltate / le persone malvagie, / nella vita sociale / vivete tranquillamente / la rabbia malvagia / provoca sconforto, / l' onesta felicità / fa rinascere lo spirito.

An on se je pru veseliu, kar je vidu nove mlade moči, ki so se vračale h skupnemu dielu za vso našo Benečijo. Veseliu se je, ker je biu skor obupu.

On, - ki pod fašizmom se nie biu uključu v nobedno organizacijo, takuo ki priča njegov potni list - je imeu kuražo iti dielat v Nemčijo četudi se je uperju, kar je mu, de ne propade naša slovienska duša, on ki je vidu po vojni katastrofalno emigracijo naše mladine, ko je vidu, de kiek se gibje za ohranit an okrepit "naravo", mu je sarce se ogrielo an nas je ogreu z besedilom njegove pesmi "Rojstni dom".

Rojstni dom

*Dom za te živim,
saj tvoj jezik jaz govorim,
starši moji navadli me
spoštovati tvoje ime.*

*Če tud daleč po sviete bom,
te v srcu vedno nosil bom.
Rojstni dom, se mene zdi,
da lepšega na svetu ni!*

*Prijatli, spoštovani vi!
Vsakdor naj za svoj dom skrbi;
kdor zaničuje svoj dom,
sam sebi si zakon prelom.*

Terra natia

Terra per te vivo, / parlo la tua lingua, / i genitori mi hanno insegnato a rispettare il tuo nome.

Anche se sarò lontano per il mondo / ti porterò sempre nel mio cuore.

Terra natia, mi sembra / che al mondo non ci sia / niente di più bello.

Amici, pregiatissimi, / Ognuno si occupi della sua terra,

chi disprezza la sua terra / viola da solo il suo diritto.

Rečanski kulturi

*Te pozdravljam Benečija!
Ki nazaj na luč si prišla,
mladost naša te je zbudila
iz temne ječe te je rešila,
tvojm domačim te je izročila
kjer je zibelka tvoja tekla.*

*Kulturno društvo, naših dolin
luč t'je prižgala - temo pregnala,
zgubljeno lepoto spet boš uživala
tvojih hribou in tvojih dolin.*

*Materni jezik boš govorila
pesmice tvoje pripevala boš...
mladenčem tvojim ljubezen širila
starim in mladim trdnjava boš!*

Alla "rečanska" cultura

Ti saluto o Benecia! / Che nuovamente sei tornata alla luce,
la nostra gioventù ti ha svegliato / dalla fosca prigione ti ha salvato, / ai tuoi abitanti ti ha consegnato / dove si muoveva la tua culla.
Il circolo culturale, le nostre valli / la luce ti ha acceso - allontanato le tenebre, / la perduta bellezza potrai nuovamente assaporare / dei tuoi monti e delle tue valli.
La tua lingua materna parlerai / canterai le tue canzoni / ai tuoi giovani l'amore espanderai / per i vecchi e i giovani sarai fortezza!

DIANA CRISSETIG

Aldo Clodig

Kiparka Diana Crisetig se je rodila v Bucolajovi družini v Podlaku (občina Garmak) 12. julija 1941. Njen oče je Toni an mati pa Gilda Cernetig iz Sriednjega.

Že mlada se je dala na pot emigracije an je šla v Belgijo. Tam se je poročila an je puno liet imiela restavracijo.

Diela je bilo puno an preca so paršli na sviet tudi otroc, pa vsedno Diana je ušafala cajt za začet hodit v šuolo v večernih urah. Obiskovala je tečaj likovne šole. Posvetila se je kiparstvu v lesu, glini an kredi.

Diplomirala je leta 1984 na "Academie des beaux arts" v Saint Josse ten moode an od tekrat je začela predstavljat svoje skulpture parvo po Belgije, potem pri nas v Benečiji an potem tudi po Venete, kjer danes živi v Altavilla Vicentina.

Imiela je vič kot kako priznanje, eno od prvih je tisto kar je zmagala na natečaju italijanskega veleposlaništva v Belgiji.

Potem je dosegla parvo mesto na mednarodni razstavi v Vidmu an potem še druge.

Mi pa smo ji narbuj hvaležni za kar je naredila za našo cierku Sv. Matija. Tam gor so bili leseni kipi treh svečnikov: Sv. Matija, Sv. Mateuž an Sv. Miklauž. Teli tri kipi so bili zelo dragoceni an domačini so se bili odločili, de jih bojo ohranili na buj varovanem prestoru. Vasnjani pa so bli žalostni, ker cierku brez svečeniku se je zdiela pru prazna. Takuo jim je Diana skočila na pomuoč an jim je napravla tri kopje telih kipu, ki sada so na oltarju v cierkvi Sv. Matija.

Še an šenk nam je Diana naredila lansko lieto za Božič, kar v cierkvi na Liesah je predstavila svoj prežepio: kipi Sv. Jožefa, Sv. Marije, Ježuša, pastierje, ovce, ki jih je ona napravla. Upamo, de bo prinesla še v naše doline nje liepe diela, ker naši ljudje, četudi vič krat se na pokažejo, so zelo ponosni, de med njimi se je rodiu kajšan mojster.

PAR STARIN POD HUMAN

Giuseppe Floreancig - Kokoc

KUO SE JE RODILA BENEČIJA

Če prebieramo bukva, ki pravejo od cajtu, kar so bli sudati Julija Cezarja v Čeda-de, videmo, de za šerit njih muoc gor pruo Lubjan nieso šli po dolinah Benečije, zatuso ki je bil sviet takuo zaraščen, de nie bluo moč ušafat kake poti med drievjan. Zatuso so zbral pot čez Kras an na te drugin kraju pa čeriez Karnijo. Takuo je ostala Benečija le napri duja, dokar nieso paršli Sloveniji gor s Karavank an s Štajarske. Oni so viedel, kuo se vedielajo sancžeta an puoja uon s hosti. Parvo so posiekli drievje, kjer so videl, de je biu liep sviet. Potle so hodil pa čartit mlaje mjesca vošta. Takuo so se čoki zasušili an če je še verasla kaka arbida ali ki drugega so pa popasle uce al koze, ki so jih imiel s sabo. Znal so tud ušafat vodo, ki je ta parva rieč, ki jo muora človek poskarbiet če cje živiet tu adnin prestoru. Kjer so videl, de je bla zemja buj mokra ku drugje, so začel kopat veliko jamo an so šli napri, dokar nieso ušafal studenca. Potle so hitro zazidal uelp, zatuso, de se na zasuje jama, so nardil kamanove štenge za prit dol do vode an dol za krajan so nardil an lapoč s posebno ilovco, de se na bo zgubjala voda tu tla.

Kjer so ušafal vodo so mogli začet mislit za naredit hišo an potle pa vas. Se vie, de nieso nardil hiše, kjer je biu sviet dobar za dielat, zatuso še donas videmo vasi narete, kjer je starmuo al pa kjer je kajšan rob.

Prestor, kamar so hodil po uodo, so ga klical "peč" an še sada ima vsaka vas sanožet al njivo, ki se kliče Pod pecjo, Par peč, v Peči al ki takega.

Cajt je šu napri an judi je bluo z lieta v lieto vič. Za preživiet nie bluo zadost redit uci an kozi, potriebno je bluo an pardielat kako blaguo.

Zatuso so začel runat njive, kjer nie bluo starmuo an je bluo zemjeno. Potle telih prestoru je bluo premalo takuo, de so začeli vedelovat puoje tudi kjer je bluo starmuo.

Kopal so kamane an z njin zazidal zid dol za krajan. Kar nie bluo zadost zemje so skopal še buj glaboko an zakopal kamane pod zemjo. Če je še ostajalo kamanje so naredil pa še buj šarok zid. Takuo namest njive je ratala polica an telih je videt puno okuole vsieh vasi po Benečiji.

S takin tardin dielan je šu cajt napri. Benečija je bla vsako lieto buj liepa. Benečanu je bluo usako lieto vič, takuo jih je ratalo do dvajst taužint tu telih sedmih kamunah.

Redil so krave, praseta an druge domačje žvine.

Kar so prešteval lieta 1936 krave za stuort plačat taše so jih zaštiel šestnajst taužint glavi.

Od začetka so naši te stari runal ser doma an šele parve lieta '900 so začel prede-
lovat mleko tu mlekarnicah. Takuo so se znal naš te star Benečani pomagat an po
vsieh puojih an sanožetah se je čulo piet an uriskat, zatuo ki so bli vsi vesel, čeglih
je bluo dielo dostkrat težkuo. Tele zadnje lieta pa se telih reči na čuje vič an se
zdi, de se Benečija zaperja... an če puode takuo napri... rata spet taka host, ku kar
so paršli sudati Julija Cezarja du Čedad.

NASREČE NA DIELU

Puno so predielal naši te stari na njivah, v sanožetah, tu host an se vie, de nasreča
nikdar ne spie.

So mi pravli te stari, kuo so parnesli damu ta na luojtrah martvega puoba, ki je
pomagu sieč an velik drieru, ki je padu naglih gor na anj.

Tudi Mateuž je šu an dan, mjesca vošta, cja v Gračove čartit garme an kliest
drievja. Zvečer ga nie bluo damu, zatuo an mladenč se je dau kuražo an ga je šu
gledat.

Ušafu ga je martvega tan par adnin garme. Zadeu ga je na rame an ga nesu pruot
duomu.

Kar je paršu tu vas so ga uprašal, kuo se je zgodilo. Puob je odguoriu: »Van na
vien, ki poviedat, saj je bla tama, kar san ga ušafu. Moren pa van rec, de je umaru
predpuoden.«

»Kuo moreš bit takuo prepričan?« - so ga uprašal.

»Pinco san mu ušafu tu gajuf!« - je odguoril.

»An kan si jo del?« - so jal.

»Snjedu san jo, če ne, kuo san ga biu mu parnest damu, an še par tame takuo, ki
san biu lačan?«

POŽAR NA ŽUPANSTVU

Bluo je oku 1870. lieta. Tekrat hiše so imiele striehe pokrite s slamo.

Bla je nuoč Marije Rožarja. An mož taz Seuca, ki je šu ponoč par nogah pruot
Tarbju za iti na romanje na Sveto Goro, takuo ki je bluo v navadi hodit do 2. ujske
zadnjo nediejo šetemberja, je vidu, kuo je ratalo, de Županstvo je zagorielo.

Tisto vičer se je biu vzdignu močan vietar "taz Beuščar".

Vidu je človeka iti skuoze vas z 'no faglo, ki je bla nareta uoz lieskovega hloda,

velika no metro an pu. Nucal so jo za dielat luč, kar so imiel potriebo.
Tel človek je biu paržgau faglo za se preluožit z adnin hišnin, ki je kuhu japno tan v farnažji. Takrat vso japno, ki se je nucalo, so ga kuhal tu naših hostieh.
Zad za telo faglo je vidu pried an majhan oginj, ki je ratu zavoj vietra saldu buj močan, an takuo, že priet ku je pasu ta za Human, je vidu, de oginj je biu parieu cielo Županstvo.
Judje nieso mogli nič pruoť ognju, takuo jin nie ostalo nič družega ku zbrat an rešit na hitro, tiste ki so mogli. Škoda bi bla še buj velika, če žvina nie bla šele na paši.
Paršla je hitro zima, ubedan jin nie pomagu, zatuo so jo muorli preživiet po tistih kazonah, ki so bli ostal pokoncu.
Kar je paršla pomlad, so začel nazaj gradit hiše, ki so jih tele krat zazidal.
Tu Hostnem, v kraju Podhostne, je na hiša na samin, tan an emigrant, ki je hodu dielat po sviete po farnažah, je začeu kuhat korcè an planete, s katerin so ljudje pokril njih nove hiše, an od družih kraju so hodil atu po nje.

TKARJI V HOSTNEM

Se vie, de par starin je bluo zlo težkuo ušafat blaguo za se oblieč. Adnà je bla, de tiste cajte ga je bluo malo, druga pa je bla, de ga je bluo težkuo kupit.
Zatuo je an gospodar Kokocuove družine, ki mu je bluo ime Floreancig Urbano, pošju adnega sinu se učit tkat, drugega pa se učit šivat oblieke, čeče so se pa navadle vuno plest.
Kar so se navadli vsak svoje dielo, so nardil še an telar, de bojo tkal tan doma an takuo pardielloval blaguo za šivat oblieke.
Kar je bluo narbuj težkuo, je bluo ušafat bambaž za ga mešat med vuno, de bo blaguo buj gladko. Muorli so hodit po anj davje du Aquilejo an ga parnest gor v Hostne na harbate. Nie bluo samuo težkuo, znalo se je zgodit, de so te po pot ustavlil tatuovi - ki jih je bluo puno tekrat dol po Lašken - an ti pokradli vse kar si imeu par sebe. Zatuo so se napravli na puno od njih an vsi kupe šli na tole pot.
Kar je paršlo blaguo damu, so čeče začele hitro prest an potle pa možje an puobi tkat.
Kar je bluo blaguo dugo že kakih dvajst metru, al ku so pravli "braču" blaga, so ga začel farbat. Nucal so farbo, ki so jo sami nardil doma. Narbuj pogosto so nucal tisto zeleno bužino orieha, pošušeno an zmaščeno an v mies so kladli še kajšne perja al olubje vsake sorte.
Tuole so dielal, de bo imielo vse blaguo adno farbo, ki je bla vič al manj tamnena.
Kar je bluo blaguo šele mokro so ga obiesli gor na vieje njekega vesokega

kostanja, ki je rasu tan Za klancan an ga spustili dol na dugavo.
Za ga lieuš nategnit so parpel dol za kri težke kamane. Narbuojš je bluo, če je parve dni daževalo, takuo se je blaguo buj zdujšalo an ratalo buj gladko.
Kar se je nazadnje blaguo posušilo je šlo v ruoke žnidarju, ki je začel šivat gvante, ki je imeu kuazane an zmierjene.
Blaguo tistih gvantu je bluo zlo močnuo an usak, ki je stuoru zašit an gvant ga je potle nucu celuo življenje.
Takuo je tela tkarija šla napri puno liet, dokar nie začelo parhajet blaguo buj fino an buj dobar kup uon s fabrik, an parprava za tkat je ratala nanucna an pozabjena.
Zadnji smo jo nucal puno liet potle mi otroc za se tolit, dokar jo niesmo vso vederbal an vargli na oginj.
Škoda!

BIRIC

Kar so Nadiške doline ble pod Avstrijo, za iti h vojakan nieso pošijal kartoline, pa vsak kamun je zbrau 3-4 judi, ki so jih klical "biric"; teli so deštinal, dost puobu je bluo trieba zbrat an pejat cju Špietar an jih dat tu pest Avstrijcan.
Malo od njih se je spet varnilo damu. Pravli so, de adan mož s Hostnega se je varnu damu šele po dvanajst liet.
An drug mož taz Hostnega nie teu oženit tiste čeče, ki so mu jo bli zbral. Oženu je tisto, ki mu je bla všeč.
Tekrat so ga začel lovit, jal so mu: »Si oženu tisto, ki si teu, pa jo na boš giuol-du!« On je rivu uteč, pa oni so merkal, kada pride ponoč gledat njega mlado ženo. Čakal so ga an čakal. Puno dni je bluo pasalo an mož je mislu, de ga na lovjo vič, an je paršu gledat ženo.
Biric so poklical na pomuoč druge ljudi an z družih vasi an so ga ujel an pejal cju Špietar. Mlada žena je ostala sama an ga je čakala an čakala.
Pasalo je osan liet. Drugi krat se je zgodilo niek tajšnega gor na Liesah.
Deštinal so bli za vojsko nega mladenča Kocajnarjove družine an so ga tiel ujet. An dan tel puob je kopu zemjo tan, kjer je sada nov britof.
Tekrat nie bluo še mosta an za prepasat rieko je bla na "liesa", pru tan, kjer je sada podoba Marije, matere Božje. Če se lepueo pogleda, se videjo šele skazala, kjer je stala liesa, spikana tu kamane.
Tekrat biric so ga zagledal an narpiet so snel lieso an so ga obkuolal. Pustil so mu fraj samuo tisto pot, ki je šla do liese, an so se parbližal za ga ujet. Kar jih je zagledu, je uteku pruot liesi. Oni so letiel za njin an so mislili, de jin ne bo mu uteč, ker so bli snel lieso. On pa, kar je zagledu, de liese nie, de so ga bli že dote-

kli, se je zaunesu an je skočnu čeriez. Rivu je uteč pruoti Sveti Len an jin je jau, de če ga čejo ujet, naj provajo an oni skočnit ta na to kri.
Teli biric nieso mogli družega narest, ku ga pustit fraj.
Saj so po navad teli ljudje jin stal zad samuo an par miescu, an če so rival uteč, so jih potle pustil par mieru an so gledal ujet druge.

DVA MALNA

Hostne je imielo dva malna, ki so dielal puno liet. Adan je biu Šmonu an te drug pa Kokocu. Mliela sta ne samuo za Hostne an Podlak. Nosil so v malin an gor s Tarbja, z Dugega an z drugih vasi.

Se vie, de gospodarji dvieh malnu so se pretiekal, duo bo imeu vič mlienja an sta bla nauošljiva, če je imeu te drug ljudi al pa vič uode, an dost krat sta se tud kregala med sabo.

»Ti mlieješ z mojo uodo!« je jau Šmon Kokocu, zatuso ki njega malin je biu kakih petstuo metru buj v briegu od Kokocuvega an njega voda je muorla prit dol v njega bajar.

»Če jo nečes spustit, pa gor daržajo, takuo parnesejo vsi tle h mene mlet!«, mu je odguoril te drug.

Kar je včasih ratalo, de je imeu Kokoc previč mlenja, de se ga nie upu vsega zamliet, je kakega pošju mlet gor v Šmonu malin an kar je takuo ratalo Šmonu, je pa on pošju mlet dol h Kokocu. Sta zaslužila gobadva an judje so nesli njih moko damu za cajtan.

Takuo je šlo napri življenje dol v našin potoce do te zadnje ujske, kar je Mussolini stuoru zapriet vse naše malne. Takuo nie mu obedan skarbiet za nje an nomalo cajt, nomalo pauodnje, so pomagal, de se je vse tuole podarlo.

KOMITAT OD VINA

Vsi vedo, de tu Hostnem se je pardielalo puno an dobrega vina.

Okuole 1930. lieta so se možje tele vasi zbral tu Komitat.

Prešident je biu Umberto an vsak kmet mu je muoru poviedat, dost vina je pardielu an kada ga bo pretakvu.

Poviedat je muoru za cajtan, de na bojo na dva le tist dan tuole dielal.

Komitat je muoru na duzin vino pokušovat !

Komitat se je zbrau tu precesijo pred kletjo, na dva so nosil slamnaste kandeled napri, za njin so nosil na luojtrah, ku marliča, prešidenta, an po pot so litanijo molil:

»Te Deum laudamus, za vičerjo bomo kapuz! An dobro vince pil!
Če vince bo dobro, pil ga bomo do pozno!...«
Antà so polil z vincan an Marlič je oživeu! An fešta je začela...
Tek nie bugu an je poskrivš pretakvu, je biu te preketih! Ubedan mu nie dau ne roke ne tu gruntu ne okuole hiše an štale. Brez pomaganja družih dielo nie šlo napri.
Ratalo je, de adan je biu pardielu takuo malo vina, de je biu zgubu še tiste, če je biu poviedu Komitatu.
Po skriuš je vino pretoču...
Malo potle mu je imiela krava za stuort an je leteu prašat pomuoč cja h bližnjemu.
Tel pa je biu od Komitata an mu je odguoriu: »Ku si biu tajšan, sada sam pomaj se! Si muoru stort di manj jo pejat h juncu,« an mu nie parpomau.
Take an druge so se vič krat gajale.

An dan je paršla dielat družbo Komitatu na dobrà ženica an je šigurno novega vinca kiek previç pokušala.
Parbližavu se je že pudan an je jala: »Sada pa muoran iti kuhat pulento damu,« an je šla.
Zakurila je oginj an namest kotlà gor na kietunjak je obiesla pletenico an potle je šla po moko. Kar se je varnila, gor na kietunjace se je pingu samuo puraz!
Tisti liepi cajti so se hitro spreminjoval, parbliževala se je vojskà an so začele parhajaj ardeče kartoline.
Danajst mladenču se nie vič varnilo damu. Buog vie, kje počivajo!
An nie bluo vič tudi Komitata od vina.

LUČ

Par starin, kar nieso bli še spejal letrika po hišah, za šivat, plest an druge diela dielat so paržgal ščine al dreske jabukovega al oriehovoga lesa, ki na dost kadi, kar gori.
(Tist lies so ga nucal an za kuhat poskrivš žganje po hostieh, pru zak nie kadilo.)
Otroc so se muorli že od mladega navast daržat tu pest tele dreske za dielat luč vsak krat, ki je bluo potrieba. Kar je tista zgoriela, so muorli drugo paržgat, dokjer nie bluo dielo končano.
Za ponoč hodit okuole so pa nucali fagle, narete uoz lieskovega lesu. O telih faglah govori puno pravc o beledantu an drugih biti. Nevarne so ble, kar je biu velik vietar, se je lahko napravu velik oginj, takuo je ratalo, kar se je Županstvo zažgalo.

Šu je cajt napri an so začel lumine runat an luč na oje.
Puno an puno oriehu so pardielloval doma, an par nobedni hiš nie manjku oreh.
Pobieral so oriehe an jih dobro pošušil. Kar je paršu te pravi cajt, so jih no malo skuhal, de so jih umečil, an potle sprešal. Voz orieha se je vecedilo oje, ki so ga nucal za svetit. Tek nie imeu te pravega lumina, se ga je sam naredu uoz koranja al oblice.
Vedubli so jamo an pried ulil no malo vode za na ponucat previç oja, potle oje, na oje gobo an tu nji majhan bambažu taht.
Luč je bla nareta! Nie duovieki svetiło, pa je bluo zlo buojš ku s šćino al dresko.
Puno liet potle se je an tle tode pokazu petrolio. Kupoval so ga du Aquileji, ku vse druge blaguo, ki je hodilo po nuorju.
Pot je bla duga an nevarna, puno rouparju je bluo, ki so kradli sude an blaguo.
Zatuo so se zbieral na vič kupe, miel so par roce dobre palce za se branit an so hodil po petrolio.
Puno liet je šlo takuo napri, dokar nieso začel nucat karbur. Njega luč je lepuo svetiela, skor ku letriko.

Vsi so tiel miet luč na karbur. Lumin je biu naret na dva kraja: tazdol je biu karbur, gor na varh je biu pa prestor za vodo.
Voda je kapala na karbur. Vič vode je kapalo, vič je karbur goreu. Takuo ki se je tajú, takuo je šu uon gas an tist gas je goreu.
Dost krat pa je bluo nevarno, če valvole nieso dobro dielale. Kar gas je poknu, je močnuo ustrielu, de se je človek ustrašu, an še nevarno je bluo, de na kiek zagori.

Luščak, ki ga Rečanji poznamo ku dobrega godca, je nosu za sabo svojo luč an je imeu tu gajuf njega kilo karburja vsak krat, ki je hodu gost po sejmah.
Ankrat je šu gost novičan na Slapovik, an kar praznika je bluo konac, se je pobrau damu kupe s parjateljjan Tinacan.
Pozno je bluo, luna nie svetila an je bla velika tama.
Tinac mu je svietu napri an Luščak je hodu odzad za njin z njega štrumentan. Za iti v Hostne sta muorala iti čez rieko. Mostu tekrat nie bluo an so muorli preskakvat vodo od dnega kamana do družega.
Tinac je brez skarbi prepasu rieko, Luščaku pa se je spodarsknilo an je padu du vodo s karburjan tu gajuf.
Kar karbur je taknu vodo, se je začel tajit an Luščak je začeu vekat: »Tinac, pomaj mi, gorin!«
Tinac mu je odguoriu: »Kuo goriš, če si tu vod!« an je šu napri.
Luščak je spet zaveku: »Pomagaj mi, če ne zgorin!«
Kar je spet tuole ču, Tinac je posvietu pruot Luščaku an ries je vidu, de uoz gajufe mu se močnuo kadi. Zastopu je, zaki gori!

Hitro se je vargu du vodo an mu pomau arzstargat do med se koret an ga riešu.
Mokri, pa zdrav so se tu tami varnil damu. Luščak od tekrat je nimar pravu, de na
pozabi ankul tistega večera, kuo ga je peklo.

Take sort so se vičkrat gajale do julija 1947, kar so spejal letrik an tle par nas.

KUO SO NAS UČIL

Par starin so radi tukli nas otroke, zak so misenli, de takuo se navademo lieuš an priet.

Takuo šiba an klafut so bli par učenju vsakdanji kruh. Vsi so imiel par roce šibo, še gospuodu nie parmanjkala.

Kar nas je učil lotrino, kumi si jo gusnu al kako naredu, de mu nie šlo pru, ti jih je naglih nabasu. Takuo se je gajalo an tu šuol.

An dan, kar san biu tu primi, meštra Gisella ni imiela par roce ubedne šibe. More-bit, de jo je bla še zlomila gor na kajšnjin te trečje (meštre so učile po dvie klaši kupe: zjutra te velike, popudan te male).

Zatuo je kuazala te narbuj velikemu, ki je imeu puno liet vič ku mi, naj ji parnese šibo.

On ji jo je parnesu pru dugo an močno. Vas veseu je biu an troštu se je že, de bo fraj od palce!

Nie bluo takuo! Te parvi jo je ušafu okuole glave an takuo je biu plačan za njega dielo!

Če smo se tan doma kumral, de so nas stukli, so nas jezno vprašal: »Ka si pa ti naredu, zastonj te nieso!« an malo je manjkalo, de nas nieso obutal še oni, zak so bli jezni, če smo jin dielal špote po sviete.

Zatuo smo rajš pomučal an se niesmo vič ku vič branil.

Vse tuole smo težkuo prenašal, pa kar smo ratal velic an smo se muorli pobrat po sviete, smo že bli vajeni tarpiet an prenašat težave. Ratal smo te narbuj močni alpini an te narbuj pardieluni dieluc po sviete, posebno tu belgijanskih minierah.

Kar san dielu tu min, an dan me je poklicu direktor tu njega uficih an mi je jau: »Ti, ki poznaš tele taljanske Slovienje, stori jin prit tle, jin damo te narbuojš diela«.

Takuo an po družih daželah smo bli spoznani ku narbuojš dieluc.

Imena naših dielucu tu Kanadi so bli vičkrat zapisana na giornalih med tistimi, ki so narvič darvi parpravli tu tistih velicih hostieh.

An tu Australiji Benečani so bli med narbuj štiet za sieč palce od cukerja.

Buog vie dost palacu, hiš an družih reči so zgradil naši zidarji po cieli Europi.

Na škuadra zidarju, ki se je učila tu Špietre, je postrojila an kos Palace Eliseo tu Parigi.

Nie bluo riedko srečat po naših dolinah niemške al švicarske imprežarje, ki so gledal naše zidarje, de bi šli dielat tu njih dežele. Vsega so jin obečjaval, le de puojdejo za njen.

An tle po Laškin, narvenč part vil an hiš so jih zazidal naši zidarji, za Lahe an sami za se, takuo de je težkuo ušafat kajšnega Benečana, ki plačava fit.

Vsierode smo gradil hiše za nas an za druge, samuo za naše liepe doline niesmo dost nardil.

Na vien zaki.

Sa kar smo bli po sviete, smo le napri guoril o naših dolinah.

Saldu smo se troštal se varnit damu an, če ne družega, de se varnejo damu manjku naše kosti.

An smo takuo prosil:

*O ti moja zemlja,
kuo te iman rad,
vien, de živega me nies
mogla daržat,
te prosin,
darž manku moja smart!*

TA NA LUŽAH

Ta pod Human je an prestor, na liepa ravnina, ki se kliče Luža. Ankrat je tan živiela na družina, ki je imiela puno otuok. So miel le malo za jest. Takuo gospodar je biu parmoran ukrast no kravo družemu kmetu.

Ja, tela krava je manjkala, an s pravico - so bli judje, ki so dielal pravico - so šli gledat telo kravo, so poslušal, gledal, ka judje jedo.

Paršli so ta pred tolo hišo an tu hiš so čul, de gospodinja, kar je dajala za jest okuole po miz, je pravla: »Na, ti, koren; na, ti, oblico; na, ti, kompier«, an takuo napri.

Oni so tiel rec, de je bluo pru koren, oblica, kompier, pa an otrok se je začel jokati, zak nie biu rad za kar mu je dala, an je jau: »Mama, - jau - mene si dala samuo kuost!«

Takuo so se judje prepričal, de tu teli hiš jedo mesuo, ne kompierja an oblic!

Takuo so šli notar tu hišo an so vidli, de so miel še puno mesa ta notar.

Jal so: »Mi druž tle na Lužah nečemo tatji ki kradejo, muoraš iti proč tle od tuod!«

An so mu podarli hišo an so ga zagnal proč z vsien otrok.

An je šu živet, kjer je Hostne sada, gu gorenj konac, ki se kliče Kavalat an gor se je ustavu.

Tan na Lužah pa je šele donajšnji dan videt, kje je biu zid tiste stare hiše, ki so podarli.

ČARIN TARIN

Luža so liepa ravnina, kjer so vsi dielal an oral sviet. An mož je šu orat, pa mu je šlo vse narobe, vse se mu je vederbovalo, je postroju, pa se mu je nazaj vse vederbalo. Saldu buj jezan je pomislu, de so ble kavža krivapete, ki so živiele pod Human.

Antà je jezno zaueku: »San šiguran, de si ti, štrija krivapeta, ki mi tuole dielaš, me štrijaš; kar te ušafan, ti noge odsiečen!«

Buj vesoko gor se je zasmejala an jala: »Uí, uí, baroví, čarìn tarìn za gozdi.«

Poslušu jo je an je lahko naredu dielo an se mu nie vič vederbalo; an noge od krivapete so ble riešene.

Od tekrat barovica je narbuojš lies za dielat tarte an čarìn tarìn je narbuj tard lies za dielat zagozde.

DREČIN AN DUJE ŽENE

Drečin gor z Lombaja je hodu gost okuole. An dan je godu gu Tarbji. Potle je muoru iti gor s Tarbja čez Hum damu v Lombaj. Po pot je takuo lepuo godu napri, de so ga nieke duje žene, ki so živiele v jam tu Hume, ustavle an ga nieso pustile iti damu, so ga parjele an so ga pejale v jamo.

An atu jin je muoru gost. Seviede mu nie šlo pru. Anta je pomislu.

Jau je: »Van nardin glih takale štrument, samuo muorta tisto bukev debelo usieč.«

One so usiekle, so napravle hlod.

»Sada jo muormo arzklat čez sred« - je jau Drečin.

Kar se je začela klat, ko je bla skiera notar, je jau: »Ja, muorta pomagat an vi druge dvie, denita lepuo roke notar an povlečita!«

Kar so diele lepuo roke notar, je hitro vzeu uon skiero an roke ujeu notar.

Takuo on se je biu riešu an se je uarnù fraj damu.

HOSTNE

Na te pravi pot, ko se pride dol s Svetega Lienarta pruoť Hločju je an prestor, ki se je klicu "Goloje".

Tan je bla na velika kimetija an tan je živiela na družina, ki se je klicala Floreancig, so pravli, de je imiela vse na velicin.

An dan pa je paršu an velik kamjon sudatu, so jin vse nesli an podarli. An gospodar je uteku z družino v host, ki bi bluo donašnje Hostne.

Nje vič teu prist nazaj dol na Goloje, zak v host mu nieso hodil takuo uroupat. An takuo uoz imena host je paršlo ime vasi Hostne, an še malomanj vsi se šele kličejo Floreancig v teli vasi.

HUM

Se zmislín, de gu Hume se je vič čudnih reči videlo an gajalo. Nie dugo liet od tega so hodil niešni judje uprašat za jest; an gospodinje so uprašal: »Gospodinja, al daste malo kislega mleka.« An so hodil le ta pod Human ta po kazonah spat an še donašnji dan se zmislín lepuo na nje. Adni od njih nieso mai tiel dielat an kajšan je tudi naredu ki. Adan od njih se je klicu Petar, je tudi dielu, an kar so mu dal za jest pulento an mesuo, parvo je mesuo snjedu, potle popiu močilo an šele potle pulento snjedu. An kar so ga uprašal, zaki diela takuo: »Muora parvo te dobre snjest - je jau - sa, če bon sit pried, kako bo težkuo pustit mesuo!«

KOSTANJ AN SUJKE TAZ HUMA

An kmet taz Hostnega je biu akordù berice kostanja taz Otranskega. Pa tist dan pried, ku so miele prit, kostanj nie biu še padu na tlà an kmet nie viedeu, ki narest. Tisto nuoč je bla luna na punin an je svetila ku čez dan.
Antà je ustù an šu ponoč klatit kostanj.
Spliezu se je na driev an začeu klatit.
Vsak krat, ki je poklatu, pa se mu je parbližala na sujka gor na viejo an mu je jala:
»Nuoč je naša, pusti nas par mieru!«
Pa jo nie poslušu an je spet poklatu.
Tu malin cajte se je parbližalo tarkaj sujk, ki so mu truceale:
»Nuoč je naša, pusti nas par mieru!« an kostanj je že začeu pokat od pezu.
Gospodar je skočnu dol z dreva an uteku ku zajac pruo duomu, de se je riešu življenje.
Sujke taz Huma so imiele njih mier.
Na vien, al je ries, če se mu je tuole ries gajalo, pa takuo se je drug dan veguoriu berican, kar kostanj je biu šele na drievu.

HOSTNE

Gu Hostnem sta bla dva gospodarja, ki sta miela vino. Pa žene jih niesta pustile pit.
Pomislili so, kuo morejo pit. Imiel so no cvancerco.
»S tolo cvancerco ga že popijemo,« so jal.
S tolo cvancerco so šli h te parvi ženi an so jo uprašu: «Al parneseš ki za pit?»
»Ja, če mi plačaš.«
»Ja, sa ti plačan naglih.«
Dau mu je cvancerco an potle so šli gor h te drugi ženi.
Anta tist, ki je biu potegnu tan doma tisto cvancerco, jo je uprašu: »Al parneseš ki za pit?«
»Ja, če mi plačaš.«
»Ja, sa ti plačan naglih.«
Dau mu je cvancerco an potlè so šli le napri takuo, dokjer nieso vse vino popil.
Žene so jale: »Pridan! si vse vino predal!«
Sudu nie bluo, vina tudi ne an samuo na koncu so zastopile truk.

ČERIEUJE AL PA ŽGANJE

Petar je biu an dobar mož an je znu narest puno majhanih diel, zatuso so ga klical pomagat od vasi do vasi. Imeu pa je tisto gardo navado, de je zapiu vse, kar je zaslužu an nie nikdar imeu tkaj za kupit an par čerieuju, zatuso je zmieran hodu buos.

An dan, po zime, se je opieštu pred oknan nega suoštarja. Tel tle ga je vidu an se mu je takuo usmilu, de ga je poklicu an mu šenku an par čerieuju.

Vas veseu jih je uzeu tu ruoke an šu je z njin tu oštarijo. Kar so ga videl so mu vsi hvalil lepe čerieuje. Adan od njih mu je ponudu an litro žganja, če mu jih da.

Petar je groznuo pomislu. »Čerjeuje al žganje? - Žganje al čerjeuje?...« an na koncu: »Žganje! Žganje! Kuo mi bo gorkuo, kar ga bon piu!«.

Takuo buožac Petar je preživeu drugo zimo brez čerieuju za njega nagudnost do pijače.

V VAS

Te parve cajte, ki se je hodilo v vas, se je šlo poskrivš. Če so judje zaviedel, so začel kvantat, an če sta se pustila, čeča je bla za nimar slavo gledana an se je težkuo oženila.

Tuole je vajalo po vsieh naših krajih, an tudi tu Oblic.

An puob je šu v vas, pa no vičer je biu takuo trudan, de je zaspau ta par muroz.

Kar se je zbudu, je biu že dan. Bau se je, de ga bojo videl se vračat pruot duomu, zak judje so že bli uone.

Z murozo sta pogruntala, kuo narest, de jih na bojo videl.

Kar so lepuo veštudieral, ona je parnesla blizu košo; on je notar stopnu; ona ga je pokrila z no staro jopo an na varh položla stare košpe.

Zadiela je košo na rame an šla čez vrata. Pokukala je ča an san, ubednega nie vidla an se je diela na pot.

Pa puob je biu presneto težak, an glih kar je bla na sred vasi, pamf! se ji je tarta od koše utargala an muroz se je zavaliu na tla.

Pisi so začel močnuo lajat an judje so veletiel uoz hiše gledat, ka se gaja.

Videl so košo na tleh, čečato, ki je pobierala gvant an košpe, an puoba, ki je leteu ku zajac uoz vasi.

Vsi so se jin smejal an jih po rit parjemal an novica se je razglasila po Benečiji an med našimi emigranti.

Takuo smiešna je bla zgodbica, de uoz nie so nardil maškero, ki se še donas vide po naših dolinah za pust: "Baba nose moža tu koš".

Pa za te mlada dva se je vse pru končalo. Imiela sta se ries rada an sta se hitro poročila, pred dnen, ku vsi tisti, ki so jo kajšno pred cajtan kombinal!
An takuo, ku tu te pravih pravcah, so živieli puno liet kupe veselo an puno otruoek so miel.

KUO JE PREDLA TISTA ŽENA

Gu Platcu je živiela žena, ki je znala prest na čudno vižo.
Za tuole dielat je nucala rauno an vesoko čelo an pod njen veliko globočino.
Takuo je zbrala čelo dol pod Garmikan, blizu Trebežanove hiše. Morebit glih tan na tistin velikin kamanu, kamar so diel no malo liet od tega podobo matere Božje, ki jo je parnesla pavodnja ta z Lies.
Ben nu, tela žena je hodila celuo nje življenje prest gor na varh tele globočine: spuščala je dol not vuno an kar je paršla do dne, jo je navila.
Duo vie, ki dost štren vune je takuo nardila!
No vičer pa, je bla že puno puno stara, se nie varnila damu...
Šli so jo gledat an so jo ušafal martvo.
Padla je bla tu globočino an za sabo je nesla tud nje novo vižo za prest vuno.

VANAC AN ŽGANJE

Vanac je biu an stric no malo nadložan. Vseč mu je bluo popivat posebno žganje.
No vičer mu je pru vonjalo an ga je želeu popit no tačico.
Doma ga je biu že spravu h koncu an premišljavu je, kuo ima prit do njega.
Uzeu je glažac an je šu cja h bližnjemu an milo prašu: »Gospodar, mate kapac žganja, de se rebra pomažen, me takuo tišči tu niedrah...!«
Gospodar se je usmilu: »Če je za zdravje, se ne more reč, de ne,« an mu je napunu glažac.
Vanac ga je lepue zahvalu, an kumi je šu čez vrata, je glažac zadaru an se lepue obliznu. Pa žeje nie bluo konca.
Pomislu je, de če je šlo dobro tu te parvi hiš, puojde dobro tudi tu drugi an se je spravu k drugi družin.
Spet je prašu če mu dajo malo žganja za mazilo.
»Ku je za zdravje, naj bo,« so mu odguarjali od hiše do hiše.
Pa žganje mu je dalo v glavo an je lupnu pijan na tla an se nie mu gor zadriet.
Kar so ga zagledal na tleh, so mu jal: »Smo ti dal žganje za namazat niedra, ne za ga popit!«

On pa jin je odguoruu: »Sa niedra so mi notar boliele, san jih znotar pomazu, sada stojin zaries dobro!«
Gor na telo so se vsi začel režat an so ga kumi spravli damu.

HIŠA JE PARŠLA UOZ HLAČE

Par starin so pravli: »Če imaš palanko, muoraš jo tu koncu facuola z dviemi vazuoli zavezat. Kar imaš frank, skri ga tu špranjo, deni ga gor pod tram. Kar jih imaš vič, deni jih pa tu hlačo!«

An takuo so dielal Vittorio an Štiefan, dva strica taz Hostnega.

Bogat so bli, an so hlačo napunli, pa so se jo bal daržat tu hiš. Če hiša je bla zgoriela, takuo ki se je pogostu gajalo par starin, so bli vse zgubil an brez sudu nieso bli mogli druge hiše zazidat.

Takuo so napravli fajno skrivalo tu adnin zidu pod hišo. Sevieda, de kar so kiek paršparal, so le napri tu hlačo kladli.

An dan, Vitorio je šu merkat al je vse pru s tolo hlačo, pa hlače nie bluo!

Pokliču je te drugega strica: »Štiefan, Štiefan, hlače nie! Štiefan, hlače nie!«

Vittorio je odguoruu: »Pa tuole na more bit!«

Pa hlače nje bluo ankodar!

Stric so žalostno jal: »Ku jo nie, jo nie, naj Buog plača, tistega, ki nan jo je uzeu!«

Malo cajta potle an navuod je začeu zidat narljeuš hišo tu Hostnem. Šele donas je narljeuš hiša v vas.

Hiša je rasla, čelih ubedan nie viedu kod je navuod zaslužu vse tiste sude.

Stric, pa so se le napri jokal an kumral se za tole hlačo, ki so jin odnesli.

Navuod pa jin je jau: »Mučita, mučita, na stuojsa se jokat za hlačo, sa če van hiša zgori, prideta pa tle h mene živet!«

»Za tojo dobro sarce, te bo že Buog plaču!« so mu odguoril.

Pa vsi so zastopil, de tista liepa hiša je paršla uoz hlače.

KAR JE GAJA UMARLA

Par starin, kar je kajšan umaru tu vasi, je bla navada hodit molit očenaš an viero cja pred hišo. Kar so končal molit, so usakemu dal za jest koščič kruha an grah ta na lesenin tontiču.

Otroc so zvestuo pojedli, sa jest kruh nie bla usakdanja rieč!

Kar je umarla Gaja, te narbuj stara žena taz vasi, so vsi šli ku ponavad molit.

Parvo so šli te narbuj velic otroc. Kar so pomolil so sniedli njih kos kruha an grah.

An so šli damu.

Po pot so srečal te male an so jin jal, de grah je puno granak, an de višno so muorli stacat notar staro Gajo.

Te mal so jin vierval, an so se poguarjal med sabo, kaj imajo narest, sa se jin nie lepuo zdielo iti grah z Gajo jest.

Pa lačni so bli an nieso tiel zgubit njih koščic kruha.

Šli so molit pred hišo an so jin parnesli ta na tontu njih koščic kruha an grah. Uседelni so se ta na klop pred hišo an začeli jest.

Grah so hitro poskriuš zmetal tu no jamco, ki je bla blizu klopi an potle zvestuo pojedli njih koščic kruha.

STRAŠILO

Hostne stoji na sred doline, na breščiču, ki se kliče Svet Matija, zak na varhu stoji cierku telega svečenika. Vas, ki je lepuo položena na soncu, je sestavljena s treh koncu, ki se kličejo: Županstvo, Miesto an Kavalat.

An puob taz Županstva je hodu v vas h adnì čeči taz Miesta.

Ankrat dva puoba taz Miesta so mu napravli "truk" za ga ustrašt.

Parpravli so an suh beku hlod, ki je bil tarhlinast. Zdielo se je, de je pru an človek.

Vsi vedo, de tarhlina ponoc se blišči.

So nastavli tole strašilo na sred tamne poti, ki parti Županstvo od Miesta.

Muhor, takuo se je klicu puob, je šu zvičer ku ponavad brez skarbi v vas. Kar je zagledu sred poti telo bliskotò z velan na glavi, je začel močnuo teč an prosu na pomuoč.

Vse tuole je čula Mica, ki je znala guorit s te martvimi, z dušican brez pokoja. Se nie pru nič bala an ga je začela spraševat: »Kaj je zapustu Buog na zadnji večerji?«

Viedla je, de dušice brez pokoja muorajo odguorit »Mier«, pa tela dušica ji nie odguorila.

Zatuo se je močnuo ustrašla antà je uteklà an ona.

Judje so šli klicat na pomuoč mežnarja cierkvice Svetega Matija, ki je biu adan od Luščakovih, ki je znu piet Konfiteor. Vsi judje iz Županstva so šli z mežnarjan ta spried na precesjo pruot prestoru, kjer je bluo tole strašilo.

Mežnar, kar je paršu pru blizu njega, grede ki je molu napri, ga je parjeu z rokan antà naglih potle se je začeu močnuo režat an je jau: »Kuo sta šleutasti, se bojta an par bek!«

KATINA AN SIMON

Katina je jala možu Simonu: »Sada imamo zadost sudu za kupit dno kravo, jutre biež v Čedad jo kupavat!« Simon je šu v Čedad kupavat kravo, pa je parpeju damu nega muša, ki je biu skopjen. Paršu je pozno damu gor na muše.

Katina ga je vprašala, ali je kupu kravo. »Ja, - je odguoriu Simon - biež žihar hitro tu štaloz muzt, zak ima sise pru pune mlieka!«

Katina je tiela paržgat lumin za iti muzt, pa mož ji je jau, de nie trieba, saj krava je takuo barka, de se ji na še gane, kar jo bo muzla. Katina je šla brez skarbi muzt, saj tekrat so muzli vsi par tame. Šla je tu štaloz, diela svoj stolic pod "kravo" an začela muzt. Muš pa, kar ga je začela tipat, ji je dal tako cabado, de je vargu v luht stolic, škaf an še njo.

Kajšan kreg je biu tisto vičer, kar je paršla na tuo, de nie bla krava, de je biu muš; an so se kregal na duzin.

Simon se je naveliču telega kreganja antà par dni potlè se je pobrau na harbatu njega muša an je šu proč taz hiše; an če je še žiu, lohni je šele ta na njin, ker se nie vič varnu damu.

An Katina? Katina je ostala brez sudu, brez krave, brez muša an... brez moža!

KONFINI

V Hostnem je živeu an mož, ki cielo njega življenje je prekladu konfine na njega zemji v škodo družih. Telo navado jo je peju napri do smarti.

Kar je umaru, je paršu pred Boga, ki ga je obsodu, de muora spet iti klast na pravo miesto tiste konfine, ki je prekladu cielo življenje.

Takuo, vsako nuoč se je čulo strašnuo uekat po hostieh, sanožetah an njivah: »Kan ga denen? Kan ga denen?«

Vsi so se strašnuo bal se parbližat.

No vičer pa je pasu atu mimo an pijanac an kar je ču uekat »Kan ga denen, kan ga denen« je jau: »Fardaman norac! Kjer si ga vzeu, atu deni ga!«

Ču se je odguorit: »Sarčna hvala ti, hvala tebe sada san riešen! An ti boš riešen, kadar pride toja zadnja ura!«

ŠTIEFAN

Tu Hostnem je živeu an pridan puob, ki se je klicu Štiefan. Puno krat se mu je zgodilo, de je vidavu al pa srečavu duhove po pot.

Ankrat, kar je parhaju damu s Peterniela, ga je pru zastrašilo.
Kaj se je zgodilo? Paršu je na križišče, kjer se partijo dve poti.
Po te gorenji, ki je pejala buj vesoko, se je šlo par nogah; po te dolnji, ki je pejala buj nizko po klancu, se je vozilo krave napajat dol h rieki.
Štiefan je hodu po te gorenji poti, kar na žlah je zagledu dol na te dolnji, glih ta pod njen, dnega velikega moža, ki je biu takuo vesok, de je biu navriedič njega.
Hiteu je napri, pa tel mož je biu saldu za njen an saldu buj vesok. Od strahu je začeu letat, letat... Velik mož je biu saldu z njen v par!
Preteku ga je, glih kjer se tele dve poti srečajo.
Štiefan še buj ustrašen, še buj je leteu napri brez pogledat nazaj. Paršu je do parve hiše od vasi an kumi je rivu poviedat, de ga je lovil mož, velik ku hudič s klambukan ku ostja, ki je leteu ku sajeta...
Od tekrat Štiefan v zahvalo, de se je riešu, je hodu vsako vičer zuonit Avemarijo gor h cierkvici Svetega Matija.
An 'dno vičer ga je spet niek čudnega čakalo...
Kar je zuoniu Avemarijo, zunaj, tan na vratih je vidavu an gou lahat, ki se je pokazavu, pa se je skrivu... An tuole se je ponovilo vsak krat, ki je uon pogledu...
Parjeu ga je tajšan strah, de je pustu zuoni, cierku odparto, an buos je začeu letat dol po stazi pruot vasi. Leteu an leteu, pa staza je bla puna grič.
Vas prestrašen an spraskan je parleteu dol h njega sestri an vso vičer so mu vliekli uon s peti tarne od griče.

An le puno takih se mu je gajalo, an šele kar je biu star, je zastopu ka so bili teli strahuovi.

A vesta, ka so bli?

Njega sienca!

KAR BO, BO! KAR JE, JE!

Pravli so nan, de adan mož taz Duzega, ki se je klicu Bepo, je uzeu za ženo adno čečo taz Hostnega.

Kar so šli po pot, ki taz vasi peje do cierkve, je sam sabo pravu: »Kar bo, bo; kar bo, bo!«

Kar so se vračal taz cierkve du vas pa: »Kar je, je; Kar je, je!«

Tuole šigurno bi ne jal donas, bi pa jal: »Se non va, si cambierà!«

GOSPODAR AN ŠTRUKJI

Gu Hostnem je živeu an bogat an uoharan kmet. Kar je paršu cajt za sieč travo, je poklicu tkaj sanosieku, ki je korlo za celo sanožet posieč. Kar je paršu pudan, je gospodinja parnesla kosilo tu koš, takuo ki je bluo tu nava-di. Parnesla je še no veliko škudielo štrukju, an kar so jih videl, so se jin že sline dielale... Tekrat so vsi jedli le z tiste škudiele. An so začeli jest. Parkrat so diel vilco tu usta an že gospodar je poluožu dol vilco an je jau: » Ist san sit, mislen, de sta sit an vi!« Tekrat, kar je jau gospodar, tiste je muorlo bit! Sanosiek, čeglih lačni, so ga bugali an so tudi oni položli vilce. Gospodar je zbrau vse tu košo an tudi štrukje. Vsako an tkaj je cieu dan hodu tu košo po štrukje an kar je bluo ostalo od kosila jest. Sanosiek so bli pru jezni an lačni. Zvičer, kar so snjedli večerjo, jih je gospodinja vprašala, če pridejo nazaj sieč travo. Sanosiek so jal, de pridejo, če jin gospodinja skuha štrukje za kosilo. Bluo jin je obečano an drug dan so se uarnil za sieč travo. Takuo, ki je bluo zmenjeno, opudan je gospodinja parnesla kosilo an veliko šku-dielo štrukju. Vsi so začel zvestuo jest. Kumi so diel par koščiču tu usta, pa gospodar, ki je mislu, de ga bojo spet bugali, je spet poluožu dol vilco an je jau: »Za donas san sit, an sta sit tudi vi.« Pa sanosiek, ki jih je bluo lepuo speklò tist dan priet, so se še buj stisenli adan blizu družega takuo, de so pustil vone gospodarja an so mu jal: »Ben ti, pa ne midruz!« an so le napri hitiel jest. Gospodar, kar je vidu, de nie bluo skor vič štrukju, jin je jau: »Ben, sa vzamen samuo ne dva«. Sanosiek pa so mu jal »Ne, ne, ti si jih snjedu že zadost!« an takuo kmet je biu lepuo plačan za svojo poglovnost an nagudnost.

LIEPA HIŠA

An puob taz Hostnega je poklicu na njega duom parjateljja dol z Vidna. Njega hiša, ku malomanj vse par starin, nie imiela cemina. Vrata so se odperjale na dva kraja. Gor na varh, de je šu uoz hiše kadiž, dol zdol, za stopnit tu hišo al iti von z nje. Kar tel miestar je paršu ta pred hišo, je pogledu radoviedno vrata an je jau: »Kake lepe vrata! Niesan ankul vidu, kiek takega!«

INDICE

ALDO CLODIG Hostne med zgodovino in legendo	pag. 3
AA.VV. Cierku Svetega Matija - La Chiesa di S. Mattia	19
FLOREANCIG GIUSEPPE-KOKOC Cierku sv. Matija	24
NATALINO ZUANELLA Priimki - Cognomi Toponomastica Toponimi Microtoponimi	27 69 71 73
AA.VV. Hostne an otroc	87
ALDO CLODIG Rinaldo Luszach Diana Crisetig	94 98
FLOREANCIG GIUSEPPE-KOKOC Par starin pod Human	99

Foto di copertina: arhiv DOM; altre foto: fam. Floreancig-Kokoc, fam. Primosig Luciana, Giacomo Canalaz.

Si ringrazia per la collaborazione il Circolo culturale Ivan Trinko di Cividale.
Un particolare ringraziamento vada a Don Natalino Zuanella, Trusgnach Lucia, Floreancig Giuseppe, Mara e Maria Floreancig.

